

Teološki Fakultet

Beograd

PRIRODA PAVLOVOG UPOZORENJA U KOLOŠANIMA 2:16
SA NAGLASKOM NA PITANJE SUBOTE

Rad Prezentovan u Cilju

Ispunjenja Zahteva

Diplomskog Rada

Tihomir Lazić

Maj 2006

LISTA SKRAĆENICA

<u>SDABC</u>	<u>Seventh-day Adventist Bible Commentary</u>
<u>NIDNTT</u>	<u>The New International Dictionary of New Testament Theology</u>
<u>LXX</u>	<u>Septuaginta</u>
<u>JATS</u>	<u>Journal of the Adventist Theological Society</u>
<u>TDNT</u>	<u>Theological Dictionary of the New Testament</u>

SADRŽAJ

Glava

I.	UVOD	1
	Kološanima 2:16 kao «Ahilova peta» adventizma	1
	Problem rada	3
	Cilj istraživanja	3
	Značaj istraživanja	3
	Metodologija	4
	Ograničenja	4
	Osnovna polazišta	5
II.	OSNOVNA TUMAČENJA KOLOŠANIMA 2:16	6
	Istorijski pregled	6
	Tradicionalni adventistički stav	7
	Savremeni izazovi tradicionalnog adventističkog tumačenja	11
	Konstruktivni predlog za egzegetski pristup Kološanima 2:16	13
III.	EGZEGETSKO RAZREŠENJE PITANJA SUBOTE U KOLOŠANIMA 2:16: ISTORIJSKA I TEOLOŠKA ANALIZA	15
	Priroda kološanske jeresi	16
	Tekstualni indikatori postojanja kološanske jeresi	16
	Poreklo kološanske jeresi	18
	Osnovni pogledi na poreklo kološanske jeresi	18
	Sinkretizam	19
	Elementi kološanske jeresi	22
	Teološki aspekt	22
	Temelji lažne nauke	22
	Filozofija	22
	Nauka sveta	23
	Punina	26
	Kosmološka zabluda	26
	Soteriološka zabluda	28
	Hristološka zabluda	29

Praktični aspect	30
Asketizam	30
Ritualizam	31
Pavlova reakcija na kološanski problem . . .	32
Kol 1:15-20	33
Hristos i stvaranje u Kol 1:15-17 . .	34
Obličje Boga	34
Prvorodeni	34
Posrednik stvaranja	35
Hristova preegzistencija	37
Održavalac	38
Hristos i novo stvaranje u Kol:18-20 .	38
Glava crkve	39
Početak	39
Punina	39
Spasitelj	40
Kol 2:9-15	41
Punina u Hristu	42
Punina božanskog oproštenja	42
Novo obrezanje	43
Krštenje	44
Pisani dokument	45
Uredbe	46
Hristov trijumf	48
Kol 2:16-23	49
Zaključak	50
IV. EGZEGETSKO RAZREŠENJE PROBLEMA PITANJA SUBOTE U KOL 2:16: LINGVISTIČKA ANALIZA	52
Subota u Svetom pismu	53
Subota u Starom Zavetu	53
<i>Sabbata sabbaton</i> u Septuaginti	56
<i>Sabbata</i> u Novom zavetu	58
Mogućnost tumačenja <i>sabbaton</i> -a u Kol 2:1 kao ceremonijalne Subote	59
Poreklo trijade u Kol 2:16	60
Definicija termina <i>heorte</i>	64
Pavlovo citiranje Starog zaveta	68
Trijada u Osiji 2:11	69
Obrnuti paralelizam u Os 2:11 i Kol 2:16	73
Sjen u Kol 2:17	76
Priroda Pavlovo upozorenja u Kol 2:16 . . .	79
Primarni i sekundarni teološki zaključci iz Kol 2:16	81
V. ZAKLJUČAK	84
Odgovor na savremene izazove tradicionalnog adventističkog tumačenja	84

Smernice za dalje istraživanje prirode	
Pavlovog upozorenja u Kol 2:16	93
Praktične implikacije za pobožan	
hrišćanski život	94
BIBLIOGRAFIJA	97
DODATNI MATERIJALI	I
DODATAK A: TRADICIONALNO ISTORIJSKO TUMAČENJE	
KOLOŠANIMA 2:16	I
DODATAK B: ALTERNATIVNI ADVENTISTIČKI PRISTUPI	
PITANJU SUBOTE U KOLOŠANIMA 2:16	VIII
DODATAK C: OSNOVNI POGLEDI NA POREKLO	
KOLOŠANSKE JERESI	XVII
DODATAK D: ŠABBAT U STAROM ZAVETU	XXXIV
DODATAK E: TABELARNI PREGLED STAROZAVETNIH STIHOVA	
GDE SE ŠABBAT NE INTERPRETIRA KAO	
SEDMIČNA SUBOTA	XXXIX
DODATAK F: PREVOĐENJE JEVREJSKOG IZRAZA ŠABBAT	
ŠABBATON U SEPTUAGINTI	XLI
DODATAK G: SABBATA U NOVOM ZAVETU	XLII
DODATAK H: TABELARNI PRIKAZ STAROZAVETNE	
UPOTREBE TRIJADE	XLV
DODATAK I: TABELARNI PRIKAZ NOVOZAVETNE	
UPOTREBE REČI <i>HEORTE</i>	XLVII
DODATAK J: PRIMERI OBRNUTOG PARALELIZMA U OSIJI	
I KOLOŠANIMA POSLANICI	XLIX

GLAVA I

UVOD

U poslednjim decenijama se među savremenim teolozima primećuje rastuće interesovanje za tekst u Kol 2:16, koji je, egzegetski gledano, jedan od najtežih odlomaka za tumačenje u čitavom Novom zavetu.¹

Kološanima 2:16 kao «Ahilova peta» adventizma

Budući da Pavlovo upozorenje u Kol 2:16 dodiruje i pitanje subote, ovaj tekst je u teološkim krugovima nazivan «Ahilovom petom»², tj. slabom tačkom adventizma, jer «predstavlja jasnu i pozitivnu izjavu da je subota prikovana na krstu i da niko više nema pravo da tvrdi da je njeno svetkovanje obavezujuće za hrišćane.»³ Lari Haflej, na primer, izjavljuje:

Adventisti će morati ili da se odreknu svoje omiljene zablude o suboti, ili da izbrišu iz Biblije tekst u Kološanima 2:16!⁴

¹Angel Manuel Rodriguez, «The Biblical Sabbath: The Adventist Perspective,» <<http://biblicalresearch.gc.adventist.org>>, (05.02.2006), 7.

²Calvin Burrell, «Paul's Sabbath Theology,» Bible Advocate, Maj 1983, 15.

³H. M. Riggle, The Sabbath and the Lord's Day (Guthrie, OK: Faith Publishing, 1980), 100. Za slično mišljenje vidi: B. H. Carroll, Colossians, Ephesians, and Hebrews: An Interpretation of the English Bible (Grand Rapids: Baker, 1948), 51.

⁴Larry Ray Hafley, «Queries and Explications: What Is the Sabbath of Colossians 2:14-16?» Watchman Magazine, Oktobar 1998, 10.

Sa druge strane, zvanično adventističko tumačenje jeste da je u Kol 2:16 reč o ceremonijalnim subotama iz jevrejskog godišnjeg kalendara, a ne sedmičnoj suboti koja se pominje u Dekalogu.¹

Ovo tumačenje je u poslednjih nekoliko godina dovedeno u pitanje od strane ne samo neadventističkih naučnika², već i bivših adventista³ i izvesnog broja trenutno najuticajnijih adventističkih teologa.⁴

Veliki broj novih interpretacija stvorio je potrebu za daljim egzegetskim razjašnjenjima ovog teksta.

Problem rada

Pitanja koja se najčešće postavljaju u vezi sa Kol 2:16 su: da li je apostol Pavle pod terminom *sabbaton* podrazumevao ceremonijalne ili sedmične subote? I, da li ovaj tekst može da se koristi kao osnov za diskusiju o prestanku važnosti svetkovanja subote iz Dekaloga? Ova pitanja ujedno definišu i problematiku ovog istraživačkog rada.

¹Seventh-day Adventists Believe, 2 izd. (Washington, DC: Ministerial Association, General Conference of Seventh-day Adventists, 2005), 287.

²R. A. Torrey, Ought Christians to Keep the Sabbath? (New York: Fleming H. Revell, 1899), 31; Walter R. Martin, The Kingdom of the Cults (Minneapolis: Bethany House, 1997), 576.

³Robert D. Brinsmead, «Sabbatarianism Re-Examined, Chapter 5: Colossians 2:16», Verdict 4/4 (June 1981): 29; Jerry A. Gladson, A Theologian's Journey from Seventh-day Adventism to Mainstream Christianity (Glendale, AZ: Life Assurance Ministries, 2000), 335; Clay Peck, New Covenant Christians (Berthoud, CO: Grace Place, 1998), 75; Dale Ratzlaff, «The Sabbath: A Shadow of Grace,» Adventist Today, Juli-Avgust 1996, 20.

⁴Samuele Bacchiocchi, The Sabbath in the New Testament (Berrien Springs, MI: Biblical Perspectives, 1985), 132; William Edwin Richardson, «A Study of the Historical Background and the Interpretation of Colossians 2:14-17» (M.A. thesis, Andrews University, 1960), 74; Roy Gane, «The Role of God's Moral Law, Including Sabbath, in the 'New Covenant,'» Andrews University, 2003, <<http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/Gane%20God's%20moral%20law.pdf>>, (11.09.2005), 35.

Cilj istraživanja

Cilj rada je da egzegetski istraži prirodu upozorenja u Kološanima 2:16 i utvrdi sa kojom namerom i u kom kontekstu je apostol Pavle upotrebio izraz *sabbaton*.

Značaj istraživanja

Važnost ovog istraživačkog rada leži u činjenici da je tekst u Kol 2:16, više nego bilo koji drugi, često korišćen od strane mnogih savremenih hrišćanskih teologa i denominacija za izgradnju temeljnog stava prema ceremonijalnim ili sedmičnim subotama.¹ Prema tome, egzegetski odgovor na pitanja koja proizilaze iz ovog teksta je neophodan, ne samo u osvetljavanju savremenih teoloških debata koje se vode oko značenja Pavlovog upozorenja u Kol 2:16, već i u pravilnom razumevanju praktičnih hrišćanskih dužnosti prema Bogu.

Metodologija

U cilju što boljeg razumevanja prirode Pavlovog upozorenja u Kol 2:16 vezanog za subotu, ovaj istraživački rad će pratiti sledeću metodologiju:

U drugom poglavlju biće predložene osnovne smernice za egzegetsko razrešenje problema subote u Kol 2:16.

Treće poglavlje pokušaće da postavi tekst Kol 2:16 u njegov širi istorijski, teološki i književni kontekst. Prvi deo poglavlja biće posvećen utvrđivanju prirode «kološanske jeresi», dok će se drugi ticati same Pavlove reakcije na različite aspekte ovog heterodoksnog učenja.

Četvrto poglavlje biće posvećeno lingvističkoj analizi ključnih reči i izraza koji su neophodni za razumevanje Pavlovog upozorenja u Kol 2:16.

Zaključak rada imaće trostruki cilj: 1) da na sistematičan način iznese rezultate istraživanja, i tako istakne doprinos ovog rada opštoj teološkoj debati koja se vodi oko

pitanja subote u Kol 2:16; 2) da ponudi osnovne smernice za dalja istraživanja ovog problematičnog teksta;

3) da izdvoji najvažnije implikacije koje proizilaze iz Kol 2:16, a koje su relevantne za praktičan duhovni život savremenog čoveka.

Ograničenja

U ovom radu poštovaće se sledeća ograničenja:

(1) Rad se neće baviti analizom preostala tri «problematična» Pavlova teksta (Gal 4:8-11; Rim 14:5.6; Jevr 4:1-11) koji se obično navode kao dokaz da apostol Pavle starozavetnu subotu nije smatrao obavezujućom, pogotovo ne za hrišćane iz neznaboštva.

(b) U radu neće biti analizirani svi tekstovi iz Kološanima poslanice, već samo oni odlomci koji su ključni u razumevanju toka Pavlove poruke (Kol 1:15-20; 2:8-15; 2:16-23).

(c) U istorijskom pregledu različitih pristupa pitanju subote u Kol 2:16 biće spomenuta mišljenja samo nekih od najznačajnijih biblijskih stručnjaka čije su ideje ostavile najveći trag u istoriji tumačenja Kol 2:16.

(d) Takodje, rad nema za cilj da ulazi u detaljniju raspravu o ukidanju ceremonijalnog jevrejskog sistema. To će biti učinjeno samo u onoj meri u kojoj je to neophodno da bi se rešio specifičan problem u Kol 2:16.

Osnovna polazišta

Ovaj rad kreće od toga da je Biblija, božanski nadahnuta knjiga, sama sebi najbolji tumač, i da je apostol Pavle autor Kološanima poslanice.

¹Walter R. Martin, The Truth About Seventh-day Adventism (Grand Rapids: Zondervan, 1960), 166.

GLAVA II

OSNOVNA TUMAČENJA KOLOŠANIMA 2:16

Pavlove reči upozorenja u Kološanima 2:16 bile su predmet ozbiljnih teoloških rasprava u prošlosti, a te debate se nastavljaju i danas. Najkontraverznija mišljenja nastala su oko poslednje reči u šesnaestom stihu – *sabbaton*.

Kratak istorijski pregled koji sledi uverava da kroz čitavu crkvenu istoriju nije postojalo jedinstveno tumačenje *sabbaton*-a u Kološanima 2:16.

Istorijski pregled

Istorijski pregled različitih tumačenja Kološanima 2:16 otkriva šest osnovnih pristupa tekstu:

(1) neki vide u ovom odlomku osudu bilo kakvog vida svetkovanja sedmične subote iz Dekaloga (Irinej, Tertulijan, Avgustin, Luter, Calvin, Paul K. Jeweff, Dale Ratzlaff);¹

(2) drugi smatraju da reč *sabbaton* nema nikakve veze sa sedmičnom subotom, već da se ona odnosi isključivo na ceremonijalne subote (Frank B. Holbrook);²

(3) treća grupa teologa veruje da apostol Pavle osuđuje izvitoperenje i pogrešne motive koji su bili uključeni u svetkovanje sedmične subote, a potiču iz paganskog idejnog konteksta (Samuele Bacchiocchi);¹

¹Za detaljniji uvid u tumačenje koje je preovladavalo kroz vekove u delima crkvenih otaca, reformatora, a koje je široko prihvaćeno i od strane mnogih savremenih teologa i hrišćanskih denominacija, vidi DODATAK A.

²Ovo je tradicionalno adventističko tumačenje koje će detaljnije biti obrađeno u nastavku teksta.

(4) četvrta grupa autora tvrdi da se lista iz 16. stiha odnosi na «ritualne aktivnosti» koje su vršene u toku različitih jevrejskih praznika, a ne na same praznike (Paul Gien);²

(5) peta grupa identifikuje «ljudske nauke» jevrejskog porekla koje su ovim tekstom osuđene (William Edwin Richardson);³

(6) i šesta grupa, savladana kompleksnošću i nejasnoćama ovog teksta, odlučuje da se zadrži na neutralnom tlu, tvrdeći da savremenom tumaču nije moguće preciznije odrediti značenje ovog teksta (Ralph Martin).⁴

Tradicionalni adventistički stav

U 19. veku ustaljeni pogled na Kol 2:16, koji tvrdi da je u tekstu reč o osudi svetkovanja sedmične subote iz Dekaloga, posle više vekova bio je izazvan adventističkim tumačenjem. Naime, adventistički teolozi su zaključili da se ovaj tekst ne odnosi na četvrtu zapovest Dekaloga, jer se Subota ne može smatrati «senkom stvari koje će doći». Ona je bila uspostavljena pre nego što je greh došao na svet, a u takvom bezgrešnom svetu funkcija subote kao «senke» ili «predslike» ne bi imala nikakvog smisla.⁵

Holbruk (Frank B. Holbrook), jedan od najznačajnijih zastupnika tradicionalnog i zvaničnog adventističkog stava iznetog u adventističkom biblijskom komentaru, pod terminom *sabbaton* u Kol 2:16 podrazumeva sedam godišnjih ceremonijalnih subota, a ne sedmične subote.⁶ Prema tome, ono što je bilo poništeno, tj.

¹Tačke 3, 4, 5 i 6 predstavljaju alternativne adventističke pristupe pitanju subote u Kološanima 2:16. Za kraći pregled različitih tumačenja Kol 2:16 koja su se javila među adventističkim teolozima u poslednjih par decenija, vidi DODATAK B.

²Ibid.

³Ibid.

⁴Ibid.

⁵«Colossians,» *SDA Bible Commentary*, ed. Francis D. Nichol (Hagerstown, MD: Review and Herald Publishing Association, 1980), 7:205.

⁶Ibid., 206; Za imena pobornika zvaničnog adventističkog stava, vidi: Ron du Preez, «Adventism's Achilles' Heel? A

ispunjeno Hristovom smrću na krstu je ceremonijalni, a ne moralni zakon. Uloga i priroda moralnog zakona (Dekaloga) ostaje nepromenjena.¹

Holbruk celokupni svoj argument u određivanju prirode *sabbaton*-a u Kol 2:16 ne zasniva na detaljnoj lingvističkoj analizi reči *sabbaton* ili «trijade»² u okviru koje se ovaj termin nalazi, već isključivo na teološkoj i kontekstualnoj analizi.³

Činjenica da se *sabbaton* odnosi isključivo na «ceremonijalne subote jevrejskih godišnjih praznika», navela je zastupnike tradicionalnog adventističkog mišljenja da u toj svetlosti interpretiraju sve ostale elemente unutar odlomka Kol. 2:14-17, koji predstavlja neposredni kontekst 16. stiha, a deo je istog Pavlovog argumenta (Kol 2:8-23):⁴

(1) Termin «heirografon» (2:14 – «rukom pisani dokument») je, prema tome, tumačen u svetlosti Efescima 2:15⁵ kao Mojsijev ceremonijalni zakon.⁶

(2) «Uredbe» iz 14. stiha (dogmata - propis, uredba, naredba, proglas)⁷ su viđene kao različiti zakoni jevrejskog sistema koji su bili okončani na krstu («ceremonijalni zakoni»)¹.

(3) «Jelo» i «piće» iz 16. stiha su viđeni u vezi sa žrtvenim jelom i pićem, koji su, takođe, bili deo ceremonijalnog sistema.²

Scriptural Study of the 'Sabbath' in Colossians 2:16», <faithethics@yahoo.com>, 05.02.2006.

¹Frank B. Holbrook, «Frank Answers: Did Christ Abolish the Sabbath,» These Times, August 1977; Frank B. Holbrook, «A Reply to 'What Do the Scriptures Say About the Sabbath?'\», <www.biblicalresearchinstitute.org>; Frank B. Holbrook, «Should Christians Observe the Israelite Festivals? A Brief Statement of SDA Understanding», <www.biblicalresearchinstitute.org>, 1987.

²Praznici, mladine i subote (Kol 2:16).

³Frank B. Holbrook, «Frank Answers: Did Christ Abolish the Sabbath,» These Times, August 1977, 22.

⁴C. Mervyn Maxwell, «Appendix G: Joseph Bates and Seventh-Day Adventist Theology,» The Sabbath in Scripture and History, ed. Kenneth A. Strand (Washington, D.C.: Review and Herald, 1982), 353.

⁵«Ephesians,» SDA Bible Commentary, ed. Francis D. Nichol [Hagerstown: Review and Herald Publishing Association, 1980], 1010.

⁶«Colossians,» SDA Bible Commentary, ed. Francis D. Nichol [Hagerstown, MD: Review and Herald Publishing Association, 1980], 7:204.

⁷«Ephesians,» SDA Bible Commentary, 6:1010.

(4) «Praznici» se odnose na različite godišnje «Svete» dane kao što su Pasha, Praznik beskvasnih hlebova, Pedesetnica, Dan Očišćenja i Praznik senica. Njihovo svetkovanje je bilo propisano raznim ceremonijalnim uredbama (3 Moj 23).³

¹Ibid.

²«Colossians,» SDA Bible Commentary, 7:205.

³Ibid.

(5) Stih u Kol 2:17 se uzima kao ključ za razumevanje 16. stiha, koji sadrži «senke» krsta (Jevr 8:5; 10:1). Prema tome, kada se koristi reč *sabbaton* (bilo da se radi o jednini – *sabbaton*, ili množini - *sabbata*) ona se povezuje sa vrstom subota koje su određene frazom iz 17. stiha: «koje su senka stvari koje će doći.» Dok su sedmične subote bile dani sećanja na početak zemljine istorije,¹ ove subote, okarakterisane kao «senke», predstavljaju ceremonijalne dane odmora koji su našli svoju realizaciju u Hristu i Njegovom carstvu.²

(6) Priroda jeresi koja se širila u crkvi u Kolosi viđena je u kontekstu «legalističkog jevrejskog ceremonijalizma.» Apostol Pavle je pokušao da pomogne zbunjenim vernicima da naprave jasnu razliku između moralnih (trajnih) i ceremonijalnih (privremenih) aspekata Tore, tj. Zakona.³

Ovaj tekst (Kol 2:16), prema rečima Holbruka, Kenet Vuda i drugih zastupnika tradicionalnog adventističkog tumačenja, ima za svoj glavni cilj da pokaže hrišćanima da više nisu dužni da svetkuju godišnje subote koje su bile deo ceremonijalnog Mojsijevog zakona.⁴

¹1 Moj 2:2.3; 2 Moj 20:11.

²Frank B. Holbrook, «Should Christians Observe the Israelite Festivals? A Brief Statement of SDA Understanding», 5.

³Kenneth H. Wood, «The Sabbath Days of Colossians 2:16,17», <www.bibleresearchinstitute.com>, 2005.

⁴Ibid., 1-3.

Savremeni izazovi tradicionalnog
adventističkog tumačenja

Zvanični stav Adventističke crkve je, u poslednjih nekoliko godina, doveden u pitanje ne samo od strane neadventističkih skolara, već i od strane bivših adventista i izvesnog broja najuticajnijih adventističkih teologa.¹

Deset tvrdnji koje slede predstavljaju sažetak izazova ili problema koje savremeni teolozi vide kada je u pitanju tradicionalno adventističko tumačenje *sabbaton*-a u Kol 2:16:²

(1) Tvrdnja br. 1: Pošto se u Kol 2:16 kaže da niko ne bi smeo da «sudi» drugima po pitanju sedmog dana – subote, adventisti bi trebalo da preispitaju svoje stavove vezane za svetkovanje ovog dana.

(2) Tvrdnja br. 2: Pošto se svako spominjanje reči «subota» u Starom zavetu odnosi na sedmičnu subotu, kada ona stoji sama za sebe u tekstu, onda je nelogično tvrditi da se na ovom mestu u Kol 2:16 ona vezuje za ceremonijalne subote.

(3) Tvrdnja br. 3: U Septuaginti su ceremonijalne starozavetne subote uvek označene izrazom *sabbata sabbaton*, koji se razlikuje od grčkog termina koji stoji usamljen u Kol 2:16.

(4) Tvrdnja br. 4: Pošto 59 puta od ukupnih 60, grčki termin za subotu u Novom zavetu jasno upućuje na sedmičnu subotu, onda bi, prema tome, bilo previše arbitrarno tvrditi da *sabbaton* u Kol 2:16 označava ceremonijalne subote.

(5) Tvrdnja br. 5: Dan Očišćenja kao i druge ceremonijalne subote se nikad ne označavaju samo terminom *sabbata* kojeg nalazimo u Kol 2:16.

¹Vidi str. 1 i 2 u radu.

²Prvih osam od ovih tvrdnji je identifikovao Ron du Preez (Ron du Preez, «Adventism's Achilles' Heel? A Scriptural Study of the 'Sabbath' in Colossians 2:16,» 1-42).

(6) Tvrdnja br. 6: Trijada («praznici, mladine, subote») u Kol 2:16 je pozajmljena iz Starog zaveta i predstavlja logičku sekvencu koja podrazumeva godišnji, mesečni i sedmični ciklus. Prema tome, *sabbaton* se odnosi na sedmične subote.

(7) Tvrdnja br. 7: Pošto su ceremonijalne subote već uključene u obim prvog izraza trijade («praznici»), apostol Pavle bi se nepotrebno ponavljao kada bi se termin *sabbaton* ponovo odnosio na godišnje ceremonijalne subote.

(8) Tvrdnja br. 8: Adventističko tumačenje *sabbaton*-a u Kol 2:16 se direktno protivi pravilima biblijske hermeneutike, jer se ono ne zasniva na jezičkim ili kontekstualnim dokazima, već isključivo na teološkim pretpostavkama. Drugim rečima, umesto da se pozabavi proverom gramatičke i jezičke upotrebe reči *sabbaton* u Starom i Novom zavetu, adventistički pogled se temelji na površnom teološkom tumačenju subote u odnosu na «sjen» u Kol 2:17.

(9) Tvrdnja br. 9: Teško je opravdati čak i teološko tumačenje subote koje daje adventistički komentar budući da se subota može opravdano smatrati «sjenom» ili prikladnim simbolom sadašnjeg i budućeg blagoslova spasenja». Naime, izraz «sjen» se ne koristi u negativnom smislu, kao oznaka za obrede koji više nemaju vrednosti i čija je svrha prestala, već da odredi njihovu ulogu u odnosu na «telo Hristovo».¹

(10) Tvrdnja br. 11: potrebno je revidirati tradicionalni adventistički komentar Kol 2:16 u svetlosti najnovijih otkrića na području određivanja prirode kološanske jeresi. Na osnovu znanja koje je danas dostupno teolozima i istoričarima, može se tvrditi da ovo lažno učenje uključuje sinkretističku, pre nego judaističku idejnu pozadinu.²

¹Bacchiocchi, *Od Subote do Nedelje*, 313-314.

²Clinton E. Arnold, *The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae*

Konstruktivni predlog za egzegetski
pristup Kološanima 2:16

Na osnovu ovog kratkog istorijskog pregleda različitih pristupa tumačenju *sabbaton*-a u Kol 2:16 i u svetlosti najnovijih izazova zvaničnog adventističkog tumačenja, postaje jasno da egzegeza ovog «problematičnog» odlomka mora uzeti u obzir sledeće elemente:

(1) Jasniju rekonstrukciju prirode kološanske jeresi na koju reaguje apostol Pavle u svom pismu upućenom vernicima u Kolosi.

(Tubingen: J. C. B Mohr, 1995); Victor Paul Furnish, «Colossians, Epistle to,» Anchor Bible Dictionary, vol. 1, ed. David Noel Freedman (New York: Doubleday, 1992), 1092.

(2) Utvrđivanje osnovne namere apostola prilikom pisanja poslanice Kološanima, kao i mesta koje zauzima tekst Kol 2:16 u odnosu na razvoj i tok šireg Pavlovog argumenta u Kol 1:15-20 i 2:8-23.

(3) Bolje i preciznije razumevanje terminologije koju apostol Pavle koristi u Kol 2:8-23.

(4) Detaljnu lingvističku analizu reči *sabbaton*, koja podrazumeva definisanje i kategorizaciju različitih značenja ove reči unutar spisa Starog (jevrejskog Tanaka i grčke Septuaginte) i Novog zaveta.

(5) Intertekstualno proučavanje svih biblijskih odlomaka gde se pojavljuje trijada koja predstavlja najneposredniji kontekst u kojem se reč *sabbaton* u Kol 2:16 nalazi.

(6) Utvrđivanje značenja i implikacija koje ima metafora «telo-sjen» (Kol 2:17) na jasnije razumevanje prirode *sabbaton*-a u Kol 2:16.

Ovih šest tačaka će u nastavku rada poslužiti kao metodologija u egzegetskom razrešenju pitanja subote u Kol 2:16 i kao osnov za istraživanje validnosti prethodno navedenih 11 izazova zvaničnog adventističkog stava. Prve tri tačke će biti uvrštene u treće poglavlje, koje se bavi istorijsko-teološkim istraživanjem, a druge tri u četvrtom poglavlju, koje je posvećeno lingvističkoj analizi.

GLAVA III

EGZEGETSKO RAZREŠENJE PITANJA SUBOTE U KOLOŠANIMA 2:16: ISTORIJSKA I TEOLOŠKA ANALIZA

Najčešća egzegetska greška koja se čini kada se pristupa pitanju subote u Kol 2:16 je ta što se ovaj tekst posmatra kao «usamljeno ostrvo», nezavisno od književnog, istorijskog i teološkog konteksta u kojem se nalazi.¹ Radikalnost ove greške postaje još očitija kada se ima na umu da poslanice apostola Pavla nikada nisu nastajale u «vakuumu», već kao reakcija na stvarne probleme koji su postojali u određenoj oblasti ili crkvi.² Stoga je od presudne važnosti utvrditi kojim se gorućim problemima apostol bavio u poslanici Kološanima.

U cilju razrešenja pitanja subote u Kol 2:16, prvi deo ovog poglavlja biće posvećen utvrđivanju prirode «kološanske jeresi», dok će se drugi ticati same Pavlove reakcije na različite aspekte ovog heterodoksnog učenja.

Priroda kološanske jeresi

¹Gordon D. Fee, Douglass Stuart, Kako u Bibliji Pročitati Ono Što Piše (Maruševec: Adventistički Teološki Fakultet, 1999), 48.

²Milan Vukomanović, Rano Hrišćanstvo od Isusa do Hrista (Beograd: Čigoja, 2003), 147.

Kološanima poslanica se često opisuje kao Pavlova snažna reakcija na vesti o neobičnom lažnom učenju koje se uvuklo u ovu crkvu.¹ On piše s namerom da ispravi iskrivljenja koja su pretila da naruše stabilnost zajednice i unište čistotu apostolske nauke.²

Postavlja se pitanje: kakav je bio sadržaj i poreklo heterodoksnog učenja koje je naišlo na nedvosmisleni osudu autora poslanice?

Tekstualni indikatori postojanja

kološanske jeresi

Neki savremeni teolozi, želeći da izbegnu opasnost «paranoičnih pokušaja» pronalaženja potencijalnog protivnika iza svakog Pavlovog upozorenja, negiraju postojanje bilo kakvog lažnog učenja u Kolosi.³

Iako, uopšteno gledajući, kološanska zajednica izgleda prilično poslušno, ne može se čitati pismo, a da se ne stikne utisak da se neka vrsta opipljive pretnje nadnela nad crkvom u Kolosi.⁴ To je očigledno u čestom ponavljanju reči upozorenja, kao što su: «Čuvajte se da vas ko ne zarobi...» (2:8), «da vas dakle niko ne osuđuje...» (2:16), «niko da vas ne vara...» (2:18; 2:4).⁵

Takođe, zagonetni nagoveštaji ključnih pojmova kao što su «predanje» (2:8), «nauka» (2:8), «punina» (pleroma - 1:19; 2:9.10), «filozofija» (2:8), «jela i pića» (2:16), «poglavarstva i vlasti» (2:10.15), «nauka sveta» (stoicheia - 2:8.18.20), «znanje» (gnosis - 2:3.3; 3:10), «mudrost» (2:3.23), «spoznaja» (1:9; 2:2), «služba anđela» (2:18), «sjen»

¹«Colossians, Philemon», Word Biblical Commentary, ed. Peter T. O'Brien (Waco, Texas: Word Books, 1982), 44:xxx.

²G. J. Wenham, i drugi, New Bible Commentary (Downers Grove, IL: Intervarsity Press, 1994), 1261.

³Morna Hoker, na primer, smatra da apostol Pavle ne oslovljava probleme koji realno postoje u redovima kološanske crkve, već samo unapred upozorava vernike da ne padnu pod uticaj savremene paganske kulture (Morna D. Hooker, «Where There False Teachers in Colossae?», Christ and Spirit in the New Testament, ur. B. Lindars, S. S. Smalley [Cambridge: Cambridge University Press, 1973], 315-331).

⁴Paulien, 2.

⁵Moyo, 2.

(2:17), «telo» (2:17) ili izrazi «ne dohvati se, ne okusi, ne opipaj» (2:21), «samovoljno izabrana služba i poniznost» (2:23), «neštedenje tela» (2:23) i drugi, ukazuju na postojanje raznih iskrivljenja koja su počela da zahvataju hrišćansko učenje i praksu crkve u Kolosi.¹

Većina savremenih istraživača slaže se da su ovi termini, kao i Pavlove «usputne napomene», ustvari «intertekstualni eho» nekog od misaonih sistema toga doba. Zbog toga, pitanje koje se prirodno postavlja je - kakvo je poreklo ovog lažnog učenja? To jest, u kojim religiozno-istorijskim okvirima tog doba treba tražiti korene kološanske jeresi?²

¹Bruce, 18.

²Word Biblical Commentary, xxxii.

Poreklo kološanske jeresi

Iako se intenzivne teološke debate među novozavetnim skolarima vode već više od sto godina,¹ još uvek ne postoji jedinstveno mišljenje o istorijskom identitetu tzv. «kološanske jeresi».²

Osnovni pogledi na poreklo kološanske jeresi

Dok jedna grupa novozavetnih stručnjaka smatra da se koreni jeresi mogu naći u jevrejskom idejnom kontekstu u formi apokaliptičkog esenizma, merkava misticizma, ili legalističkog judaizma, drugi vide ova iskrivljenja u helenističkim religiozno-filozofskim okvirima, kao što su paganske misterije, rani gnosticizam, platonizam, grčko neopitagorejstvo i iranska mitologija.³ Postoji grupa teologa koja zastupa teoriju da apostol Pavle reaguje na neku vrstu sinkretističkog učenja⁴, koje podrazumeva više različitih religioznih pozadina.

Izuzev poslednjeg pogleda, većina ovih tumačenja ne može se prihvatiti kao uverljivo objašnjenje porekla kološanske jeresi iz sledećih razloga:

(a) elementi kološanske jeresi koji proizilaze iz tekstualnih «napomena»

apostola Pavla, prevazilaze idejne okvire bilo kog od navedenih 8 religioznih strujanja.

Drugim rečima, može se zaključiti da kološanska jeres nije toliko jednostavna, niti idejno

¹Intenzivnije teološke debate među novozavetnim skolarima oko prirode kološanskog problema počinju već od 1876. godine kada je Lajtfut napisao značajan komentar na Kološanima poslanicu (J. B. Lightwoot, Saint Paul's Epistles to Colossians and to Philemon [Grand Rapids: Zondervan, 1959], 73-113).

²Gunterovo istraživanje kološanskog problema pokazuje da postoji najmanje 44 različitih mišljenja među novozavetnim skolarima devetnaestog i dvadesetog veka, o identitetu Pavlovih protivnika (J. J. Gunther, «St. Opponents and Their Background: A Study of Apocalyptic and Jewish Sectarian Teaching», Novum Testamentum Supplement [Leiden: Brill, 1973], 3-4).

³Za detaljniji pregled svakog od ovih pogleda vidi DODATAK C.

⁴H. M. Carson, Colossians and Philemon The Tyndale New Testament Commentaries, (Downers Grove, IL: Intervarsity, 1984), 12:15-18.

«čista» da bi se mogla u potpunosti poistovetiti s jednim jedinim religioznim sistemom (kao npr. legalistički judaizam, gnosticizam, merkava misticizam itd).

(b) ne postoji pouzdan istorijski dokaz da je izvesna religiozna tendencija postojala u gradu Kolosi, ili u njegovoj bližoj okolini (npr. apokaliptički esenizam, neopitagorejstvo, merkava misticizam itd).

(c) neka od navedenih religioznih strujanja datiraju iz kasnijeg perioda, a ne iz prvog veka kada je pisana Kološanima poslanica (neoplatonizam, gnosticizam).

(d) izvesne sličnosti i analogije između kološanskog učenja i nekog religioznog sistema su puka «terminološka» slučajnost (npr. paganski mistični kultovi).

S obzirom da se teorija o sinkretističkom poreklu kološanskog učenja čini najprihvatljivijom, više o njoj rečeno je u nastavku rada.

Sinkretizam

Najtemeljniju novozavetnu studiju «kološanske jeresi» uradio je Klinton Arnold, koji zaključuje da apostol Pavle reaguje na «sinkretizam različitih verovanja», tj. na «religiju naroda».¹

Arnoldova studija je značajna, jer sadrži mnoštvo «primarnih» istorijskih izvora koji mogu ponuditi svežiji i precizniji uvid u religioznu misao i strujanja koja su preovladavala u narodu zapadne Male Azije usred kojeg su živeli vernici u Kolosi.²

Arnold je zaključio da je služba anđela igrala važnu ulogu u svesti naroda u dolini reke Like. Ovaj sinkretizam podrazumevao je, po njegovom mišljenju, mešavinu hrišćanskih elemenata s frigijskim inicijacijama i misterijskim kultovima. Ova mešavina isticala je različite forme verovanja o neprijateljskim moćima, tj. «elementima kosmosa»,

¹Clinton E. Arnold, The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae (Tubingen: J. C. B. Mohr, 1995).

²Robert A. Wild, «The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae, by Clinton E. Arnold,» The Catholic Biblical Quarterly 60 (1998):554.

koja su stavljala naglasak na elitističku mudrost, asketsko ponašanje i ezoterična verovanja bazirana na narodnom sujeverju i magiji. Sve ovo pretilo je da ugrozi verovanje o Hristovoj nadmoći i superiornosti u odnosu na ostale elemente u kosmosu. U ovom kontekstu hristoloska himna u Kol 1:15-20 dobija na svojoj važnosti u proučavanju prirode kološanske jeresi.¹

Ono što može biti eventualna slabost Arnoldove teorije je, što se ne može nikad s pouzdanošću znati koje su od lokalnih koloških tendencija u narodu bile prisutne i u «sinagogi» Kolose. Takođe, mnogi autori mu zameraju što često kao ključne dokaze u svojoj studiji citira izvore koji datiraju iz kasnijeg perioda.²

Iako je već iz dosadašnjeg istraživanja jasno da se, zbog određenih hermeneutičkih ograničenja, ne može precizno odrediti tip religiozno-istorijskog uticaja koji je doprineo formiranju kološanske jeresi, može se ipak doći do dovoljno dokaza da je poistovećivanje kološanske jeresi s nekom varijacijom sinkretizma najbolji način objašnjenja svih «napomena» apostola Pavla u Kološanima poslanici.³

Ovaj sinkretistički «konglomerat» religioznih učenja, koji podrazumeva jevrejsku, hrišćansku i pagansku idejnu pozadinu, može se nazvati «jevrejsko-hrišćanski paganizam».⁴

I zaista, da se kološansko-heterodoksno učenje kretalo samo u kategorijama paganizma ili judaističkih ekstremnih strujanja, ono ne bi moglo da prevari ni najmlađeg obraćenika, a kamoli crkvu utemeljenu u hrišćanskoj istini od strane savesnog Epafrasa.

¹Gerald F. Hawthorne, «The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae, by Clinton E. Arnold,» Journal of the Evangelical Theological Society 42 (Mart 1999), 157.

²Thomas R. Schreiner, «The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae, by Clinton E. Arnold,» Trinity Journal 20 (Spring 1999):102.

³Bacchiocchi, Od Subote do Nedelje, 309.

⁴The Expositor's Bible Commentary, 166-168; Paulien, 3.

Baš zbog toga što je ova «nova filozofija» predstavljena kao brilijantna i prekrivena mešavina bliskih istini, ovo učenje je imalo veliku prevarnu moć.¹

Nakon nalaženja mogućeg istorijsko-religioznog porekla kološkanskog problema, dalje istraživanje biće posvećeno skiciranju ključnih aspekata kološanske jeresi, koji su očiti iz mnogih Pavlovih tekstualnih aluzija. Na taj način utvrdiće se opšti istorijski okvir za bolje razumevanje Pavlovih napomena u vezi sa subotom u Kol 2:16.

Elementi kološanske jeresi

Na osnovu prirode Pavlovih upozorenja iznetih u 2:8-23, a zatim i u odlomcima 1:9-10.26-28. i 2:2-4, može se zaključiti da je kološanska jeres bila «dvodelna». Naime, ovu lažnu nauku obeležavala je teološka i praktična zabluda.²

Teološki aspekt

Teološki aspekt kološanske jeresi koja je nikla na «lažnim temeljima», sadrži iskrivljenja na polju kosmologije, soteriologije i hristologije.

Temelji lažne nauke

Početna tačka za diskusiju o kološanskoj jeresi je tekstu u Kol 2:8, gde Pavle otvoreno upozorava hrišćane da se čuvaju da ih neko ne zarobi «filozofijom i praznom prevarom».

Filozofija

U ovom stihu postaje jasno da se za čovekovu naklonost bore dve strane: ljudska «filozofija», tj. «prazna prevara» s jedne, i nauka Hristova, s druge strane. Ove dve nauke su po prirodi međusobno suprotne i imaju radikalno drugačije temelje. Dok je

¹Lukas, 17.

²Paulien, 2; Bacchiocchi, Od Subote do Nedelje, 299.

izvor autoriteta prevarne filozofije «ljudska tradicija» i predanje, izvor hrišćanske nauke je sam Hristos (što je jasno iz 6. i 7. stiha).¹

Nauka sveta

Izraz «nauka sveta» (*stoiheia tou kosmou* – 2:8) pomaže u još preciznijoj identifikacije vrste učenja koje je bilo nametano Kološanima od lažnih učitelja.

Reč *stoiheia* ima veliki broj značenja koja su se kroz vekove menjala i proširivala. U Pavlovo doba imala je sledeća značenj: prva slova azbuke, osnovni principi ili temelji nauke i umetnosti, i fizički elementi (vatra, voda, vazduh, zemlja, itd).² Ipak, mora se imati na umu da Novi zavet često menja i proširuje značenje grčkih termina i samim tim odstupa od njihove uobičajene upotrebe u helenističkom svetu.

Kada se izraz *stoiheia* posmatra u kontekstu Pavlovih poslanica, on takođe dobija novu dimenziju. Naime, iz teksta se čini da su kološanski hrišćani jedno vreme bili potčinjeni «elementima kosmosa» (*stoiheia*), ali su kroz zajednicu s Hristom, kroz veru, «umrli» tim istim silama i bili oslobođeni od robovanja (2:20).³

¹The Expositor's Bible Commentary, 11:197.

²Paulien, 3.

³Ibid.

Tako i u Gal 4:1-10 Pavle govori o svojoj jevrejskoj prošlosti kao o stanju «robovanja» «elementima kosmosa», tj. «stihijama» (*stoiheia tou kosmou*). Ovo stanje robovanja, kao što se vidi iz Gal 4:3, podrazumeva «stanje nezrelosti» koje je prethodilo vremenu dolaska Isusa Hrista. Stih 4:9 je posebno značajan u definisanju značenja reči *stoiheia*. On dodaje negativnu konotaciju ovom izrazu («slabe» i «rđave» stihije). Nakon što je hrišćanin «upoznao Boga», vraćanje ovih stihijama bi značilo ponovno «zarobljeništvo» (Gal 4:9).¹

Čini se da ovaj termin evocira snažnu tenziju između jevrejskih i paganskih elemenata (iz konteksta 2:8.20.21). Ključ za razumevanje ovog zagonetnog izraza može se naći u vezi između Kol 2:20 i Rim 6 i 7. Kao što je u Rim 6:2.10. rečeno da je hrišćanin umro grehu, ili u Rim 7:4.6. da je umro zakonu, tako je u Kol 2:20 Pavle izrazio činjenicu da su hrišćani umrli elementima kosmosa. Sledeći ovu logiku, Polin zaključuje da se *stoiheia* odnosi na «stari eon», bilo u paganskom ili jevrejskom smislu.²

Kakva god da je precizna priroda ove faze «predhrišćanskog iskustva», prihvatati principe koji su je rukovodili predstavljao bi čin «duhovne retrogresije». Za jevrejske obraćenike, kao što je bio Pavle, *stoiheia* bi označavala zakone, sa svim svojim ljudskim nametima i tradicijama; za paganske obraćenike *stoiheia* bi podrazumevala paganske namete koji su nekada zarobljavali sadašnje obraćenike iz paganstva.

Ne treba prevideti ni činjenicu da većina savremenih egzegeta tvrde da se ovaj izraz koji predstavlja kulturni termin, može i personifikovano tumačiti (posebno na temelju paralelnog teksta u Gal 4:3.9 i 3:19). Naime, po njihovom mišljenju, ova reč se može poistovetiti s «anđeoskim posrednicima zakona» (Dela 7:53; Gal 3:19; Jevr 2:2) i s «paganskim astralnim bogovima» kojima se pripisivao nadzor nad konačnim odredištem čovečanstva.³

¹Paulien, 3.

²Ibid.

³Bacchiocchi, Od Subote do Nedelje, 300.

Ipak, u svetlosti upotrebe ove reči u okviru Pavlovih poslanica, kao i činjenice da Pavle u Kološanima poslanici koristi dovoljno drugih reči da označi ova «duhovna posrednička bića u kosmosu» (2:10.15; 1:16), može se zaključiti da će definicija izraza *stoiheia* u sebi sadržati pre ideju «osnovnih principa» («prvih slova»), koji su pripadali «prethrišćanskom eonu» i kojima su Jevreji i pagani «robovali» pre nego što su «upoznali Boga». Ovi principi nose u sebi negativnu konotaciju «ljudskih izmišljenih tradicija i učenja» (2:8.20).

Stih u Kol 2:8 jasno upućuje na zaključak da se ovde ne govori o vraćanju «božanskim principima» koji su važili samo u Starom zavetu, i o gubljenju hrišćanske novostečene slobode ponovnim potčinjavanjem moralnom zakonu. Glavni problem kološanske lažne «filozofije» bilo je okretanje «ljudskim» verovanjima i tradicijama, materijalističkim navikama i pogledima, kao i raznim sinkretističkim teorijama i nametima koji nisu bili ukorenjeni na božanskim, već na ljudskim temeljima («zapovesti i nauke ljudske» - 2:22).

Punina

Glavni cilj «ljudskog predanja» (Kol 2:8) bio je da usadi istinsku «mudrost» (2:3.23), «znanje» (2:3.4; 3:10), «spoznaju» (1:9; 2:2) i da pomogne novoobraćenom verniku da doživi duhovnu «puninu» («pleromu») kakvu niko pre toga nije doživeo.¹

«Punina života» (2:10) bi lako mogla biti i ključna parola lažnih učitelja. Ovo naglašavanje punine snažno prožima poslanicu i očigledno je da je napor učitelja, koji su hteli da «usavrše jednostavnu hrišćansku veru», bio usmeren ka nalaženju načina i sredstava da se dođe do istinske duhovne «punine».²

Kosmološka zabluda

¹Lukas, 19.

²Bacchiocchi, Od Subote do Nedelje 299.

Iz poslanice je očigledno da je lažno učenje stavljalo veliki naglasak na «službu anđela» (Kol 2:18). Izrazi kao što su «poglavarstva», «prestoli», «gospodstva» i «vlasti» ukazuju na verovanje o postojanju hijerarhije među duhovnim bićima u kosmosu (1:16; 2:10.15.18). Ovi posrednici između Boga i ljudi pomagali su čoveku u njegovom duhovnom «uzdizanju» ka božanskoj «pleromi», mudrosti i znanju.¹

Iz Kol 2:18 nije jasno da li se «služba anđela» odnosi na službu koju vrše sami anđeli pred Bogom (subjektivni genitiv) ili kao ljudsko služenje anđelima (objektivni genitiv). Ukoliko se prihvati prvo stanovište, onda bi ovaj stih ukazivao na nebesko putovanje mistika i njegovo učestvovanje s anđelima u činu bogoslužnja, o čemu piše jevrejska apokrifna literatura, tj. Merkava misticizam.²

Određeni sintaksni i gramatički indikatori upućuju ipak na drugo tumačenje ovog stiha, koje predlaže slavljenje anđela kao objekta bogoslužnja. Naime, apostol Pavle osuđuje one koji uživaju u lažnoj poniznosti i služenju anđelima. Kontekst upućuje da su izrazi «lažna poniznost» i «služba anđelima» međusobno usko povezani (u grčkom ispred ove dve fraze stoji zajednički gramatički član).³ «Lažna poniznost», prevedena nekada i kao «samouzdržavanje», se često koristi kao tehnički termin za pošćenje i izlaganje tela određenim odricanjima i naporima. Iako ista reč u Kol 3:12 predstavlja vrlinu, u povezanosti sa «službom anđela» ona nosi negativnu konotaciju.⁴

Ovo upućuje na zaključak da su lažni učitelji u Kolosi insistirali na služenju anđelima više nego samom Bogu. Oni su, umesto da se direktno okrenu nebeskom prestolu blagodati, paradirali svojom poniznošću, birajući ova niža bića kao svoje posrednike.⁵

¹Anchor Bible Dictionary, 1:248-253.

²Anchor Bible Dictionary, 1:248-253.

³William Hendriksen, Philippians, Colossians and Philemon (Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1962), 125.

⁴The Expositor's Bible Commentary, 11:205.

⁵Za bibliografiju knjiga koje se bave određivanjem prirode «službe anđela» u Kol 2:18 vidi listu koju je napravio Muraj Haris

Ovakve ideje, koje nisu bile strane ni helenističkom, ni jevrejskom načinu razmišljanja prvog veka, predstavljaju ljudsku tvorevinu «samovoljno izabrane rigorozne službe» anđeoskim bićima (2:23).

Soteriološka zabluda

Lažni učitelji u Kolosi su ukazivali na «put ka Bogu» preko poštovanja podređenih anđela, umesto Glave (2:9.10.18.19). Oni su pokušavali da striktnim asketizmom, zlostavljanjem svog tela i ispunjavanjem čitavog niza ljudskih pravila i nameta, umilostive mnoga «posredna» bića u kosmosu, za koja su verovali da ih mogu preporučiti Bogu. Hrišćanska sloboda je bila zamenjena «robovanjem» elementima kosmosa. Hristovo jevanđelje blagodati biva zamenjeno ljudskim idejama o opravdanju i spasenju kroz striktno poštovanje čitavog niza rituala i odredbi koji su bili nametnuti «ljudskim naukama i tradicijom» (2:8.22).¹

Još jedna soteriološka greška kološanskog sistema razmišljanja bio je pokušaj da se ograniče blagoslovi «spasenja» na određenu elitnu grupu ljudi. Samo nekolicina «prosvetljenih» su mogli da uzmu učešće u uzvišenom «mističnom» duhovnom iskustvu (Kol 1:20.28).¹

Hristološka zabluda

Oslanjanje na «prirodne sile sveta», tj. razna posredna duhovna bića u kosmosu, bacilo je senku na ličnost i delo Hrista (2:8).²

Lažnim učiteljima u Kolosi je nedostajala vitalna veza s Isusom Hristom. Ovo je veoma ozbiljan problem, jer je Hristos «glava iz koje je sve telo s pomoću zglavaka i sveza sastavljeno» (Kol 2:19). Udružujući se s Hristom, vernik je formirao odnos s

(Murray J. Harris, *Colossians and Philemon* [Grand Rapids, MI: Eerdmans Publishing Company, 1991], 113).

¹R. Kent Hughes, *Colossians and Philemon: The Supremacy of Christ* (Westchester, IL: Good News Publishers, 1989), 67.

glavom i, samim tim, bio ud Hristovog tela, tj. crkve. Ljudi koji, zbog službe raznim duhovnim bićima, nisu ostvarili odnos s Hristom, nisu mogli da doprinesu opštem «rastu» tela.³

Ova sinkretistička struja u kološanskoj crkvi nije direktno negirala i odbacivala Hrista, ali ga je uklonila s Njegovog trona. Kakvi god da su bili razni aspekti ovog iskrivljenog učenja, ono što je očigledno iz Svetog Pisma je da je ono umanjilo i iskrivilo sliku Hrista. Umesto da poštuju «glavu», vernici u Kolosi su se okrenuli obožavanju anđela i time sveli Hrista na nivo običnog «polubožanstva». Kao takav, On je bio samo jedan od mnogobrojnih posrednika u čovekovom traganju za «istinskim Svetlom».

Prema tome, stavljanje naglaska na službu anđelima kao posrednim bićima, ponovno potčinjavanje «elementima kosmosa» i isticanje važnosti posedovanja «tajnog» ezoteričnog znanja kao preduslov spasenja, predstavljao je akt odbacivanja glave tela, tj. samog Spasitelja Isusa Hrista. Njegova kosmička nadmoć i dovoljnost Njegove spasonosne aktivnosti bili su dovedeni u pitanje.

Praktični aspekt

Praktični ishod teoloških zabluda kološanske jeresi je insistiranje na strogom asketizmu i ritualizmu.

Asketizam

Zabrane u 2:21 «ne dohvati se, ne okusi, ne opipaj», pokazuju da je kološanska jeres podrazumevala i određeni stepen asketizma, koji je prevazilazio okvire uobičajenog legalizma jevrejskih fariseja i većine helenističkih kultova tog vremena.⁴

¹H. Wayne House, «Heresies in the Colossian Church,» Bibliotheca Sacra (January-March 1992), 58.

²Hughes, 67.

³The Expositor's Bible Commentary, 11:205.

⁴House, Heresies in the Colossian Church, 55.

Ovaj asketizam imao je dva ekstrema. Jedan je bio «izgladnjivanje» tela, tj. ignorisanje potreba i želja tela da bi se nadišla fizička stvarnost i ostvarilo uzdizanje u sferu duhovnog jedinstva s «pravim Svetlom». Drugi asketski ekstrem je podupirao razuzdanost. Ova škola je smatrala da je ljudsko telo toliko zlo, da se ono treba «zlostavljati», između ostalog i seksualno (3:5). Mora se priznati da tekstualni dokazi ipak mnogo jasnije podupiru ideju «apstinentnog» tipa ponašanja (2:21; 2:23).¹

Asketizam se sastojao od zabrana uzimanja ili dodirivanja određenih vrsta hrane i pića (2:16.21), rigoroznog postupanja prema telu (2:23 – «neštedenje tela»), «odbacivanja tela koje služi grehu» (2:11) i rigoroznog poštovanja praznika i svetkovina (2:16).²

Ritualizam

Ono što je postojalo kao tendencija i u jevrejskom (eseni, fariseji) i u helenističkom svetu je visoko naglašeni ritualizam i ceremonijalizam.³ Tragovi takvih strujanja se mogu prepoznati i u Kološanima poslanici. «Pravila» koja apostol Pavle ima na umu kada kaže «ne dohvati se, ne okusi, ne opipaj» (Kol 2:21) tiču se raznih ljudskih ritualnih nameta koji će omogućiti osobi da ostane «neopoganjena» i «neuprljana» od raznih spoljašnjih zlih uticaja i kontakta s grehom. Do visokog stepena svetosti se dolazilo poštovanjem čitavog niza rituala i pravila kojim se izbegavao «dodir» (Kol 2:21a) i kontakt s grehom (Kol 2:22).⁴

Hrišćani u Kolosi, u pokušaju da se oslobode zlih želja svog tela, pribegavali su raznim ritualima, među kojima je bilo i «spoljašnje» obrezanje.⁵

¹The Expositor's Bible Commentary, 11:206.

²Bacchiocchi, Od Subote do Nedelje, 301.

³D. Edmond Hiebert, An Introduction to the Pauline Epistles (Chicago: Moody Press, 1973), 226.

⁴The Expositor's Bible Commentary, 11:207.

⁵Kol 2:11; Lukas, 95.

Imajući ove praktične zablude heterodoksnog kološanskog učenja na umu, može se zaključiti da su običaji i praznici u Kol 2:16 bili opterećeni raznim «ljudskim» (2:22), asketskim (2:23) i ritualnim (2:21.23.) nametima.

Pavlova reakcija na kološanski

problem

Do sada je utvrđeno da je jeres u kološanskoj crkvi bila sinkretistički «hibrid» rođen u različitim religioznim strujanjima toga doba i objašnjeni su neki od ključnih aspekata kološanskog iskrivljenog učenja. Za dalje osvetljavanje pitanja subote u Kol 2:16 ključno je pozabaviti se Pavlovom reakcijom na heterodoksna učenja zastupanih od strane njegovih protivnika.

Naime, Pavle pokušava da razotkrije i obori lažno učenje tako što prikazuje hrišćanske doktrine, a naročito istine vezane za ličnost i delovanje Hrista, u ispravnom svetlu, nasuprot «ljudskim tradicijama».¹ Mnogi novozavetni teolozi će se zato složiti da je ispravna hristologija konačan odgovor na svaku jeres koja je ikada postojala ili će postojati.²

Dva najvažnija odlomka u Kološanima poslanici u kojima apostol Pavle stavlja naglasak na ličnost i delo Isusa Hrista su 1:15-20 i 2:9-15. Ova dva odlomka, uzdižući Hrista i njegovo spasonosno delo, direktno udaraju u temelje «teološke zablude» kološanskog učenja.³

Takođe, treba napomenuti da je studiozno proučavanje ključnih ideja Pavlovog protiv-argumenta u Kol 1:15-20 i 2:9-15 neophodno za bolje razumevanje opšteg duha i namere čitave poslanice, kao i za shvatanje šireg konteksta Pavlovih upozorenja protiv «praktičnih» zabluda u odseku Kol 2:16-23. Posmatranje Pavlovog argumenta u njegovoj

¹H. Wayne House, «The Doctrine of Christ in Colossians,» *Bibliotheca Sacra* (April-June 1992), 181-183.

²Hiebert, 228; Lightfoot, 120.

³Hiebert, 54-58.

celini, kao i «mišljenje po odlomcima»¹ (Kol 1:15-20; 2:9-15; 2:16-23) pomoći će u identifikovanju autorove namere spominjanja subote u Kol 2:16.

Kol 1:15-20

Kološanima 1:15-20. je poema o Hristu za koju mnogi teolozi veruju da je bila «hristološka himna» prvih hrišćana. Naziva se himnom zbog svoje «ritmičke proze» i «strofične organizacije», koji su očiti u ponavljanju ključnih reči ili fraza. Ona je građena oko prve reči jevrejske Biblije *beresit* («u početku»), koja u sebi sadrži značenje «prvi» i «glava». Poema se može podeliti u dve sekcije: prva strofa uzdiže Hristovu nadmoć prilikom stvaranja (1:15-17), dok druga svedoči o Njegovoj istaknutoj ulozi u planu spasenja čovečanstva, tj. u novom stvaranju (1:18-20).²

Hristos i stvaranje u Kol 1:15-17

Apostol Pavle ističe nadmoć Hristovu i značaj Njegove uloge prilikom stvaranja tvrdeći da je On «obličje Boga», «prvorodeni», «večni» «izvor», «posrednik», «održavalac» i «cilj» samog stvaranja.

Obličje Boga

Obličje (*eikon*) u 1:15 podrazumeva nešto mnogo više od samo puke «sličnosti». Ona uključuje ideju prikazivanja («projektovanja») i manifestacije. Ovo je eho Hristovih reči: «ko vide mene, vide Oca.» (Jn 14:9). U Mat 22:20, *eikon* se odnosi na vladarev lik na naličju novčića. Hristos je prikazan kao «sjajnost slave» (Jevr 1:3), slika (*eikon*) Božja (2 Kor 4:4), i kao Onaj koji je imao samo obličje Božje (Fil 2:6). Kao *eikon* Božji, Hristos je bio «velika i konačna teofanija». Kao lično otkrivenje živog Boga,

¹Fee, 48.

²Za detaljniju strukturu hristološke himne vidi: David E. Garland, Colossians and Philemon: The NIV Application Commentary, (Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1998), 85-86.

Hristos je «projekcija» i utelovljenje Boga u ljudsku stvarnost. U njemu je «nevidljivo» biće i priroda samog Boga (1:15) bila savršeno otkrivena (Jn 1:18).¹

Prvorođeni

U odnosu prema univerzumu, Hristos je «rođen pre svake tvari» (1:15).

Ključna reč ove fraze, *prototokos*, izražava ideju nadmoćnosti, časti, dostojanstva i višeg ranga, tj. statusa.²

Fraza *prototokos pases ktiseos* ne opisuje doslovno rođenje, kao čin unutar vremena i prostora, (kao u Luki 2:7). *Prototokos* treba shvatiti u hijerarhijskom smislu – prvenstvo Hrista nad svim stvorenjima, zbog svoje posredničke funkcije prilikom stvaranja. On nosi počasnu titulu dostojanstva, nadmoćnosti i prvenstva u svemu.³

To je bio i cilj čitave Kološanima poslanice: da pokaže vernicima da im, pored Hrista, nisu potrebni razni redovi i službe nebeskih bića i anđela da bi pristupili Bogu. On ih sve nadvisuje i poseduje superiorniji status u odnosu na njih. Hristos kao *prototokos* je izvor svega stvorenog.

Posrednik stvaranja

Apostol u Kol 1:16 postavlja temelje za učenje o Hristovoj nadmoći u odnosu na stvoreni svet: On je *prototokos* zato što je On stvorio sve. Trodelna fraza definiše Hristovu stvaralačku aktivnost, tj. Njegovu ulogu pri stvaranju: sve je stvoreno «u njemu» (*en auto*), «kroz njega» (*dia autou*) i «za njega» (*eis auton*).

Fraza «u (*en*) njemu» treba da se prevodi kao lokativ, a ne kao instrumental (posredstvom njega), gde je Hristos direktni agent stvaranja (ovo bi bila nepotrebno ponavljanje izraza koji se kasnije nalazi u stihu). Pavle često koristi izraz «u Hristu» (76

¹Garland, 86.

²Za dublju analizu reči *prototokos*, vidi: NIDNTT, 1:667.

³The Expositor's Bible Commentary, 11:181.

puta), ili «u njemu» (20 puta) da opiše da je Hristos otelovljenje realnosti stvaranja ili otkupljenja čovečanstva. Drugim rečima, Hristos je «centar», tj. «početni uzrok» iz kojeg je sve poteklo i u kojem je čitavi stvoreni svet sadržan. Ova ideja je predložena i u 18. stihu, «on je početak».¹

Izraz «kroz» (*dia*) njega ukazuje na Hristovu ulogu kao «agenta», tj. posrednika stvaranja. Ovaj predlog se često koristi da označi Hristovo otkupljujuće posredovanje između Boga i ljudi (Ef 2:18; 1 Sol 5:9), ali u ovom slučaju je Bog celokupno delo stvaranja završio i ostvario «posredstvom» Hrista (Jn 1:3.10).²

Zatim, izraz «za (*eis*) njega» upućuje na istinu da je Hristos «kraj» svega stvorenog, tj. «cilj» prema kojem se sve stvari kreću. Čitavo stvaranje služi ispunjavanju Njegove volje. Krećući se ka tom cilju, svet će jednog dana u potpunosti prepoznati Njegovu nadmoć i suverenitet nad svim stvorenjima (1 Kor 15:25; Fil 2:10-11; Otk 19:16).³

«Sve stvari» (*ta panta*) je fraza koja se koristi dva puta u istom stihu i označava «totalitet» svega vidljivog i nevidljivog, nebeskog i zemaljskog. Ova «sveobuhvatnost» je značajna u svetlosti problema s kojim se crkva u Kolosi suočavala. Sva fizička realnost, što je bilo nezamislivo i «odbojno» učenje za gnostike i askete, ima svoje poreklo u Hristu. S druge strane, ovim izrazima je Pavle potvrdio još jednom činjenicu da je stvorenje i materija dobro, a ne zlo u svojoj prirodi.

Suprotno običaju da se daje počast posredničkim nebeskim bićima koja su dominirala u učenjima helenističkih kultova i merkava misticizma, Pavle hrabro izjavljuje da je sve «nevidljivo», uključujući i anđele, stvoreno «u» njemu, «kroz» njega i «ka» njemu. Ovo uklanja anđele s pijedestala i čini ih nedostojinim da prime slavljenje od

¹Word Biblical Commentary, 44:45.

²Ibid, 44:46.

³House, The Doctrine of Christ in Colossians, 181-183.

strane čoveka. Činjenica da je Hristos Stvoritelj anđela, «službu anđela» čini jeretičkom i nelegitimnom (2:18).

Nadmoć Hrista u obe realnosti – nebeskoj (nevidljivoj) i zemaljskoj (vidljivoj) – stoji u direktnoj opoziciji s lažnim učenjima koji su umanjili slavu Hristovu delegirajući je «prestolima», «gospodstvima», «poglavarstvima» i «vlastima» (ove iste sile poražene su i na krstu u 2:14-15.). Kakve god da su prirode ova posredna bića, i kako god da su «hijerarhijski» organizovana, Hristos je taj koji ih je stvorio i njihov je Gospodar.¹

Hristova preegzistencija

U 2:16 Pavle pokazuje osnovni razlog zašto je Hristos «iznad» sveg stvorenog. Njegova superiornost i nadmoć se ogledaju u činjenici da je On Stvoritelj svega. Zanimljivo je primetiti da 17. stih sumira misao koja prožima 15. i 16. stih. Ova izjava zaokružava i zaključuje izjave o Hristovom odnosu prema stvaranju: «On je pre svega, i sve je u Njemu». Tekst ne kaže - «On je bio», već «On je» pre svega stvorenog. To ukazuje na nepromenljivost Njegovog bića. Takođe, ova izjava potvrđuje i Hristovu preegzistentnost i time ponavlja ideju koja je sadržana u tituli *prototokosa* (2:15). On je prvi u vremenu, ali i prvi po statusu i položaju.²

Održavalac

Pored toga što je postojao pre svakog stvorenja, Hristos ne ostavlja stvoreni svet da živi sam po sebi, već je aktivno uključen u njegovo održavanje (*sinesteken*). Precizniji prevod ovo stiha naglašava misao da Hristos «drži zajedno» sve što je stvorio. On je taj princip jedinstva i karika koja veže sve elemente i drži ih u savršenom redu i harmoniji. Bez Njega, koji igra ulogu «principa kohezije», kosmosom bi preovladao kaos

¹House, *The Doctrine of Christ in Colossians*, 184.

²J. B. Lightfoot, *Saint Pauls Epistles to the Colossians and to Philemon* (Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1976), 146.

i nered. Ideja da je Bog aktivno uključen u održavanje sveta se oštro suprotstavljala presupozicijama svakog gnostičkog i helenističkog sistema.¹

Hristos i novo stvaranje u Kol 2:18-20

Nastavljajući diskusiju o božanskoj prirodi Isusa Hrista i o Njegovoj nadmoćnosti u odnosu na sve stvoreno, apostol Pavle u drugoj strofi hristološke himne povezuje Hrista s idejom novog stvaranja, tj. otkupljenja. Apostol govori o Hristu kao o «glavi crkve» (*kefale*), «početku» (*arhe*) i «prvorodnom iz mrtvih» (*prototokos*).

Glava crkve

Biti «glava» crkve znači biti njen «suvereni» vladar i vodja (Kol 2:18).

Njegovo telo, tj. crkva, je bespomoćno bez Njegovog autoritativnog usmeravanja. Reč «on» je naglašena u grčkoj rečenici, i ukazuje na to da samo Isus, i niko drugi sem Njega, ne može biti Glava crkve.²

Početak

Termin «arhe» može označavati statusnu nadmoć, prvenstvo u vremenu i inicijatora stvaranja. Iako su sva tri značenja prihvatljiva, kontekstu stiha najviše odgovara ideja inicijatora stvaranja, koja uzdiže Hrista dajući Mu ulogu «izvora» života crkve.³

Ideju Hristovog prvenstva u svemu apostol Pavle dopunjuje izrazima «prvorodeni iz mrtvih» i «prvi». Ove titule pripadaju samo Hristu.¹

Punina

Reč *pleroma* (2:19) je bogata značenjem. Mnogi skolari smatraju da je to najteža reč za tumačenje u čitavoj poslanici Kološanima. Ona se koristila u sekularnom grčkom jeziku da označi potpunu opremeljenost broda koji je plovio Mediteranom. On je

¹House, The Doctrine of Christ in Colossians, 184.

²Word Biblical Commentary, 44:48-50.

³Ibid, 44:48-50.

sadržao sve što je neophodno za nesmetanu plovidbu: brodsku posadu, rezervne vojne trupe, hranu, piće, finansije i brodski materijal za krpljenje u slučaju oštećenja. On u sebi nosi ideju «završenosti», «kompletnosti», «punine», «izobilja» i «potpunosti». Pavle ovim želi da istakne da sve što Boga čini Bogom nalazi se u Isusu Hristu. Punina i totalitet svih božanskih karakteristika i atributa «boravi» u ličnosti Isusa Hrista (1:18; 2:9). *Pleroma* obuhvata «sve spasonosne sile», «puninu blagodatni» i «svako bogatstvo Božje mudrosti, moći i blagoslova».²

Ova izjava protivi se lažnoj nauci, koja je tvrdila da je božanska *pleroma* prožimala posredna anđeoska bića koja su se nalazila u prostoru između Boga i čoveka. Pavle, nasuprot takvom učenju, smatra da Hristos nije samo jedan od mnogih božanstava. Samo u Hristu, jedinom posredniku između Boga i ljudi, trajno boravi svaka punina božanstva.³

Spasitelj

Hristos je posrednik kroz kojeg je omogućeno pomirenje i potpuno obnavljanje. Božje mirenje čoveka sa sobom je neophodno zbog ljudskog urođenog neprijateljstva prema Bogu (Rim 5:8-11). Hristovo delo pomiranja donosi potpunu promenu i uklanja svako neprijateljstvo.⁴

Hristološka himna u Kol 1:15-20. je moćna izjava o ličnosti i delovanju Isusa Hrista. Hristova nadmoćnost je očigledna u svemu. Himna svedoči o Hristovom apsolutnom autoritetu, u kojem udela ne mogu imati drugi ljudi, anđeli ili demoni, kao što su to verovali lažni učitelji u Kolosi.

¹House, The Doctrine of Christ in Colossians, 184.

²SDA Bible Commentary, 7:193; F. F. Bruce, The Epistle to the Colossians, 73.

³SDA Bible Commentary, 7:193.

⁴The Expositor's Bible Commentary, 11:186.

Prema tome, bilo kakvo svetkovanje praznika ili religioznog običaja (npr. kao u listi iz Kol 2:16) koje nema za glavni motiv da uzdigne Hrista i naglasi Njegovu nadmoćnost u univerzumu, pogrešno je i predstavlja idolopoklonstvo.

Kol 2:9-15

U Kol 2:9-15 apostol Pavle direktnije nego igde u poslanici reaguje na teološku zablude kološanske jeresi. Stihove Kol 2:9-15 treba čitati u svetlosti Kol 2:8 gde apostol Pavle oštro upozorava novoobraćene vernike: «Pazite da vas ko ne zarobi!» Neko unutar crkvenih redova je nameravao da pridobije odanost Kološana, čak gore od toga. Reč koja je ovde upotrebljena (*silaggon*) označava robovlasnika koji nasilno odvodi svoju žrtvu. Ljudi koji su bili «ratni plen» neprijatelja bili su vezivani i preko svoje volje odvođeni u zarobljeništvo.¹ Pavle predstavlja svoje protivnike kao «ljudokradice». Ovi uverljivi učitelji su govorili da su došli da hrišćanima donesu novu duhovnu «slobodu» ali su ih zapravo lišavali slobode.²

Da bi osporio ovu nauku, Pavle naglašava dve ključne istine: prvo, on podseća Kološane da u Hristu i samo u Njemu boravi sva punina božanstva telesno (Kol 2:9); drugo, apostol tvrdi da jedino kroz Hristovo posredovanje vernik može doći do «punine oproštenja», «otkupljenja» i prave slobode (Kol 2:10-15).

Punina u Hristu

Kol 2:9 uključuje jednu od najkonciznijih izjava Svetog Pisma o bogočovečanskoj prirodi Isusa Hrista. Jedino u Hristu živi «punina božanstva» (*teotetos*) telesno³. Sadašnje vreme glagola «živi» izražava «generalnu istinu» i podrazumeva

¹Lukas, 90.

²The Expositor's Bible Commentary, 11:187.

³House, The Doctrine of Christ in Colossians, 187-188.

kontinuiranu radnju.¹ Drugim rečima, Hristos u svojoj ličnosti trajno nosi totalitet božanskih atributa i karakteristika.

Pavle se ne zadovoljava samo time da oceni novo učenje kao štetno i pogrešno. Cela situacija mu daje priliku da objasni bogatstva koja već pripadaju onima koji su u Hristu. Kad Kološani shvate svoj privilegovan položaj u Hristu, nezamislivo je da će želeći da traže svoje zadovoljstvo bilo gde osim u Hristu.²

Punina božanskog oprostjenja

Nakon što je utvrdio da se samo u Hristu nalazi «punina» za kojom su vernici tragali, Pavle se sada okreće jednom praktičnom pitanju - kako hrišćanin može posedovati puninu života?

Da bi objasnio kako Hristos prenosi «savršenstvo» (1:28; 4:12) i «puninu» (1:19; 2:9) na vernike, Pavle se služi trima metaforama: obrezanjem (2:11), krštenjem (2:12.13) i «pisanim dokumentom» (Kol 2:14). One imaju za cilj da pokažu sigurnost i puninu božanskog praštanja i otkupljenja.³

Novo obrezanje

Čin obrezanja značio je mnogo onima koji su bili upoznati s Mojsijevim zakonom, jer je to bio znak pripadanja Božjem starozavetnom narodu.⁴ U okviru Pavlovog argumenta biti «obrezan obrezanjem nerukotvorenim» (2:11) je značilo nešto mnogo više od samo fizičkog uklanjanja dela tela. Ovaj izraz ukazivao je na «unutrašnje iskustvo obraćenja» Kološana. Ovo obrezanje je, za razliku od onog kojeg je Mojsije propisao, bilo duhovne prirode i ticalo se čovekovog celokupnog unutrašnjeg bića. Ono je na drugim mestima u Svetom Pismu nazvano i «obrezanjem srca» (5 Moj 10:16; 30:6; Jer 4:4; Rim 2:28; Fil 3:3).

¹Ibid.

²Lukas, 92.

³Bacchiocchi, The Sabbath Under Crossfire, 244.

⁴Carson, Colossians and Philemon, 66.

U Kol 2:11 ovo obrezanje hrišćana je definisano i kao «odbacivanje grešne prirode» («telo mesno»), tj. «uklanjanje» stare osobe s njenim grešnim željama (Rim 6:6), pri čemu reč «ukloniti» (*apekdusei*) u sebi nosi sliku «svlačenja i bacanja sa sebe delova prvljave odeće». Hristos je svojom smrću na krstu ispunio starozavetni simbol «obrezanja» i omogućio potpuno unutrašnje «čišćenje» čoveka. Samo Hristos može da «obreže» čovekovo srce i ukloni iz njega grešne tendencije i sklonosti.¹

Pavle je prema tome, reagujući na prisutnu judaističku tendenciju vraćanja Mojsijevim propisima o spoljašnjem obrezanju, naglašavao duboku unutrašnju promenu koju vernik može doživeti u zajednici sa Hristom. Ovim duhovnim obrezanjem verniku je stavljena na raspolaganje «božanska punina».²

Krštenje

Pavle u Kol 2:12 daje dalje objašnjenje duhovnog obrezanja. Naime, hrišćansko krštenje je spoljašnji znak koji prati unutrašnje preobraženje. Naglasak stiha, ipak, nije na analogiji između obrezanja i krštenja; ovaj koncept je brzo napušten i težište je premešteno na krštenje kao simbol učestvovanja vernika u Hristovom sahranjivanju i vaskrsenju (Rim 6:3).³

Apostol Pavle opisuje učestvovanje Kološana u smrti, sahranjivanju i vaskrsenju sa serijom rečenica u prošlom vremenu - vi ste se obrezali Hristovim obrezanjem, umrli ste Njegovom smrću, sahranjeni ste s Njim prilikom krštenja, a zatim ste ustali s Njim u Njegovom vaskrsenju. Iako su lažni učitelji tvrdili da vernici nisu savršeni u Hristu i da treba da slede disciplinu ritualnih i asketskih propisa, apostol smatra da su hrišćani u Kolosi već ustali u novi život s Hristom.

¹The Expositors Bible Commentary, 11:200.

²Kenneth L. Barker, John R. Kohlenberger, «Colossians,» *The Expositor's Bible Commentary*, Abridged Edition (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1994), 828-829.

³Lukas, 96.

Pisani dokument

Treća metafora koju apostol Pavle koristi da pokaže «puninu božanskog oprostjenja» u kojoj vernik može imati udela, je vezana za grčki termin «heirografon». Ova imenica je tokom duge hrišćanske istorije prevođena na različite načine.¹ U svetlosti novijih istraživanja jevrejske apokaliptičke i rabinske literature, *heirografon* označava «knjigu sa zapisom grehova» ili «svedočanstvo o dugovanju», a ne moralni ili ceremonijalni zakon.²

Ovaj pogled je podržan klauzulom «i to uzevši sa srede prikova ga na krstu» (Kol 2:14). «Sredina» je prostor u samom centru sudnice ili skupa gde je obično stajao svedok koji optužuje. U kontekstu Kološanima poslanice, tužilac je «knjiga sa zapisom grehova» koju je Bog u Hristu obrisao i uklonio iz sudnice.³

Ovom metaforom Pavle potvrđuje kompletnost božanskog oprostjenja. Kroz Hrista, Bog je «poništiio», «uklonio» i «prikovao na krst» pisani dokument naših grehova koji je zbog propisa i raznih odredbi bio protiv nas.⁴

U jasnijem definisanju značenja «pisanog dokumenta» pomoćće razumevanje reči «uredba» (*ton dogmasin*).

¹E. Lohse, *TDNT*, 9:424.

²Bacchiocchi, *From Sabbath to Sunday*, 349-350.

³Idem, *The Sabbath Under Crossfire*, 213.244.

⁴Ibid.

Uredbe

Grčka reč *dogma*¹ («naredba», «proglas», «odluka», «zapovest», «propis», «uredba», «doktrina», «učenje») javlja se na tri mesta u poslanicama apostola Pavla (Ef 2:15; Kol 2:14.20).

Ono što se može zaključiti iz Kol 2:20 o značenju glagola *dogmatizeste* je da «držanje naredbi» ima negativnu konotaciju i označava akt koji je prevaziđen vernikovim «umiranjem s Hristom» (2:12). Drugim rečima, ukoliko bi se vernik odlučio da se vrati «držanju naredbi», to bi bio «korak unazad» u veri ka «osnovnim principima» (*stoiheion tou kosmou*), kojima su Jevreji i pagani «robovali» pre nego što su «upoznali Boga». Iz Kol 2:21.22 postaje jasno da su «naredbe», koje su obuhvatale rigorozne asketske i ritualne propise, bile plod ljudskih misli.

S' obzirom da se imenica *dogma* javlja u istom gramatičkom obliku u Ef 2:15 i u Kol 2:14, i da su ova dve poslanice pisane od strane istog autora u približnom vremenskom periodu, za jasnije razumevanje Pavlove upotrebe reči «uredbe» u Kol 2:14, potrebno je paralelno proučavati i odlomak u Ef 2:15.

Ključna fraza u Ef 2:15 se može prevesti i na sledeći način: «ukinuvši (*katargesas*) zakon (*ton nomon*) sastavljen od zapovesti (*ton entolon*) izraženim u naredbama (*en dogmasin*).» Ovo pežorativno izražavanje je karakteristično za Efescima poslanicu, i stavlja naglasak na «okrutnom» i «ugnjetačkom» karakteru čitavog legalnog korpusa koji je bio vezan za ceremonijalni jevrejski sistem.²

Ovaj legalni sistem je predstavljao «zid razdvajanja» (Ef 2:14) između neznabožaca i Jevreja, koji je Hristos svojom «krvlju» (Ef 2:13) i «telom» (Ef 2:14) «razvalio» (2:14). Na taj način su ove dve grupe ljudi postale «jedno telo» (2:16; 2:15b).

¹H. H. Esser, «Command, Order,» *NIDNTT*, 1:330-331.

²Andrew T. Lincoln, «Ephesians,» *Word Biblical Commentary* (Daglas, TX: Word Books, Publisher, 1993), 42:142.

Iz načina kako je upotrebljena reč *dogmasin* i iz čitavog konteksta, postaje jasno da se ovde ne radi prvenstveno o Božjem moralnom zakonu, niti o samo ceremonijalnom uređenju, već o raznim ljudskim «propisima» kojima su Božji ceremonijalni zahtevi bili opterećeni.¹

Treba imati na umu da kada je Bog dao ceremonijalni zakon, on u svojoj prvobitnoj formi nije stvorio «neprijateljstvo» koje Pavle opisuje u Ef 2:14.16. Jevrejska «interpretacija» zakona, sa svojim neprijateljskim i «ekskluzivističkim» tendencijama, je bila osnov za ovo neprijateljstvo. «Zid» koji je polako stvaran dodavanjem sve više i više ljudskih pravila, predstavljao je nepremostivu prepreku za neznabošce koji bi odlučili da služe pravom Bogu.²

Na osnovu upotrebe reči «uredbe» u okviru spisa apostola Pavla (Ef 2:15 i Kol 2:20), može se zaključiti da je apostol imao u vidu razne «ljudske propise» koji su vremenom bili dodati Mojsijevim zakonima. Oni su predstavljali «legalnu osnovu» za formiranje *heirografon*-a.

Prema tome, legalna osnova «izveštaja grehova» (*heirografon*) u Kol 2:14 su bile ljudske «obavezujuće uredbe» ili «odredbe» (vezivane za ceremonijalnih zakon), ali ono što je Bog uništio na krstu nije bio pravni temelj (zakon) koji svedoči o čovekovom grehu, nego pisani izveštaj njegovih greha. Bilo kakvom pokušaju da se u tekst «učitaju» aluzije o ukidanju moralnog zakona ili subote nedostajace kontekstualna i lingvistička potpora.¹

Hristov trijumf

Uništavajući dokaze o ljudskim gresima (*heirografon*), Hristos je takođe «obezoružao poglavarstva i vlasti» (Kol 2:15), jer im više nije bilo moguće da optužuju one kojima je bilo oprošteno.

¹Lincoln, 142.

²SDA Bible Commentary, 6:1009.

U 15. stihu se, kao kulminacija svega što je rečeno u stihovima 2:9-15, nalazi jedna od najupečatljivijih izjava o Hristovoj potpunoj pobedi nad svim neprijateljskim silama u kosmosu. Naime, ovaj stih opisuje «trijumfalnu procesiju», koja je u rimskom svetu predstavljala: pobedničko veselje, obezoružavanje neprijatelja i demonstriranje moći pobjednika tako što je poražena strana bila izvrgnuta javnom ruglu i sramoti.² Sve ono što je stajalo na putu potpunoj hrišćanskoj slobodi je bilo ukinuto i pobeđeno na krstu.

Hrišćanin, stoga, može da živi život slobode i punine.

U svetlosti ovih stihova (2:9-15) se može na pravilan način razumeti priroda Pavlovih upozorenja u 2:16-23, koja se tiču praktičnih zabluda kološanskog heterodoksnog učenja.

Kol 2:16-23

U odseku koji sledi (2:16-23) apostol Pavle pokušava da pojasni čitaocu praktične implikacije dubokih teoloških istina koje je prethodno izneo.

Pošto je hrišćanin sada slobodan, tvrdi apostol Pavle, on ne bi smeo da dopusti da mu bilo ko ugrožava ili umanjuje poklonjenu slobodu time što će mu suditi (2:16) ili nametati nepotrebna ritualna i asketska ljudska pravila i propise (2:18-23).

Poštovanje «zapovesti i nauka ljudskih» (2:22) da bi se umilostivila razna posredna andjeoska bića (2:10.15.18) koja, po rečima lažnih učitelja, mogu pomoći verniku da doživi «puninu», nije Bogu ugodan čin. To bi predstavljalo «korak nazad» u ropstvo «stihijama sveta» (2:8.20). Okretanje vernika ka nebeskim ili ljudskim posrednicima, i pribegavanje ritualizmu ili asketizmu kao sredstvu dostizanja punine, umanjilo bi Hristovu ličnost (1:15-20) i bacilo senku na Njegovo spasonosno delo (2:9-15).

¹Bacchiocchi, *The Sabbath Under Crossfire*, 213.244.

²Pokorny, 140-142.

Zaključak

Kao što je već naznačeno u uvodu, ovo pogavlje je imalo za glavni cilj da postavi tekst Kol 2:16 u njegov širi istorijski, teološki i književni kontekst. Nakon istraživanja prirode kološanske jeresi i analiziranja Pavlove reakcije na različite aspekte ovog heterodoksnog učenja mogu se izdvojiti neke smernice koje će biti korisne u razumevanju prirode Pavlovog upozorenja u Kol 2:16 vezanog za subotu:

(a) Iako izvesna hermeneutička ograničenja ne dozvoljavaju preciznu formulaciju svih religioznih iskrivljenja kološanske jeresi, ono što se zasigurno može tvrditi je da Pavle reaguje na određene jevrejske, hrišćanske i paganske ljudske idejne tvorevine (2:8), koje su se izmešale sa «Hristovom naukom». Ovaj sinkretistički «konglomerat» religioznih učenja može se sa pravom nazvati «jevrejsko-hrišćanski paganizam».¹

(b) Kološansku jeres obeležavala je teološka i praktična zabluda. Teološki aspekt kološanske jeresi sadržao je iskrivljenja na polju kosmologije, soteriologije i hristologije. Praktični ishod teoloških zabluda bilo je insistiranje na strogom asketizmu i ritualizmu.

Drugim rečima, lažna nauka, gradjena na ljudskim temeljima (2:8), tvrdila je da vernik može doći do «punine» umilostivljavanjem mnogih «posrednih» bića u kosmosu (2:10.15.18), koja su ga mogla preporučiti Bogu. Ugađanje andeoskim bićima podrazumevalo je asketizam, zlostavljanje tela i strikno ispunjavanje čitavog niza ljudskih propisa (2:18.21-23). Ovim je hrišćanska sloboda bila zamenjena sa «robovanjem» stihijam sveta (2:20) i Hristova kosmička nadmoć i dovoljnost Njegove spasonosne aktivnosti bili su dovedeni u pitanje.

¹Paulien, 3.

(c) Zbog toga je glavna namera apostola Pavla prilikom pisanja poslanice bila da visoko uzdigne i u ispravnom svetlu prikaže hrišćanske istine vezane za ličnost i delovanje Isusa Hrista (1:15-20; 2:9-23).

(d) S obzirom da je Hristos obezbedio potpuno otkupljenje i oproštenje, vernici nisu imali potrebe da traže puninu spasenja bilo gde drugde van Hrista. Hrišćani, prema tome, treba da čvrsto stoje u svojoj novostečenoj slobodi i da ne dopuste da im bilo ko opterećuje savest tvrdnjama da su dužni poštovati razne ljudske propise i namete (vezanih za «jedenje», «pijenje», «praznike», «mladine» ili «subote» - Kol 2:16) u cilju sticanja zaštite nebeskih posrednih bića.

GLAVA IV

EGZEGETSKO RAZREŠENJE PITANJA SUBOTE

U KOL 2:16: LINGVISTIČKA ANALIZA

Ono što se za sada na osnovu prethodnog istraživanja može tvrditi je činjenica da je svetkovanje «subote» iz Kol 2:16 (bilo da ona označava Sedmičnu subotu, sedmični ciklus, ceremonijalnu subotu, oproсну godinu ili neki drugi sedmični paganski praznik¹) bilo vezivano za «pogrešne motive»² i «rigorozne ljudske propise» koji su bili utemeljeni na sinkretističkom ljudskom učenju.

Iako je razumevanje Pavlovog misaonog toka do određene mere zahtevalo bavljenje lingvističkom analizom određenih reči i fraza, iz dosadašnjeg istraživanja postaje jasno da je za rasvetljavanje problema vrste subota koje Pavle spominje u Kol 2:16 neophodno dublje istražiti i definisati ključne reči i izraze, kao što su: «subote» (Kol 2:16), «praznici, mladine i subote» (trijada u Kol 2:16) i «sjen» (2:17).

Subota u Svetom pismu

Roj Gejn tvrdi da istorijsko adventističko insistiranje da *sabbaton* u Kol 2:16 ne može uključivati sedmičnu subotu izgleda «isforsirano», jer bi se to suprotilo generalnoj upotrebi ove reči kroz čitavu Bibliju.³ Vilijam Lav čak tvrdi da se reč *sabbaton* ni u kom

¹Najverovatnije ova poslednja alternativa ne dolazi u obzir, jer ne postoji pouzdani istorijski izvor koji tvrdi da je neka druga zajednica ili grupa ljudi na prostorima Male Azije (u prvom veku) svetkovala Subote. Po našim sadašnjim saznanjima, «samo su Jevreji svetkovali subotu u to doba» (The Expositor's Bible Commentary, 11:204).

²U kontekstu poštovanja i umilostivljavanja «duhovnih posredničkih bića» (2:10.18) koji su pomagali vernicima da stignu do *plerome*.

³Gane, 33.

slučaju ne može upotrebiti da označi nešto drugo osim sedmične subote.¹ Sa druge strane, neki teolozi tvrde da se ova reč može odnositi na «sedmice» ili na «godišnje subote.»²

Jasno je, dakle, da je detaljnije lingvističko istraživanje neophodno pre donošenja konačnog stava o značenju Kol 2:16.³

Subota u Starom Zavetu

Imenica *šabbat* javlja se 111 puta u jevrejskoj Bibliji. Dok u 94 slučaja neposredni i širi kontekst zahtevaju da se reč interpretira kao sedmična subota, u ostalih 17 slučajeva se *šabbat* prevodi korišćenjem drugih reči, u zavisnosti od konteksta.⁴ Na primer, može označavati «sedmice» (kao u 3 Moj 13:15), Dan Očišćenja (kao u 3 Moj 16:31; 23:32c) ili godine odmora (kao u 3 Moj 25:5.8; 26:34).⁵

Osim u par izuzetnih situacija koji će biti spomenuti kasnije, svaki put kada se jevrejski termin «*šabbat*» koristi, postoje jasni i određeni sintaksni i lingvistički pokazatelji koji garantuju pouzdan i gotovo neospornan prevod. Na primer, prilično je jasno da se ovaj termin može identifikovati sa sedmičnom subotom kada: postoji uz njega poziv da se «čuva» ovaj dan (10 puta); mu prethodi određeni gramatički član (66 puta); je povezan sa imenicom «dan»(40 puta); je nazvan «svetim» (18 puta); ga Jahve naziva

¹William DeLoss Love, "The Sabbath: The Change of Observance from the Seventh to the Lord's Day [Part I]," *Bibliotheca Sacra* 38 (April 1880), 368.

²*Illustrated Dictionary & Concordance of the Bible*, Geoffrey Wigoder et al, ed. (New York: Macmillan, 1986), s.v. "Sabbath."

³Ron du Preez, koji trenutno (sa mentorom Ričardom Dejvidsonom) radi na svojoj doktorskoj disertaciji pod nazivom «A Critical Analysis of *Sabbaton* in Colossians 2:16», kreće se u istom pravcu u pokušaju rešavanja problema pitanja subote u Kol 2:16. Umesto da svoje zaključke bazira samo na teološkim i kontekstualnim dokazima, on se upušta u dublju analizu svih tekstova u kojima se spominje reč *sabbaton* u čitavom kanonu Svetog pisma, a zatim izučava značenje i strukturu «trijade» u okviru koje se reč *sabbaton* nalazi. Delovi ovog poglavlja rađeni su po smernicama koje sam dobio od njega prilikom lične konsultacije.

⁴*Illustrated Dictionary & Concordance of the Bible*, "Sabbath."

⁵James Strong, *Strong's Exhaustive Concordance of the Bible* (Nashville: Abingdon Press, 1986), 1150; Preez, 12.

rečima «Moje» Subote (18); je postavljen u okviru vremenskog ciklusa «od subote do subote» (6 puta u tri specifična para).¹

Svaki put kada se reč *šabbat* javi u paru sa jednim ili više od ovih parametara (negde i sa pet) može se sa sigurnošću tvrditi da se radi o sedmičnoj suboti. Zanimljivo je zapaziti da 63 puta od ukupnih 94, koliko se ovaj termin pojavljuje u Starom zavetu, postoji dodatni «kontekstualni dokaz» koji potvrđuje da je u pitanju sedmična subota.²

Isto tako, «ne-sedmične subote» mogu biti identifikovane određenim parametrima. Na primer, ove «ceremonijalne subote» (uključujući i Dan očišćenja) nikad nisu povezane sa lingvističkim pokazateljima koji upućuju na sedmične subote, već su udružene sa rečima: «vaše», «njene», «mučiti», «nedelje», «zemlja».³

Mora se takodje naglasiti da postoje i izuzeci kada se reč *šabbat* može odnositi i na sedmične (2 Moj 20:10), i na ceremonijalne subote (3 Moj 25:2). Takvi su i složeni izraz «subotnji odmor» (sedmična subota - 2 Moj 31:15; ceremonijalne subote – 3 Moj 16.31) i fraza «za Gospoda», tj. «Gospodnja» (sedmična – 2 Moj 20:10; ceremonijalna – 3 Moj 25:2). Ipak, ovi izuzeci koji pokazuju da u samo izuzetnim i retkim situacijama postoji mogućnost za odstupanje od opštih pokazatelja, ne utiču znatno na generalne principe i parametre koji ističu jasnu razliku između sedmičnih i obrednih subota.⁴

Kontrast između sedmičnih i obrednih subota može se predstaviti na sledeći način:

	Sedmična subota	Ceremonijalne subote
1.	Mora se «čuvati» ili «držati»	Mora se «mučiti» duša na te dane
2.	Prethodi određenji član (ha)	Nema određenog člana
3.	To je sedmi «dan» u nedelji	Može biti sedma «godina» «zemlje»
4.	Povezana je sa Jahveom;	Povezane su sa Izraelom; javljaju se sa

¹Za tabelarni prikaz svih starozavetnih stihova gde se reč *šabbat* (propraćeno odgovarajućim lingvističkim i sintaksnim parametrima) javlja da označi sedmičnu subotu, vidi DODATAK D.

²Za uvid u prirodu spomenutih kontekstualnih dokaza, vidi DODATAK D.

³Za tabelarni pregled lingvističkih pokazatelja, kao i stihova gde se *šabbat* ne interpretira kao sedmična subota, vidi DODATAK E.

⁴Preez, 11.

	«sveta» je	prisvojnomo zamenicom «njena» (skoro uvek)
5.	Jahve je naziva «moja Subota»	Jahve ih naziva «vaše Subote»
6.	Ciklična je - «iz nedelje u nedelju»	Ciklična je – «sedam godina sedam puta»

Istraživanje starozavetnih spisa ukazuje na činjenicu da ova reč nije

«rezervisana», kao što to Vilijam Lav tvrdi, da označi samo sedmičnu subotu, već se može interpretirati i kao «Dan očišćenja» (3 Moj 16:31; 23:32), «sedmica» (3 Moj 23:15-16), ili «godina odmora» (3 Moj 25:5.8). Jednostavno rečeno, kontekst će biti odlučujući u tačnom prevodu ove reči.

Ovaj kratak pregled starozavetne upotrebe termina *šabbat* pokazuje da se oba tumačenja *sabbaton*-a u Kol 2:16, kao o sedmičnim ili kao o ceremonijalnim subotama, ne suprote opštim lingvističkim zakonitostima. S obzirom da su obe interpretacije lingvistički gledano podjednako moguće, presudni faktor u određivanju preciznog značenja ove reči će, ipak, na kraju morati biti istorijsko-teološki i literarni kontekst.

Sabbata sabbaton u Septuaginti

Samuel Bakioki kategorički tvrdi da su u Septuaginti godišnje ceremonijalne subote (među kojima je i Dan očišćenja) *uvek* označene složenim izrazom *šabbat šabbaton*, tj. *sabbata sabbaton*.¹ Robert Brinsmead ide korak dalje i dodaje: «Kol 2:16 sadrži samo reč *sabbaton*, istu reč koja se u Mat 28:1 koristi za sedmičnu subotu.»²

Jevrejski termin šabat je često povezan sa složenicom *šabbat šabbaton*, što je u Septuaginti prevedeno kao *sabbata sabbaton*. Kada se detaljnije analizira svih 7 stihova jevrejske Biblije u kojem se javlja ova složenica, kao i grčki prevod Septuaginte dolazi se do zanimljivih zaključaka.³

Naime, stih u 3 Moj 16:31 (Septuaginta) počinje rečima: *sabbata sabbaton anapausis aute estai humin*, dok jevrejski tekst glasi: *šabat šabbaton hi lakem*; drugim

¹Bacchiocchi, *The Sabbath Under Crossfire*, 248-249.

²Robert D. Brinsmead, "Sabbatarianism Re-Examined, Chapter 5: Colossians 2:16," *Verdict* 4:4 (Jun 1981), 29.

³Vidi DODATAK F.

rečima, jevrejski izraz *šabbaton* je preveden sa dva grčka ekvivalenta (*sabbata sabbaton*) u LXX.¹

Prema tome, ako se uzme u obzir da se fraza *sabbata sabbaton* javlja samo 2 puta u Septuaginti (3 Moj 16:31; 23:32), i da je prevod 3 Moj 16:31 vrlo specifičan (kao što se gore vidi), onda se može zaključiti da postoji samo jedno mesto u čitavoj Septuaginti (3 Moj 23:32) gde je jevrejski izraz *šabbat šabbaton* preveden tačno sa grčkom složenicom *sabbata sabbaton*.

Nasuprot kategoričkim tvrdnjama, biblijski dokazi pokazuju da Septuaginta ne prevodi uvek jevrejsku frazu *šabbat šabbaton* grčkom složenicom *sabbata sabbaton*. Ona to čini na legitiman način samo jedan put (3 Moj 23:32), od ukupno sedam javljanja ove fraze na jevrejskom jeziku.² Prema tome, nije lingvistička nužnost prevesti *sabbaton* u Kol 2:16 kao sedmičnu subotu. Kontekst u kojem se ova reč nalazi biće odlučujući za dodatne zaključke o njenoj ispravnoj konotaciji.

Na kraju, mora se spomenuti da, kao i u Starom zavetu na jevrejskom jeziku, reč *šabbat* se može na više načina prevesti u Septuaginti. Pre svega, ona može označavati sedmičnu subotu (2 Moj 20:10), i više sedmičnih subota (2 Dn 31:3), a zatim i tzv. «ceremonijalne subote», kao na primer «Dan očišćenja» (3 Moj 23:32c – praćeno sa *šabbaton*) i «subotnje godine» (3 Moj 25:4).³

Sabbata u Novom zavetu

Imenica *sabbaton* spominje se na 68 mesta u Novom zavetu.⁴ U jednini se (*sabbaton*) javlja 43 puta: tri puta, u genitivu, označava jednu «sedmicu»; dok se ostalih 40 puta prevodi kao sedmi dan «subota».⁵

¹Preez, 13.

²Ibid., 14.

³George Morrish, *A Concordance of the Septuagint* (Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1981), 219.

⁴Strong's Exhaustive Concordance of the Bible, 1150.

⁵Za tabelarni prikaz svih novozavetnih stihova gde se reč *sabbata* javlja (u raznim svojim oblicima), vidi DODATAK G.

U množini ova imenica (*sabbata*) javlja se u akuzativu množine 25 puta: 18 puta obeležava sedmičnu subotu; samo 1 put označava nekoliko sedmičnih subota («subote»); a 6 puta se prevodi kao «sedmica».¹

Kada se sabbaton prevodi kao «sedmica», ona obično nema konotaciju bilo kakvog religioznog svetkovanja različitih dana. Zbog toga je vrlo mala mogućnost prevoda *sabbaton* u Kol 2:16 kao «sedmice».²

Analiza ukazuje na to da se od 69 puta, koliko se ukupno javlja termin *sabbaton* ili *sabbata* u Novom zavetu, na 58 mesta označava sedmičnu subotu, a na preostalih 11 mesta to nije slučaj.

Ovo govori da reč *sabbaton* u Novom zavetu ne mora uvek biti prevedena kao sedmična subota, iako je to, uglavnom, slučaj. Ovde se mora naglasiti i činjenica da broj mesta gde se neka reč javlja sa određenim značenjem, ne garantuje automatski da će njeno značenje biti isto i u svim drugim situacijama. Prema tome, u određivanju značenja reči *sabbaton*, kontekst će ipak morati biti odlučujući.³

Mogućnost tumačenja *sabbaton*-a u Kol 2:16

kao ceremonijalne Subote

Kategoričke tvrdnje da grčka reč *sabbata*, u slučaju kada stoji sama za sebe, nikad ne može označavati Dan očišćenja, niti bilo koji drugu ceremonijalnu subotu, predstavljaju biblijski netačne i ishitrene zaključke.⁴

¹Vidi DODATAK G.

²Eduard Lohse, "Sábbaton," Theological Dictionary of the New Testament, Gerhard Kittel, and Gerhard Friedrich, ed., Geoffrey W. Bromiley, prevod (Grand Rapids: Eerdmans, 1985), 989.

³Takva je, na primer, i reč Tora, koja se zavisno od konteksta može prevesti na različite načine (Pentateuh, Deset zapovesti, celokupno izražena Božanska volja; nekad i kao naredba upućena od strane cara, učitelja, majke, oca, mudrih ljudi, mudre žene ili poete (Wood, 1).

⁴Preez, 18.

Uprkos izjavama da je to «lingvistička nemogućnost», mogu se pronaći tekstovi u Starom zavetu koji koriste «usamljenu» reč *sabbaton* (kao što se nalazi u Kol 2:16) povezanu sa Danom očišćenja¹, subotnjim godinama (svaka sedma godina)², a ponekad i sa «Praznikom truba»^{3,4}.

Uzevši u obzir da je «*sabbata*» isti termin koji se koristi i u Kol 2:16, lingvistički gledano ne bi bilo «nelegitimno» tumačiti ga i u kontekstu ceremonijalnih subota.⁵

Na osnovu kratkog pregleda različitih značenja i upotreba termina *sabbaton* u okviru biblijskog kanona, može se zaključiti da će u procesu razumevanja pravog značenja reči *sabbaton* u Kol 2:16 odlučujuću ulogu imati uži i širi literarni kontekst, kao i pažljivo sprovedena intertekstualna analiza.⁶

U nastavku rada, prema tome, posebnu pažnju treba posvetiti tzv. «trijadi» u Kol 2:16, koja predstavlja najuži tekstualni kontekst u kojem se reč *sabbaton* nalazi.

Poreklo trijade u Kol 2:16

Među novozavetnim skolarima ne postoji zajednički «konsenzus» oko značenja trijade koja obuhvata tri grčka termina: *heorte*, *numenia* i *sabbata*. U poslednjih 140 godina, tri tumačenja ove «tročlane fraze» preovladavaju u teološkoj literaturi. Jedna grupa autora tvrdi da se ovde radi o «logičkoj i progresivnoj sekvenci», koja predstavlja godišnji, mesečni i sedmični ciklus. Ako je ovo istina, *sabbaton* će se odnositi na

¹3 Moj 23:32.

²3 Moj 25:2.4.6; 26:34.34.35.43; 2 Dn 36:21.

³«Dan Truba, koji je bio jednodnevni vremenski period je takodje bio označen sa jevr. *šabbaton*, tj. grč. *sabbaton* (u nekim manuskriptima) u 3 Moj 23:24.

⁴Merrill F. Unger, "Festivals," *New Unger's Bible Dictionary*, R. K. Harrison, ed. (Chicago: Moody, 1988), 406-423.

⁵Wood, 2.

⁶Preez, 19-20.

sedmične subote.¹ Drugi novozavetni teolozi smatraju da *sabbaton* u Kol 2:16 predstavlja «godišnje ceremonijalne subote», jer je apostol Pavle koristio stilsku figuru «jevrejskog paralelizma» da označi godišnju, mesečnu, i ponovo godišnju sekvencu.² Treća grupa autora pokušava da izbegne pojedinačno tumačenje svakog od ova tri termina, tvrdeći da se oni odnose na totalitet, tj. «sveobuhvatno nabranje» svih «svetih vremena» koja su bila deo jevrejskog religioznog kalendara.³

Ključna pitanja za dalje istraživanje su: do kakvih dokaza se može doći pažljivim proučavanjem užeg i šireg konteksta 9 starozavetnih odlomaka gde se spominje trijada⁴ iz Kol 2:16? I, da li postoji direktna veza, tj. «eho» između nekog od ovih starozavetnih odlomaka i teksta u Kol 2:16?⁵

Pažljivo istraživanje 8 odlomaka (o devetom odlomku u Os 2:11 će biti reči kasnije), među kojima su 4 Moj 28-29, 1 Dn 23:31, 2 Dn 2:4, 2 Dn 8:13, 2 Dn 31:3, Nem 10:33; Jez 45:13-17, Jez 46:1-15, pruža značajne informacije za rasvetljenje problema «intertekstualnog eha». Naime, dok se svaki od njih koristi od strane novozavetnih teologa kao ilustracija «tročlane» sekvence koja podrazumeva godišnji, mesečni i sedmični sled, ni jedan od ovih odlomaka ne sadrži takvu logičku progresiju. Nasuprot tome, prilikom istraživanja ovih odlomaka, može se doći do sledećih zaključaka, koji predstavljaju njihove zajedničke karakteristike:

(1) sadrže najmanje «četiri dela», a ne tri, kao što je slučaj u Kol 2:16. Ova «četvoročlana» sekvenca podrazumeva dnevni, sedmični, mesečni i godišnji sled. Iako se

¹Bacchiocchi, *From Sabbath to Sunday: A Historical Investigation of the Rise of Sunday Observance in Early Christianity*, 358.

²SDA Bible Commentary, 7:205-206.

³Lightfoot, 193.

⁴4 Moj 28-29; 1 Dn 23:31; 2 Dn 2:4; 2 Dn 8:13; 2 Dn 31:3; Nem 10:33; Jez 45:17; Jez 46:1-15 (iako sa velikim razmakom između tri termina); Os 2:11.

⁵Vidi dijagram u DODATKU H, koji sumira rezultate istraživanja starozavetne trijade.

«dnevne» žrtve ponekad nazivaju različitim terminima (1 i 2 Dnevnika i Nemija), jezik jasno pokazuje da su one prisutne u četvoročlanoj sekvenci;

(2) počinju sa «dnevnom» vremenskim periodom. Ovo je faktor koji se često previdja u trijadi koja se javlja u Kol 2:16;

(3) sadrže «rastuću sekvencu». Dok se u Kološanima, kako mnogi veruju, počinje od godišnjih, a završava sedmičnim vremenskim periodom, u ovim osam odlomaka postoji rastući sled – «dan, sedmica, mesec i godina»;

(4) koncentrišu se na prinesene žrtave, a ne na dane same po sebi, kao što se tvrdi u Kol 2:16. Na primer, tekst u 4 Moj 28-29 koji ostali odlomci podrazumevaju kao svoj temelj, govori o različitim žrtvama koje, po uputstvima koje je Bog dao Mojsiju, treba da se prinose dnevno, nedeljno, mesečno i godišnje na oltaru. Da se tekstovi u 1 i 2 Dnevnikovoj i Nemiji vraćaju ka 4 Moj 28-29, gde su na sistematičan način izneti svi propisi vezani za ove ceremonijalne žrtve vidi se iz sledećih rečenica:

1 Dn 23:31	«prema svom redu» (Davidovi planovi)
2 Dn 2:4	«ovo je večna naredba Izraelu» (Solomonovi planovi)
2 Dn 8:13	«po zapovesti Mojsijevoj» (Solomonova dela)
2 Dn 31:13	«kako je napisano u zakonu Gospodnjem» (Jezekijina dela)
Nem 10:33	svako delo u domu Boga našeg» (Nemijina dela)

(5) jevrejski termini koji označavaju «subote», «mladine» i «praznike» su u množini, a ne u jednini, kao u Kol 2:16.

(6) Svih osam odlomaka (u saglasnosti sa jevrejskim terminima za «subote», «mladine» i «praznike») su u Septuaginti prevedeni kao množina, a ne kao jednina u Kol 2:16.

Budući da je spominjanje grčkih termina *heorte*, *numenia* i *sabbaton* (praznik, mladine, subota) u Kol 2:16 toliko radikalno drugačije od osam odlomaka koji su istraženi,

težina dokaza upućuje na činjenicu da se ni jedan od ovih tekstova ne može sa pravom nazvati direktnim intertekstualnim ehom trijade u Kol 2:16.¹

Sa druge strane, zbog svoje uočljive sličnosti sa Kol 2:16, analiza užeg i šireg konteksta odlomaka u Osiji 2:11 zaslužuje posebnu pažnju u ovom radu. Pre nego što se izvrši detaljna analiza Os 2:11, potrebno je prvo jasnije definisati pojam «praznika» (koji je takodje deo trijade), i pozabaviti se pitanjem Pavlovog citiranja knjiga Starog zaveta.

Definicija termina *heorte*

Mnogi smatraju da se ceremonijalne godišnje subote već podrazumevaju pod terminom «praznici», i da bi se apostol Pavle «nepotrebno ponovio» ukoliko bi rečju *sabbaton* označio ceremonijalne subote. Prema tome, zaključuju Samuel Bakioki i Vilijam Ričardson, pošto su ceremonijalne subote deo godišnjih ceremonijalnih praznika, ova reč se definitivno odnosi na sedmične subote.² Greg Tejlor, takodje, smatra da je tumačenje *sabbatona* kao godišnje ceremonijalne subote potpuno nerazumno i «sasvim van književnog karaktera poslanice». To bu zvučalo na sledeći način: «neka vas niko ne osudjuje za praznike, mladine i praznike.» Ovo ne bi imalo nikakvog smisla.¹

Svi ovi argumenti temelje se na osnovnoj pretpostavki da su «ceremonijalne subote uvek bile uključene u godišnje praznike.»² Ključno pitanje je: da li dokazi iz Svetog pisma podupiru taj koncept?

Nažalost, većina komentara je zanemarilo da ozbiljno prouči jevrejske reči koje se koriste za godišnje praznične dane. Najjemenentniji leksikografi i lingvisti sa pravom zaključuju da reč *hag*, koja se prevodi kao «praznik» u Kol 2:16, ima «redukovano značenje». Hendrik Bosman ispravno definiše reč *hag* kao reč koja se «koristila da označi tri godišnja Izraelska praznika (Praznik senica, Pasha/Praznik presnih hlebova i

¹Preez, 27.

²Bacchiocchi, *From Sabbath to Sunday: A Historical Investigation of the Rise of Sunday Observance in Early Christianity*, 360; Richardson, 88.

Sedmice/Praznik prvina) u toku kojih se zahtevalo hodočašće ka Jerusalimu.³ Keil smatra da su «tri sveta vremenska perioda Pashe, Pedesetnice i Praznika senica imale karakter *hag*-a, tj. «praznika radosti».⁴

Ričard Dejvidson dalje objašnjava: «Bog je zapovedio Izrailju, ‘tri puta godišnje svetkuj mi praznike’ (2 Moj 23:14). Ovi praznici (u stihovima 2 Moj 23:14-16) se odnose na praznik beskvasnih hlebova (povezan sa Pashom), praznik žetve (Pedesetnica) i praznik berbe (Sjenice). Ovo su bila 3 jedina okupljanja prema ceremonijalnom godišnjem kalendaru, a nazvana su praznicima, tj. *hag* u Pismu.»⁵

Dakle, jevrejski termin *hag* je definitivno reč «ograničenog značenja». Imenica se javlja 20 puta da ukaže direktno na Praznik senica, 11 puta da označi Praznik presnih hlebova (Pasha) i jedanput da okarakteriše Praznik Pedesetnice.⁶

S obzirom da Septuaginta prevodi *hag* sa *heorte*, sledeće pitanje koje se prirodno postavlja je: ako se izuzme tekst u Kol 2:16, na koji još način Novi zavet koristi ovaj grčki termin?¹

Detaljan pregled svih novozavetnih odlomaka gde se koristi reč *heorta* potvrđuju ono što je već bilo jasno iz Starog zaveta. Uprkos činjenici da Septuaginta nije uvek dosledna u prevođenju jevrejskog izraza, ipak se mogu primetiti određene pravilnosti u upotrebi *heorte*. Naime, izraz *heorte* je upotrebljen od strane novozavetnih pisaca da označi Praznik pashe (Lk 2:41), Praznik beskvasnih hlebova (Lk 22:1), i Praznik senica (Jn 7:2). Glagol *heortazo* (proslaviti praznik), koji se javlja samo jedanput u Novom zavetu, uzgredno je upotrebljen u 1 Kor 5:8 u kontekstu Praznika beskvasnih hlebova (1 Kor 5:6).

¹Taylor, 1-4.

²Richardson, 88.

³Hendrik L. Bosman, "Hag," New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis, Willem A. VanGemeren, ed. (Grand Rapids: Zondervan, 1997), 2:20.

⁴Preez, 28.

⁵Ibid.

⁶Carl Philip Weber, "Hag," Theological Wordbook of the Old Testament, R. Laird Harris, ed. (Chicago: Moody, 1980), 1:262.

Značajno je zapaziti da se Praznik truba (na koji se aludira u Otk 8:6-11:15²), i Dan očišćenja (praznik u Delima 27:9) nikada ne nazivaju svojim imenom u Novom zavetu, niti se nalaze u 26 odlomaka gde se javlja grčka reč *heorte*.³

U svetlosti ovog istraživanja, može se zaključiti da se i u Kol 2:16 termin *heorte* (preveden kao «praznik»), kao što je to bio slučaj i u ostatku Svetog pisma, odnosi na tri godišnja «hodočasnička praznika», među kojima su Pasha, Pedesetnica i Praznik senica.

Ukoliko se *heorte* odnosi samo na ova tri godišnja praznika, postavlja se pitanje šta je sa ostala dva sveta perioda jevrejskog ceremonijalnog kalendara? Kedar-Kopfštajn potvrđuje činjenicu da se u jevrejskom pismu ni Dan očišćenja, a ni Dan truba ne opisuju rečju *hag*, jer ni jedan od njih nije bio praznik «radosti», kao što je slučaj sa drugim «hodočasničkim godišnjim praznicima.»⁴

Ono što je već demonstrirano tokom rada (kada se diskutovalo o mogućnosti da *sabbaton* označi ceremonijalne subote) je da se jevrejski termin za subotu i njegov grčki ekvivalent (*sabbaton*) koriste da označe Dan očišćenja, a i Dan truba (u nekim grčkim manuskriptima).

Ukratko rečeno, lingvistički dokazi koji proističu iz Svetog pisma jasno ukazuju da se jevrejski termin *hag* i grčki *heorte* nikad ne upotrebljavaju za dva sveta praznika Dana truba i Dana očišćenja (koji se vezuju za izraz *sabbata* u grčkom prevodu), već za tri godišnja «hodočasnička» praznika. Prema tome, tvrdnje da su ceremonijalne

¹Za tabelarni prikaz svih novozavetnih upotreba reči *heorte*, vidi DODATAK I.

²Preez, 52.

³Ibid, 29-32.

⁴B. Kedar-Kopfstein, "Hag," Theological Dictionary of the Old Testament, vol. IV, G. Johannes Botterweck, and Helmer Ringgren, eds., trans. David E. Green (Grand Rapids: Eerdmans, 1980), 211.

subote automatski uvrštene u godišnje praznike i da se apostol Pavle «nepotrebno ponavlja» su biblijski nevalidne.¹

U svetlosti pravilnog kontekstualnog razumevanja biblijske upotrebe ovih termina, tek sada postaje jasno da je Pavle morao da uvrsti obe reči *heorte* (radnosni hodočasnički praznici) i *sabbata* (2 posebno svečana perioda) da bi pokrio sve godišnje praznike jevrejskog religioznog kalendara.²

Pavlovo citiranje Starog zaveta

Pokušavajući da opravda svoj stav da *sabbaton* označava Sedmičnu subotu, Vilijam Ričardson izjavljuje:

Pavle je često citirao Septuagintu i očigledno je bio vrlo dobro upoznat sa njenim sadržajem. Zbog toga izgleda čudno da bi on koristio literarnu frazu iz nje, a da u isto vreme ima na umu neko drugačije značenje jedne od reči (*sabbaton*) iz iste fraze.³

Ova izjava, kao i verovanje da se *sabbaton* odnosi na sedmičnu subotu, temelji se na pretpostavci da je Kol 2:16 direktna aluzija na jedan od 8 starozavetnih tekstova (4 Moj 28-29; 1 Dn 23:31; 2 Dn 2:4; 8:13; 31:3; Nem 10:33; Jez 45:13-17; 46:1-15). Kao što je već rečeno ranije u radu, ovi odlomci su toliko radikalno drugačiji od Kol 2:16, da mnoštvo dokaza upućuje na zaključak da se ovi tekstovi ne mogu smatrati direktnom «intertekstualnom paralelom» sa Pavlovim rečima u Kološanima poslanici.

U kontekstu razgovora o Pavlovom citiranju i aludiranju na starozavetne biblijske tekstove u okviru svojih poslanica, potrebna su dalja pojašnjenja.

Naime, prema Robertu Bračeru, Pavle citira iz više od 20 knjiga Starog zaveta⁴ na 206 mesta. Dok apostol parafrazira tekst u Jez 37:27 (u 2 Kor 6:16), i aludira na Jez

¹Richardson, 88.

²Ron du Preez tvrdi da bi sve manje od ovoga predstavljalo «zbunjujući redukcionalizam» (Preez, 31).

³Ričardson, 74.

⁴To su: 1 Mojsijeva, 2 Mojsijeva, 3 Mojsijeva, 4 Mojsijeva, 5 Mojsijeva, 1 i 2 Samuilova, 1 Carevima, Jov, Psalmi, Priče,

28:2 (2 Sol 2:4), Jez 37:23 (u Titu 2:14), Os 6:5 (Ef 6:17), on direktno citira iz Os 2:23 (Rim 9:25), Os 2:1 (Rim 9:26) i iz Os 13:14 (1 Kor 15:55).¹ U svojim mnogobrojnim delima, nema ni jedan jasan dokaz da se Pavle ikada obratio kao izvoru jednoj od tri knjige (1 i 2 Dnevnikovoj, ili Nemijinoj knjizi), koje su najčešće citirane kao mogući izvor za tročlanu frazu u Kol 2:16. Da fraza potiče iz jedne od ovih istorijskih knjiga, to bi predstavljalo jedan jedini put da je Pavle iskoristio neku od ove tri Starozavetne knjige u svojim pismima.²

Od svih starozavetnih stihova za koje se smatra da su izvor za tzv. «trijadu», jedina knjiga koju apostol Pavle direktno citira, i to u više navrata, je knjiga proroka Osije. U svetlu ovih činjenica, rad će se sada posvetiti iznošenju zaključaka koji izviru iz analize šireg i užeg konteksta trijade u Os 2:11. Pitanje na koje treba odgovoriti je: kakvo je značenje «trijade» u Osiji, i kakve implikacije ono ima na razumevanje *sabbaton*-a u Kol 2:16?

Trijada u Osiji 2:11

Paralelne studije Osije 2:11 i Kol 2:16 pokazuju da između ova dva teksta postoje snažne lingvističke i kontekstualne podudarnosti. Postoje najmanje sedam razloga zašto bi Pavle (ako je citirao Stari zavet) izabrao da upotrebi frazu iz Os 2:11 u Kol 2:16:

(1) ni u jednom ni u drugom odlomku se ne spominje «dnevna» ritualna aktivnost (kao što je slučaj sa ostalih 8 starozavetnih tekstova gde se javlja trijada);

(2) oba teksta sadrže «tročlanu» frazu: «praznici, mladine i subote» (a ne četvoročlanu kao drugi tekstovi);

Isaija, Jeremija, Jezeckija, Danilo, Osije, Joilo, Avakum, Agej, Zaharija i Malahije.

¹Robert G. Bratcher, Old Testament Quotations in the New Testament, (London: United Bible Societies, 1961), 31-67, citirano u Preez, 32.

²Za više informacija o Pavlovom načinu citiranja starozavetnih tekstova pogledaj: Preez, 52.

(3) obe trijade prate isti hronološki redosled: prvo dolazi praznik, pa mladine, i na kraju subote (on nije «obrnut» kao u ostalim slučajevima);

(4) svaki termin je dat u jednini, a ne u množini (kao kod ostalih paralelnih tekstova);

(5) ovi tekstovi se bave samim svetim danima, a ne žrtvama koje su pratile ove vremenske periode (kao što je neizostavno bio slučaj sa ostalim paralelnim odlomcima);

(6) Pavle više puta direktno citira delove iz Osijine knjige, a nikada iz 1 i 2 Dnevnikove, Nemije ili Jezekije gde se nalaze ostali tekstovi koji sadrže trijadu;

(7) Oba teksta, umesto da ih samo navode (kao što to drugi paralelni starozavetni odlomci čine), govore o «kraju» ceremonijalnih svetih dana. Reči u Osiji 2:11 proriču završetak i prestanak važnosti ceremonijalnih praznika.

Sa obzirom na dokaze koji garantuju da je Pavle koristio Os 2:11, a ne neki drugi starozavetni teksta kao osnovu za svoju tvrdnju u Kol 2:16, treba se sada posvetiti razrešenju pitanja: kako na najbolji način prevesti ključne jevrejske termine «praznike njezine, mladine njezine i subote njezine» (Os 2:11)?

Kao što je već utvrđeno, *hag*, jevrejski termin za praznik koji se i u Os 2:11 upotrebljava, ima uže značenje i odnosi se na Izrailjske godišnje «hodočasničke» praznike u Jerusalimu.¹

Druga reč *hdš*,² je u Karl Veberovom teološkom rečniku preveden kao «mladi mesec». To je bio takodje jedan od prazničnih dana, «i uvršten je u listu zajedno sa Subotama i hodočasničkim praznicima u diskusiji o prinošenju žrtava (na primer, 2 Dn 8:13).³ Praznik mladina padao je na prvi dan svakog meseca (4 Moj 28:11.14).

¹New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis, 2:20.

²S obzirom da ova reč nije toliko diskutabilna niti nejasna, ovaj rad se nije bavio njenom detaljnom lingvističkom analizom.

³Carl Philip Weber, "Hag," Theological Wordbook of the Old Testament, R. Laird Harris, ed. (Chicago: Moody, 1980), 1:262.

I konačno, poslednja reč je *šabbat*. Kao što je već ranije potvrđeno u radu, ova reč se javlja 111 puta u Starom zavetu. Sama jevrejska reč (bez dodataka) je bila upotrebljena u 3 Moj 23:32c da označi Dan očišćenja (kao i njen grčki prevod – *sabbata*), a u 3 Moj 23:24 da ukaže na Dan truba (u nekim grčkim manuskriptima se koristi samo sa rečju *sabbaton*). Svest o ovakvoj lingvističkoj upotrebi, kao i činjenica da jevrejski termin *hag* (grč. *heorte*) nikad ne uključuje Dan očišćenja i Dan truba, čini osnov za izjednačavanje subote u Os 2:11 sa ceremonijalnim subotama. Takođe, kao što je bilo demonstrirano ranije, reč *šabbat* u Os 2 nema ni jedan od sintakasnih i lingvističkih pokazatelja uz sebe koji su neophodni da bi se ona protumačila kao sedmična subota. Šta više, izraz «njezine» subote predstavlja jedan od sigurnih lingvističkih parametara da označi ceremonijalne Subote. Da se radilo o sedmičnim, autor bi koristio izraz «Moje» subote. Drugim rečima, jasno je da Jahve u Os 2:11 govori o subotama koje su bile deo jevrejskog ceremonijalnog sistema.¹

Obrnuti paralelizam u

Os 2:11 i Kol 2:16

Hronološki sled delova trijade, kao «godišnjeg, mesečnog, godišnjeg» ciklusa, predstavlja dobro poznatu semitsku literarnu strukturu koja se naziva «obrnuti paralelizam».

Postoje različiti primeri ovog tipa literarne strukture u Osijinoj knjizi (Os 2:18; 12:13).² Tekst u Os 2:11 je građen na osnovu iste vrste paralelizma:

«i ja ću ukinuti...» :- izjava o nameri

A. «svaku radost njenu» = sveobuhvatni početak

B. «svetkovine njezine» = godišnji hodočasnički praznici

C. «mladine njezine» = mesečni praznici

¹Preez, 34-35.

²Vidi DODATAK J.

B. «subote njezine» = godišnje ceremonijalne subote

A. «sve praznike njezine» = sveobuhvatni zaključak

Radi preglednosti, ovaj stih se može tabelarno predstavljati na sledeći način:

stih	“prolog”	godišnji	Mesečni	godišnji	“epilog”
Os 2:11	<i>Kal-mesosa</i> = <i>sva slavlja</i>	<i>Haga</i> = <i>njene hodočasničke</i> <i>praznike: Besvkasni</i> <i>hlebovi, Pedesetnica i</i> <i>Praznik senica</i>	<i>hadaša</i> = <i>njene mladine:</i> prvi dan svakog meseca	<i>Šabata</i> = <i>njene</i> <i>ceremonijalne</i> <i>subote:</i> Dan očišćeja i Dan truba	<i>moeda</i> = <i>sva «odredjena</i> <i>vremena»</i>
<i>Septuagina</i> (Os 2:13)	<i>Pasas tas</i> <i>eufrosinas</i>	<i>Heortas autes</i>	<i>Numenias autes</i>	<i>Sabbata autes</i>	<i>Pasas tas</i> <i>panegireis</i>

Francis Andersen i David Noel Fridman ističu da je u Os 2:11 iz načina iznošenja pet objekta radnje (sa rečju «sve» ispred prve i poslednje fraze) jasno da postoje dve grupe reči. Srednje tri fraze (praznici, mladine i subote) sačinjavaju istu grupu.¹ Iz ove tabele se jasno vidi da je trijada, koja je uokvirena opštim prologom i epilogom, identična sa trijadom iz Kol 2:16.

Ukoliko je Pavle odlučio da citira frazu iz Os 2:11, prihvatajući obrnuti paralelizam, onda ovakva trijada «godišnja-mesečna-godišnja» ima značajne implikacije za pravilnu interpretaciju sabbaton-a u Kol 2:16.²

«Intertekstualni eho» je očigledan iz uporednog pregleda naredne dve tabele:

Stih	Godišnji	Mesečni	Godišnji
Col 2:16	<i>heortes = hodočasnički praznici:</i> <i>Besvkasni hlebovi, Pedesetnica i</i> <i>Praznik senica</i>	<i>neomenias = mladine</i>	<i>sabbaton = ceremonijalne</i> <i>subote:</i> Dan očišćeja i Dan truba

¹Francis I. Andersen, and David Noel Freedman, «Hosea: A New Translation with Introduction and Commentary,» Anchor Bible (Garden City, NY: Doubleday, 1980), 250.

²Činjenica da je apostol Pavle na više mesta u Kološanima poslanici upotrebljavao stilsku figuru «obrnuto paralelizma» (Kol 1:15-20; 2:21), povećava verovatnoću da je on iskoristio istu semitsku stilsku figuru u organizaciji redosleda različitih elemenata trijade u Kol 2:16. Za primere «obrnuto paralelizma» u Kološanima poslanici pogledaj DODATAK K. Takođe, vidi skorašnju studiju Ekhardta Mulera, koja se bavi analiziranjem strukture hristološke himne u Kol 1:15-20 (Ekkehardt Mueller, «Focus on Scripture: The Firstborn (Col 1:15),» Reflections: A BRI Newsletter, [Oktobar 2005], 7).

<i>Stih</i>	<i>Godišnji</i>	<i>Mesečni</i>	<i>Godišnji</i>
Os 2:11	<i>haga</i> = njene hodočasničke praznike: Besvkasni hlebovi, Pedesetnica i Praznik senica	<i>hadaša</i> = njene mladine: prvi dan svakog meseca	<i>šabata</i> = njene ceremonijalne subote: Dan očišćeja i Dan truba
LXX	Heortas autes	Numenias autes	Sabbata autes

Ono što je jasno iz paralelne studije trijade u Os 2:11 i Kol 2:16 je da se reč *sabbaton* u oba slučaja odnosi na godišnje ceremonijalne subote starog jevrejskog religioznog kalendara, a ne na sedmičnu subotu.¹

Iako je detaljna analiza značenja strukture trijade (najužeg koneksta) u Kol 2:16 znatno doprinela preciznijem odredjenju značenja «*sabbaton-a*», kompletnije razrešenje pitanja subote u Kol 2:16 zahteva i bavljenje širim kontekstom u kojem se trijada javlja. Budući da je «trijada» deo rečenice koja obuhvata dva stiha (2:16-17), neophodno je u nastavku posvetiti se jasnijem definisanju značenja reči «sjen» (Kol 2:17), kao i utvrđivanju implikacija koje taj izraz (kao i čitav sedamnaesti stih) ima na značenje «subote» u Kol 2:16. Nakon toga, u cilju daljeg pojašnjavanja problema subote u Kol 2:16, treba sagledati čitavu rečenicu u celini i odrediti «težište» i prirodu Pavlovog upozorenja u Kol 2:16-17.

Sjen u Kol 2:17

Kol 2:17 počinje rečima: «koje su senka onoga što će doći» (*ha estin skia ton mellonton*). Odnosna zamenica *ha* koja se nalazi na početku stiha, odnosi se na svih pet reči iz 2:16 (*brosei, posei, heortes, neomenias, sabbaton*), a ne samo na imenicu *sabbaton*, jer su svih pet reči deo jedne celine. Budući da zamenica *ha* spaja sadržaj šesnaestog stiha sa «senkom», vredni se pozabaviti kraćom analizom njene biblijske upotrebe.

Naime, i jevrejska (*cel*) i grčka reč (*skia*) se koriste u Svetom pismu u doslovnom i figurativnom smislu.¹ U doslovnom smislu se koriste da označe mesta gde

¹Uriah Smith, Synopsis of the Present Truth: A Brief Exposition of the Views of S. D. Adventists (Battle Creek, MI: Seventh-day Adventist Publishing, 1884), 84; Kenneth A. Strand,

sunce ne može da dopre.² Pošto je senka štitila od pripeke sunca, reč je vremenom dobila i figurativno značenje «zaštite».³ Senka u figurativnom smislu može nositi u sebi negativnu konotaciju «prolaznosti», «uzaludnosti» i «praznine».⁴ Takođe ona može da označi tamu i smrt.⁵

U Novom zavetu se imenica *skia* javlja 7 puta, i pored doslovnog⁶, ona sadrži još dodatnih značenja. Na primer, ona može ukazivati na oblast «smrti».⁷

Ono što je značajno zapaziti je da se u Pavlovim spisima ova imenica javlja 3 puta (Jevr 10:1; 8:5; Kol 2:17) noseći dodatna značenja koja ranije ova reč nije posedovala. Pavlova upotreba imenice *skia* u Jevr 10:1 i 8:5 je specifična i označava ideju «tipa i antitipa», noseći funkciju «pretkazivanja» i «ukazivanja» na bolju realnost.

U Jevr 8:5 je *skia* paralelna sa imenicom *hupodeigmati* koja označava primer, model, kopiju i imitaciju. Zemaljska svetinja, zajedno sa svim svojim propisima (sveštenicima, žrtvama i obredima), bila je samo kopija nebeske. Ona je predstavljala samo «senku» koja sama po sebi nema vrednosti ukoliko se posmatra odvojeno od svog originala. Nakon dolaska Hrista i «njegove bolje i superiornije službe», ova «senka» gubi svoju važnost.¹

U Jevrejima 10:1 za ceremonijalni «zakon» (*nomos*; kao u 7:1) se kaže da je samo «senka» (*skian*), a ne «obličje» ovih realnosti. Dok se velika sličnost između senke i objekta koji baca senku ne može očekivati, reč «obličje» (*eikon*) predstavlja mnogo bliži

"The Sabbath," Handbook of Seventh-day Adventist Theology, Raoul Dederen, ed. (Hagerstown, MD: Review and Herald, 2000), 506.

¹The Anchor Bible Dictionary, 5:1148.

²Može se raditi o senci drveta (Sud 9:15; Jez 31:6; 12:17; Os 4:13; Ps 80:10), biljke (Jona 4:6), kamena (Sud 9:36), oblaka (Is 16:3; 25:5), krova (1 Moj 19:8) ili nekih drugih fizičkih objekata koji bacaju senku.

³Na primer, ona je podrazumevala zaštitu koja potiče od strane grada (Jer 48:45), stene (Is 32:2) ili od Boga (Ps 17:8; Ps 36:8; Ps 57:2; Ps 63:7; Os 14:7).

⁴Ps 102:11; Ps 109:23; 144:4; Jov 8:9; 17:7.

⁵Am 5:8; Jer 13:16; Ps 44:20; Jov 3:5.

⁶senka drveta u Mk 4:32; senka čoveka u Dela 5:15.

⁷Mat 4:16; Lk 1:79 (NIDNTT, 3:553-556).

prikaz (2 Kor 4:4; Otk 13:14). Misao da je zakon senka «dobara koja će doći» (*ton mellonton agaton*) ukazuje na činjenicu da je reč «*skia*», imala ulogu «predskazivanja» bolje nebeske stvarnosti koja je trebala da nastupi. Kao što se vidi iz Jevrejima poslanice, zemaljska svetinja, koja je imala ulogu da usmeri pogled ljudi ka Hristu i njegovom delu u budućnosti, nakon Njegove smrti biva ukinuta i zamenjena boljom «nebeskom svetinjom».²

Proučavajući upotrebu ove reči u klasičnom grčkom jeziku navelo je neke da zaključe da se ovaj termin u Kol 2:17 koristi u drugačijem smislu nego u Jevrejima poslanici. Koncept «senke», tvrdi Ričardson, ne mora obavezno da uključuje ideju «tipa i antitipa», nego se često koristi u grčkom da se naznači kontrast između onoga što je prazno samo po sebi i onoga što je stvarno i što daje značenje i smisao praznoj «ljušturi» (kuća i njena senka; slika osobe i prisustvo stvarne osobe).³ Ideja da reč «senka» uključuje «predviđanje» i «predskazivanje» je, prema mišljenju dr Davida Merlina, neprirodno nametnuti falsifikat. Pravo značenje «senke» u Kol 2:17 tiče se veze između «slike» i njene «realnosti». Kao što je čovek bolji od svog portreta, tako je i stvarnost (*soma*) bolja od svoje senke (*skia*).⁴

Prema ovom tumačenju, apostol Pavle ističe da su u pokušaju sticanja spasenja ljudski napori i «nauke» samo bleđa senka bolje stvarnosti koja se može naći u Hristu. Sa dolaskom Hrista, sve što se tiče starog «eona» (bilo jevrejskog ili paganskog) je bilo svedeno samo na senku.⁵

¹SDA Bible Commentary, 7:445.

²Ibid., 7:459.

³Medju uticajnijim teolozima koji zastupaju ovaj stav, nalaze se Ričard Dejvidson, Samuel Bakioki i i Roj Jeits (Ričardson, 77-83; Bacchiocchi, *From Sabbath to Sunday*, 339-369; Roy Yates, «Colossians 2:14: Metaphor of Forgiveness», *Biblica* 71/2 [1990]:248-259).

⁴David Merling, «Colossians,» <merling@andrews.edu>, (02.02.2006).

⁵Paulien, 4.

Ova interpretacija reči «*skia*» u njenom opštijem i neutralnijem smislu, iako sama po sebi nije suprotna biblijskom učenju, kao da briše jednu nijansu koju i sam tekst u Kol 2:17 želi da naglasi. Naime, često se previđa činjenica da «*skia*» stoji uz *ton mellonton*, tj. izraz «dolazećih stvari» (kao što je slučaj i u Jevrejima 10:1).

Iz ovoga sledi da će definicija reči *skia*, osim što će naglasiti ideju «praznine» i «nesupstancijalnosti»¹, uključiti aspekt «predskazivanja» i «predviđanja» («tip-antitip»). Ovakva definicija biće u skladu sa uobičajenom Pavlovom upotrebom termina *skia* (u Jevrejima poslanici), kao i sa širim novozavetnim kontekstom. Naime, svi aspekti ceremonijalnog sistema su ukazivali na Hrista i njegovo delo (Jn 1:29; 1 Kor 5:7; Jevr 8:10 i td.). Kada je On došao, ovaj privremeni sistem je prestao da važi, jer je bio samo senka koja ga je najavljivala. Iako je i dalje vredno studirati značenje različitih obreda, svetkovanje ceremonijalnih obreda (jelo, piće, praznici, mladine, subote) više ne predstavlja obavezu za hrišćanina.

Poslednji deo 17. stiha «i telo je Hristovo», je različito shvatan. Neki su predložili da se «telo» tumači kao «crkva», koja je u drugim novozavetnim odlomcima nazvana «telom Hristovim» (npr., u 1 Kor 12). Iako se ovakva interpretacija može dovesti u vezu sa Kol 2:18 i 2:19, ona umanjuje centralnost Hrista tvrdeći da je čitav jevrejski ceremonijalni sistem samo predskazivao osnivanje «crkve».

Da *soma* u Kol 2:17 ne predstavlja crkvu, «substancu» ili nešto drugo, već «Hristovo telo», koje je bilo ponuđeno kao žrtva na krstu, svedoče i drugi novozavetni tekstovi, kao što su 1 Pet 2:24, Kol 1:22, Jevr 10:5 (citira Ps 11:7) i td. Hristovo razapeto telo je realnost na koju je ukazivao čitav žrtveni sistem.

Priroda Pavlovog upozorenja u Kol 2:16

¹Gudmundur Olafsson, «God's Eternal Covenant and the Sabbath,» JATS 16/1-2 (Spring-Autumn 2005): 155-164.

Upotreba glagola «suditi» u Kol 2:16 je veoma bitna za pravilno razumevanje značenja odlomka. Pavlove reči «da vas dakle niko ne osudjuje...» mogu se izraziti i na sledeći način: «niko ne treba da se ponaša kao vaš sudija po pitanju...», ili «neka niko ne određuje ili reguliše vaše jedenje, pijeње...».¹

Glagol *krino* izražava ideju «nametanja suda», kojim se neminovno utiče na život i postupke drugih ljudi. On prvenstveno znači «suditi» (Rim 14:3), ali kontekst Kol 2:16 dozvoljava da se reč tumači i u svom opštijem i širem smislu «određivanja, tj. nametanja određenih pravila». Ovaj odlomak ne definiše sasvim prirodu pojedinačnih ljudskih pravila vezanih za listu religioznih aktivnosti u Kol 2:16, koja su bila promovisana od strane lažnih učitelja.²

Drugim rečima, lažni učitelji ne samo da su zahtevali potčinjavanje tim običajima, već su odlučivali o načinu kako će se oni držati na osnovu svojih sopstvenih učenja. Pavle opisuje ove propise nazivajući ih zapovestima i naukama ljudskim (2:22; 2:8).³

Ovakvo tumačenje podupire i izraz *en merei* (Kol 2:16). Doslovan prevod Kol 2:16 bi glasio: «niko da vam ne sudi (nameće ljudska pravila) u jedenju ili pijeњу, niti ‘po pitanju’ (en merei)⁴ praznika ili mladina ili subota.»¹ Prema tome, hrišćanin ne bi trebao da dozvoli da ga neko kritikuje zbog stvari «koje se tiču», tj. «koje su vezane za» pet nabrojanih elemenata ceremonijalnog sistema.

Drugim rečima, Pavle biranim terminima ukazuje na činjenicu da su lažni učitelji pokušavali da nametnu svoj sud drugima i da vežu ljudska pravila (2:22) za pojedinačne praznike i običaje iz jevrejskog ceremonijalnog sistema. Na ovaj način, ceremonijalni običaji i praznici koji su bili isključivo jevrejskog porekla, poslužili su kao

¹Rodriguez, 27.

²Rodriguez, 27.

³Ibid., 8.

⁴A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature (Chicago: University of Chicago Press, 1979), 507.

«prividni» temelj da se uz njih pripoje sinkretističke ideje lažnih učitelja, koje će, plasirane na taj način, biti lakše prihvaćene od strane neutvrđenih vernika u Kolosi.

Prema tome, «težište» Pavlove misli u 2:16 ne leži nad samim spomenutim obredima, već nad lažnim učiteljima koji su uzeli sebi za pravo da «sude» i propisuju pravila kako treba jesti, piti i poštovati «sveta vremena». Ove «samoprozvane sudije» su, kao što je već rečeno nametali razne «propise» (Kol 2:20) o tome kako treba svetkovati određene praznike, nametajući «samovoljno izabranu službu i poniznost i neštedenje tela» (2:23).²

Da bi se na pravi način mogao razumeti odnos između ceremonijalnih praznika (iz 2:16) i kološanske sinkretističke jeresi (o kojoj je govoreno u prošlom poglavlju), rad će se okrenuti kratkoj diskusiji koja se tiče prirode teoloških zaključaka.

Primarni i sekundarni teološki

zaključci iz Kol 2:16

Za razumevanje Pavlovog argumenta u Kol 2:16 u njegovom prirodnom toku, potrebno je napraviti razliku između primarnih i sekundarnih teoloških zaključaka.

U primarne teološke zaključke treba svrstati one koje direktno proističu iz prvenstvene i osnovne namere autora (nekada su oni jasno i eksplicitno izrečeni), a u sekundarne zaključke se mogu ubrojati oni koji logički proističu iz primarnih, ili su pak indirektno sadržani u autorovom argumentu (drugim rečima, oni su implicitni, tj. podrazumevaju se). Sekundarni zaključci, iako često utemeljeni na «uzgrednim» napomenama autora, nisu nevažni, niti pogrešni, ali se ne smeju stavljati u prvi plan, niti posmatrati odvojeno od primarnih. Oni se nazivaju sekundarnim samo zbog mesta koje zauzimaju u odnosu na razvoj glavnog argumenta poslanice.

¹Gane, 20.

²Rodriguez, 8.

U slučaju Kol 2:16 primarni cilj apostola Pavla bio je da ukori pokušaj lažih učitelja da oduzmu slobodu novoobraćenim hrišćanima i liše ih «punine» koju imaju u Hristu. Oni su skretali pažnju vernika sa Hrista, koji je «glava» svega (Kol 2:19), na «ljudske nauke» i «zapovesti» (2:8.18.21-23). Ove ljudske nauke su sadržavale rigorozne i stroge asketske propise, koji su pretili da obeshrabre iskrene vernike i spreče ih u njihovom daljem duhovnom napretku (opisanog u 3:1-4:6). Pavle zato odvažno ustaje da brani napadnuto «stado Božje» i oštro izjavljuje: «da vas dakle niko (*tis*) ne osudjuje»!

Ono što bi se moglo smatrati sekundarnim teološkim zaključcima je činjenica da je ceremonijalni jevrejski zakon, koji je bio samo «senka» prave realnosti, prestao da važi nakon njegovog ispunjenja u Hristovoj smrti. Hrišćani sada mogu da žive u pravoj «realnosti», a ne u njenim praznim «senkama»!

Ovi sekundarni zaključci su u potpunoj saglasnosti sa odlukama Jerusalimskom sabora u Delima 15 koji se mogu izraziti na sledeći način:

Hrišćani više ne treba da praktikuju niti da se drže obrezanja ili bilo kakvog drugog jevrejskog rituala. Žrtveni rituali su ukazivali na bolju, i delotvorniju službu Isusa Hrista, koja je već započela i na koje naša pažnja treba da bude usmerena. Pavle (pored drugih stvari) tvrdi da Hrišćani više neće biti smatrani odgovornim pred Bogom za poštovanje ili nepoštovanje praznika koji su bili vezani za «tipološki» i «privremeni» jevrejski ritualni sistem.¹

Jasno definisani primarni i sekundarni teološki zaključci se mogu objediniti u zajedničkoj slici. Naime, greška lažnih učitelja se sastojala u tome što su gradili «ljudsku palatu» na temeljima kojih više nije ni bilo. Ovo je suština Pavlovog argumenta u Kol 2:16-17.

S obzirom da su «jelo, piće, praznici, mladine, subote» i svi drugi elementi jevrejskog ritualnog sistema ukinuti, zašto bi onda vernici u Kolosi dopuštali da im neko sudi zato što ne ispunjavaju starozavetne ceremonijalne zahteve? Šta više, tvrdi apostol Pavle, zašto bi dopustili da im neko nameće rigorozne «ljudske propise» i «nauke», koji su

¹Gane, 21.

bili vezani za ono što i ovako više samo po sebi ne važi? Ovim je apostol Pavle «izmakao» temelje pod nogama lažnih učitelja.

Drugim rečima, iako prvenstveni cilj apostola Pavla nije da razvije polemiku niti celokupni teološki argument i učenje o ukidanju ceremonijalnog zakona (kao što je to slučaj u Delima 15 i Jevrejima poslanici), ovaj zaključak se ipak podrazumeva. On proističe iz Pavlovog napada na lažne učitelje koji su pokušali svojim «ljudskim naukama» da «zarobe» Kološane u «okove» sinkretističkog «hrišćansko-jevrejskog paganizma».

GLAVA V

ZAKLJUČAK

Kao zaključak istraživanja prirode Pavlovog upozorenja u Kol 2:16 sa naglaskom na pitanje subote, u nastavku će biti ukratko izneti ključni rezultati istorijsko-teološke i lingvističke analize u vidu odgovora na 10 savremenih izazova zvaničnog adventističkog stava (iznesenih u drugom poglavlju). Nakon toga, biće ponuđene osnovne smernice za dalje istraživanje ovog «problematičnog» teksta i istaknute najvažnije implikacije koje proizilaze iz Kol 2:16, a koje su relevantne za praktičan duhovni život savremenog čoveka.

Odgovori na savremene izazove tradicionalnog adventističkog tumačenja

Da bi se olakšalo čitaocu, svaki od deset izazova tradicionalnog adventističkog tumačenja Kol 2:16 je ponovljen, iza čega sledi odgovor:

(1) Tvrdnja br. 1: Pošto se u Kološanima 2:16 kaže da niko ne bi smeo da «sudi» drugima po pitanju sedmog dana – subote, adventisti bi trebali da preispitaju svoje stavove vezane za svetkovanje ovog dana.¹

Na osnovu detaljne lingvističke i intertekstualne analize svih biblijskih odlomaka gde se reč *sabbaton* i «trijada» («praznici, mladine, subote») javljaju, može se zaključiti da se poslednja reč šesnaestog stiha - *sabbaton* (Kol 2:16) - odnosi na ceremonijalne, a ne na sedmične subote. Prema tome, ovaj tekst se ne može koristiti kao osnov za tvrdnju da je apostol Pavle osudio svetkovanje sedmične subote iz Dekaloga.

¹Taylor, 1-3.

(2) Tvrdnja br. 2: Pošto se svako spominjanje reči «subota» u Starom Zavetu odnosi na sedmičnu Subotu, kada ona stoji sama za sebe u tekstu, onda je nelogično tvrditi da se na ovom mestu u Kol 2:16 ona vezuje za ceremonijalne subote.²

Ova tvrdnja ne može da odoli detaljnijoj lingvističkoj analizi. Naime, istraživanje starozavetnih spisa ukazuje na činjenicu da ova reč nije «rezervisana» da označi samo sedmičnu subotu, već se može interpretirati i kao «Dan očišćenja» (3 Moj 16:31; 23:32), «sedmica» (3 Moj 23:15-16), ili «godina odmora» (3 Moj 25:5.8). Imajući u vidu da su različite interpretacije podjednako moguće, presudni faktor u određivanju značenja ove reči u Kol 2:16 će na kraju morati biti literarni i istorijski kontekst.

(3) Tvrdnja br. 3: U Septuaginti su ceremonijalne starozavetne subote uvek označene izrazom *sabbata* *sabbaton*, koji se razlikuje od grčkog termina koji stoji usamljen u Kol 2:16.³

Nasuprot ovoj kategoričkoj tvrdnji, biblijski dokazi pokazuju da Septuaginta ne prevodi uvek jevrejsku frazu *šabbat šabbaton* grčkom složenicom *sabbata sabbaton*. Ona to čini na legitiman način samo jedanput (3 Moj 23:32) od ukupno sedam javljanja ove fraze na jevrejskom jeziku. Prema tome, nije lingvistička nužnost prevesti *sabbaton* u Kol 2:16 kao sedmičnu subotu. Isto kao i na jevrejskom jeziku, ona može označavati sedmičnu subotu (2 Moj 20:10), i više sedmičnih subota (2 Dn 31:3), a zatim i ceremonijalne subote, kao na primer «Dan očišćenja» (3 Moj 23:32c) i «godine odmora» (3 Moj 25:4).

(4) Tvrdnja br. 4: Pošto 59 puta od ukupnih 60, grčki termin za «subotu» u Novom zavetu jasno upućuje na sedmičnu subotu, onda bi, prema tome, bilo previše arbitrarno tvrditi da *sabbaton* u Kol 2:16 označava ceremonijalne subote.⁴

²Gane, 33; Love, 368.

³Bacchiocchi, From Sabbath to Sunday: A Historical Investigation of the Rise of Sunday Observance in Early Christianity, 359.

⁴Gane, 33.

U ovom radu je pokazano da u okviru Novog zaveta grčka reč *sabbaton* ne mora uvek biti prevedena kao sedmična subota, iako je to, uglavnom, slučaj. Ona se može označavati nekoliko sedmičnih subota (Dela 17:2) ili sedmicu (Mt 28:1). Ovde se treba naglasiti i činjenica da broj mesta gde se neka reč javlja sa određenim značenjem, ne garantuje automatski da će njeno značenje biti isto i u svim drugim situacijama (kao npr. reč Tora). Kontekst će morati biti odlučujući u određivanju njenog značenja u Kol 2:16.

(5) Tvrdnja br. 5: Dan očišćenja, kao i druge ceremonijalne subote se nikad ne označavaju samo sa terminom *sabbata* kojeg nalazimo u Kol 2:16.⁵

Uprkos ovoj izjavi, mogu se pronaći tekstovi u Starom zavetu koji koriste «usamljenu» reč *sabbaton* (kao što se nalazi u Kol 2:16) povezanu sa Danom očišćenja (3 Moj 23:32), godinama odmora (npr. 3 Moj 25:2.4.6; 2 Dn 36:21), a ponekad i sa Praznikom truba (3 Moj 23:24). Prema tome, prevođenje *sabbaton*-a u Kol 2:16, kao ceremonijalne subote, nije lingvistički neispravno.

(6) Tvrdnja br. 6: Trijada («praznici, mladine, subote») u Kol 2:16 je pozajmljena iz Starog zaveta i predstavlja logičku sekvencu koja podrazumeva godišnji, mesečni i sedmični ciklus. Prema tome, *sabbaton* se odnosi na sedmične subote.⁶

Pažljivim proučavanjem užeg i šireg konteksta 9 starozavetnih odlomaka gde se spominje trijada iz Kol 2:16 dolazi se do zaključka da je Osija 2:11 jedini tekst koji se može smatrati direktnom «intertekstualnom vezom» sa Kol 2:16.

Postoje najmanje sedam razloga zašto bi Pavle izabrao da upotrebi «obrnuti paralelizam» iz Osije 2:11, a ne strukturu koja se nalazi u 8 ostalih starozavetnih stihova: (a) ni u jednom ni u drugom odlomku se ne spominje «dnevna» ritualna aktivnost (kao što je slučaj sa ostalih 8 starozavetnih tekstova gde se javlja trijada); (b) oba teksta sadrže «tročlanu» frazu: «praznici, mladine i subote» (a ne četvoročlanu kao drugi tekstovi); (c)

⁵Bacchiocchi, "Sabbath Discussion, Part 21: Paul and the Sabbath", 4.; Ratzlaff, *Sabbath in Crisis*, 161.

⁶Ratzlaff, "Dialogue", 28.

obe trijade prate isti hronološki redosled: prvo dolazi praznik, pa mladine, i na kraju subote (on nije «obrnuto» kao u ostalim slučajevima); (d) svaki termin je dat u jednini, a ne u množini (kao kod ostalih paralelnih tekstova); (e) ovi tekstovi se bave samim svetim danima, a ne žrtvama koje su pratile ove vremenske periode (kao što je neizostavno bio slučaj sa ostalim paralelnim odlomcima); (f) Pavle više puta direktno citira delove iz Osijine knjige, a nikada iz 1 i 2 Dnevnikove, Nemije ili Jezekije gde se nalaze ostali tekstovi koji sadrže trijadu; (g) Oba teksta, umesto da ih samo navode (kao što to drugi paralelni starozavetni odlomci čine), govore o «kraju» ceremonijalnih svetih dana. Reči u Osiji 2:11 proriču završetak i prestanak važnosti ceremonijalnih praznika.

S' obzirom da «obrnuto paralelizam» trijade u Kol 2:16 predstavlja «godišnji-mesečni-godišnji» ciklus, *sabbaton* se odnosi na godišnje ceremonijalne subote, a ne na sedmične subote.

(7) Tvrdnja br. 7: Pošto su ceremonijalne subote već uključene u obim prvog izraza trijade («praznici»), apostol Pavle bi se nepotrebno ponavljao kada bi se termin *sabbaton* ponovo odnosio na godišnje ceremonijalne subote.⁷

Lingvistički dokazi koji proističu iz Svetog pisma jasno ukazuju da se izraz «praznik» (koji je prevod jevrejske reči *hag*, ili grčke *heorte*) nikad ne upotrebljavaju za dva sveta praznika Dana truba i Dana očišćenja (koji se vezuju za izraz *sabbata* u grčkom prevodu), već za tri godišnja «hodočasnička» praznika. **Stoga, da bi pokrio sve godišnje praznike jevrejskog religioznog kalendara, Pavle je morao da u Kol 2:16 uvrsti obe reči *heorte* i *sabbata*.** Prema tome, tvrdnje da su ceremonijalne subote automatski uvrštene u godišnje praznike i da se apostol Pavle «nepotrebno ponavljao» su biblijski nevalidne.

⁷Bacchiocchi, *From Sabbath to Sunday: A Historical Investigation of the Rise of Sunday Observance in Early Christianity*, 360.

(8) Tvrdnja br. 8: Adventističko tumačenje *sabbaton*-a u Kol 2:16 se direktno protivi pravilima biblijske hermeneutike, jer se ono ne zasniva na jezičkim ili kontekstualnim dokazima, već isključivo na teološkim pretpostavkama. Drugim rečima, umesto da se pozabavi proverom gramatičke i jezičke upotrebe reči *sabbaton* u Starom i Novom zavetu, adventistički pogled se temelji na površnom teološkom tumačenju subote u odnosu na «sjen» u Kol 2:17.⁸

Iako je istina da je ključni argument adventističkog tumačenja Kol 2:16 zasnovan prvenstveno na teološkim dokazima, u svetlosti ovog rada može se reći da se poistovećivanje *sabbaton*-a u Kol 2:16 sa ceremonijalnim subotama ne suproti dokazima intertekstualne, kontekstualne, istorijske, lingvističke, sintaksne i gramatičke prirode.

(9) Tvrdnja br. 9: Teško je opravdati čak i teološko tumačenje subote koje daje adventistički komentar budući da se subota može opravdano smatrati «sjenom», ili prikladnim simbolom sadašnjeg i budućeg blagoslova spasenja. Naime, izraz «sjen» se ne koristi u lošem smislu, kao oznaka za obrede koji više nemaju vrednosti, čija je svrha prestala, već da odredi njihovu ulogu u odnosu na «telo Hristovo».⁹

Iako je istina da sedmična subota nosi u sebi i aspekt «senke» (simbol odmora u Hristu – Jevr 4), ona nije ukinuta na krstu (kao što je to slučaj sa ceremonijalnim subotama), jer u sebi nosi i mnoga druga značenja koja garantuju njenu nepromenljivu prirodu (sećanje na stvaranje - 1 Moj 2:2.3; deo Dekaloga – 2 Moj 20:11 itd.). U svetlosti Jevr 10:1 i izraza *ton mellonton* u Kol 2:17, može se zaključiti da će definicija reči «sjen» uključiti ne samo ideju «praznine» i «nesupstancijalnosti», već i aspekt «predkazivanja» i «predviđanja» (tip-antitip).

(10) Tvrdnja br. 10: Potrebno je revidirati tradicionalni adventistički komentar Kol 2:16 u svetlosti najnovijih otkrića na području određivanja prirode kološanske jeresi.

⁸Bakioki, Od Subote do Nedelje, 313.314.

Na osnovu znanja koje je danas dostupno teolozima i istoričarima, može se tvrditi da ovo lažno učenje uključuje sinkretističku, pre nego judaističku idejnu pozadinu.¹⁰

Kao što je već rečeno u trećem poglavlju, sinkretistička kološanska jeres je u sebi sadržala religiozne elemente različitih idejnih pozadina, uključujući i judaistička shvatanja. Prema tome, poistovećivanje *sabbaton*-a u Kol 2:16 sa subotama jevrejskog ceremonijalnog kalendara, neće se kositi sa najnovijim saznanjima o poreklu i sadržaju heterodoksnog učenja u Kolosi.

Prema tome, lingvistička istraživanja potvrđuju zvaničan adventistički stav iznesen 2005. godine na poslednjem zasedanju Generalne konferencije adventista sedmog dana u Sent Luisu¹¹. Naime, zvaničnom dokumentu Generalne konferencije stoji:

S' obzirom da se *kontekst* (ovog odlomka) tiče ritualnih stvari, subote koje se ovde spominju su ceremonijalne subote jevrejskih godišnjih praznika.¹²

Iako se zvaničan adventistički stav poziva prvenstveno na kontekstualne dokaze, u svetlosti ovog (i sličnih istraživanja koja su konsultovana u radu) istraživanja može se, takođe, tvrditi da «hermeneutički validni intertekstualni, komparativni, lingvistički, gramatički, sintaksni i kontekstualni pokazatelji jasno zajedno govore u prilog činjenici da se *sabbaton* u Kol 2:16 odnosi na ceremonijalne, a ne na sedmične subote».¹³ Adventistički pogled, na ovaj način, ima još bolju potporu od samo kontekstualnih dokaza.

Sa druge strane, u svetlosti istorijsko-teološke analize, može se zaključiti da je Pavlovo upozorenje u Kol 2:16 prvenstveno bilo okrenuto protiv «ljudskih» uredbi i praznoverja koja su bila vešto isprepletana sa starozavetnim ceremonijalnim sistemom, ukinutog na krstu. Apostol snažno osuđuje svetkovanje ceremonijalnih subota, koje je bilo

⁹Ibid.

¹⁰Anchor Bible Dictionary, 1:1092.

¹¹Dok je novi doktrinarni dokument uključio 28 verovanja, ni jedna promena nije načinjena u crkvenom stavu prema Kol 2:16.

¹²Seventh-day Adventists Believe, 2 izd., 287.

vezivano za «pogrešne religiozne motive» i «rigorozne ljudske propise» utemeljenih na sinkretističkom «jevrejsko-hrišćanskom paganizmu». Ovakav «izvitoperen» pristup nevažecim ceremonijalnim subotama je za apostola Pavla predstavljao «korak unazad» u veri i prepreku u doživljavanju istinske hrišćanske slobode i punine.

Zaključimo da, budući da se Pavle u Kol 2:16 bavi kritikom zloupotrebe i izopačene upotrebe verskih obreda i praznika, a ne iznošenjem temeljnog stava prema sedmičnoj suboti, «bilo kakvom pokušaju da se u tekst učitaju aluzije o ukidanju četvrte zapovesti moralnog zakona nedostaje kontekstualna i lingvistička potpora.»¹⁴

¹³Preez, 42

¹⁴Bacchiocchi, Od Subote do Nedelje, 321.

Smernice za dalje istraživanje prirode Pavlovog

upozorenja u Kol 2:16

Dalje opsežnije istraživanje prirode Pavlovog upozorenja u Kol 2:16 trebalo bi da obuhvati sledeće egzegetske ciljeve:

(1) Potpunije i preciznije rekonstruisanje različitih aspekata kološanskog učenja u svetlosti najnovijih istorijskih i arheoloških otkrića vezanih za religiozno-socijalna strujanja u Kolosi. Ova istraživanja mogu doprineti boljem razumevanju Pavlove terminologije, kao i stepena do kojeg on citira svoje «neprijatelje».¹⁵

(2) Izvršiti detaljnu lingvističku analizu prve dve reči petočlane liste u Kol 2:16 («jedenje» i «pijenje»), i pokazati način na koji su one povezane sa verskim praznicima opisanim u trijadi.

(3) Detaljnije istražiti Pavlovu upotrebu reči «sjen» u Kol 2:17, Jevr 10:1 i Jevr 8:5, kao i implikacije koje moguća značenja ove reči mogu imati na razumevanje prirode petočlane liste u Kol 2:16.

(4) Temeljnije utvrditi način na koji je «pisani dokument» u Kol 2:14 povezan sa upozorenjem u 16. stihu.

(5) Proučiti vezu između Kol 2:14 i Ef 2:15 kao i implikacije koje ta dva stiha imaju na interpretaciju *sabbaton*-a u Kol 2:16.

(6) Proučiti kakva je kontekstualna interpretacija izraza *en merei* u Kol 2:16, i kako on utiče na razumevanje «težišta» Pavlovog upozorenja.

(7) Prepoznati literarnu strukturu čitave poslanice, kao i mesto pojedinih odlomaka u odnosu na glavni tok Pavlovog protiv-argumenta.

(8) Uporedo analizirati ostala tri problematična Pavlova teksta (Gal 4:8-11; Rim 14:5.6; Jevr 4:1-11) koja se obično navode u raspravi da se dokaže da Pavle starozavetnu

¹⁵Teškoća interpretacije leži u činjenici da se 55 reči koje se nalaze u Kološanima poslanici ne javljaju u ostalim

subotu nije više smatrao obavezujućom, pogotovo ne za hrišćane iz neznaboštva. Ova uporedna analiza će doprineti temeljnijem određenju Pavlovog stava prema Suboti.

(9) Smestiti tekst Kol 2:16 u širi teološki

kontekst Pavlove rasprave o prirodi i ulozi ceremonijalnog i moralnog zakona.

Praktične implikacije za pobožan

hrišćanski život

Na osnovu Pavlove reakcije na realne probleme koji su bili prisutni u kološanskoj crkvi, mogu se izvući neki osnovni praktični principi koji mogu obogatiti duhovno iskustvo hrišćanina:

(1) Hrišćanin treba da visoko uzdigne i čuva slobodu koju ima u Hristu (2:9-15).

(2) Niko nema pravo da osuđivanjem, ili nametanjem ljudskih propisa, ulazi u domen lične dužnosti koju hrišćanin ima pred Bogom (Kol 2:16.18).

(3) Hrišćanin treba da uloži napor da se utvrdi u veri, kako ne bi bio «zarobljen» raznim filozofijama sa kojima je okružen u svetu u kojem živi. Samo čvrsto «utvrđen», «nazidan», «ukorenjen» u nauci Hristovoj on može odoljeti različitim spoljašnjim intelektualnim i duhovnim pritiscima (2:6.7).

(4) Čovek treba da se očisti od «lažnih» motiva i da bude sposoban da prepozna i odbaci «ljudska shvatanja i propise» koji su često vešto isprepletani sa zahtevima Božje reči (2:8.16-23).

(5) Hrišćanin treba da se čuva različitih ekstrema i da živi uravnoteženi život posvećenja. Bilo kakav vid rigoroznog asketizma (2:21), ili razuzdanog života (3:5) je poguban za duhovni rast hrišćanina.

(6) Hristovo mesto, kao Poglavara sveštenečkog koji stoji pred Bogom u nebeskoj svetinji i posreduje za nas, ne sme da zauzme ni jedno stvoreno biće (bilo da je reč o čoveku ili nekom duhovnom, nebeskom biću). Ne postoji drugi posrednik koji može da nas preporuči Bogu na osnovu svojih zasluga, sem Hrista.

(7) Ne sme se dopustiti da manje bitni sadržaji vere odvuču pogled hrišćana sa Hrista. Kao što obred venčanja, medeni mesec, godišnjica braka imaju smisla samo ako se nalaze u kontekstu odnosa sa stvarnom osobom, tako i bilo koji vid verskog učenja ili prakse ima svoje istinsko značenje samo ako je usko povezano sa Glavom svega, tj. Hristom. Molitva, post, Večera Gospodnja i drugi praktični aspekti hrišćanske vere imaju smisla samo ako su izvršeni «u Hristu», tj. u kontekstu lične zajednice sa Njim.

(8) Nema potrebe da se hrišćani (pa čak i u iskrenoj nameri da služe Bogu) okreću ka poštovanju ceremonijalnih praznika i obreda. Oni su samo senka bolje realnosti koja je danas dostupna svima. Zašto se onda vraćati u svet «senki»? To bi bio «korak unazad» u veri i spuštanje na niži duhovni stepen (Kol 2:16.20). Sve što je potrebno za pobožan život jednog savremenog hrišćanina se nalazi u Hristu (Kol 1:19; 2:9).

(9) Da bi doživeo «ispunjenje» i da bi došao do «punijeg poznanja» Boga, Hrišćanin ne treba da izvršava čitav niz rigoroznih propisa, niti da traži «puninu» u povezivanju sa nekim stvorenim bićem. On treba da se okrene Hristu u kojem «trajno boravi svaka punina božanstva telesno» (2:9). Samo se u Hristu može iskusiti «potpuno Božje oprostjenje» i istinska hrišćanska sloboda (Kol 2:9-15).

(10) Sve što čini jedan hrišćanin, rečju ili delom, treba da čini na slavu Bogu (3:17) u ime Gospoda Isusa Hrista kroz kojeg i za kojeg sve postoji što postoji (1:15-20). Hristos, koji je centar i najuzvišenije biće u čitavom kosmosu, treba da bude i cetar celokupne vere i života jednog hrišćanina (1:15-20; 2:9-23; 3:1-4:6).

GLAVA VI

BIBLIOGRAFIJA

Argall, Randal «The Source of a Religious Error in Colosse.» Calvin Theological Journal 22 (April 1987): 6-20.

Bacchiocchi, Samuele. From Sabbath to Sunday: A Historical Investigation of the Rise of Sunday Observance in Early Christianity. Rome: Pontifical Gregorian University, 1977.

_____. Od Subote Do Nedelje. Zagreb: Znaci Vremena, 1998.

_____. «Sabbath Discussion, Part 21: Paul and the Sabbath».
<www.biblicalperspectives.com> 19.11.1998.

_____. The Sabbath In The New Testament. Berrien Springs, Michigan, USA: Biblical Perspectives, 1985.

_____. The Sabbath Under Crossfire. Berrien Springs, Michigan, USA: Biblical Perspectives, 1999.

Bakioki, Samuele. Holbruk Frenk, Ožandr Filip, Frensis Ogsburže i Maršal David. Adventistički Hrišćani Veruju. Beograd: Preporod, 1994.

Biblija ili Sveto Pismo Staroga i Novoga Zaveta. Beograd: Britansko i Inostrano Biblijsko Društvo, 1974.

Brinsmead, Robert D. «Sabbatarianism Re-Examined, Chapter 5: Colossians 2:16.» Verdict 4/4, June 1981, 29-31.

Bruce, F. F. «The Colossian Heresy.» Bibliotheca Sacra 141, (July-September 1984): 195-208.

Clinton, Arnold E. The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae. Tubingen: J. C. B Mohr, 1995.

Calvin, John. The Epistles of Paul the Apostle to the Galatians, Ephesians, Philippians and Colossians. (1549), Translated by T. H. L. Parker. Edinburgh: Oliver and Boyd, 1965.

- Carson, H. M. Colossians and Philemon. The Tyndale New Testament Commentaries Vol 12. Downers Grove, IL: Intervarsity, 1984.
- «Colossians.» The Seventh-day Adventist Bible Commentary. Edited by F. D. Nichol. Washington, DC: Review and Herald Publishing Association, 1980.
- «Colossians, Philemon.» Word Biblical Commentary. Waco, Texas: Word Books, 1982.
- Dibelius, Martin. «The Isis Initiation in Apuleius and Related Initiatory Rites.» Conflict at Colossae. Missoula, MT: Scholars Press, 1975.
- «Ephesians.» The Seventh-day Adventist Bible Commentary. Edited by Francis D. Nichol. Hagerstown: Review and Herald Publishing Association, 1980.
- Fee, Gordon D. Douglass Stuart. Kako u Bibliji Pročitati Ono Što Piše. Maruševec: Adventistički Teološki Fakultet, 1999.
- Francis, Fred O. «Humility and Angelic Worship in Col 2:18.» Studia Theologica 16:2, (1962): 109-134.
- Furnish, Victor Paul. «Colossians, Epistle to.» Anchor Bible Dictionary. Vol. 1. Edited by David Noel Freedman. New York: Doubleday, 1992.
- Gane, Roy. «The Role of God's Moral Law, Including Sabbath in the 'New Covenant,'». <<http://www.adventistbiblicalresearch.org>>, 11.09.2005.
- Gladson, Jerry A. A Theologian's Journey from Seventh-day Adventism to Mainstream Christianity. Glendale, AZ: Life Assurance Ministries, 2000.
- Gunther, J. J. St. Opponents and Their Background: A Study of Apocalyptic and Jewish Sectarian Teaching Novum Testamentum Supplement. Leiden: Brill, 1973.
- Hafley, Larry Ray. «Queries and Explications: What Is the Sabbath of Colossians 2:14-16?». <www.watchmanmag.com>, 25.07.2001.
- Hawthorne, Gerald F. «The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae, by Clinton E. Arnold.» Journal of the Evangelical Theological Society 42 (Mart 1999): 157.
- Hendriksen, William. «Philippians, Colossians and Philemon.» New Testament Commentary. Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1962.
- Holbrook, Frank B. «A Reply to 'What Do the Scriptures Say About the Sabbath?'». <www.biblicalresearchinstitute.org>, 05.02.2006.
- _____. «Frank Answers: Did Christ Abolish the Sabbath.» These Times, August 1977, 1-5.

_____. «Should Christians Observe the Israelite Festivals? A Brief Statement of SDA Understanding». <www.biblicalresearchinstitute.org>, 05.02.2006.

Hooker, Morna D. «Where There False Teachers in Colossae?», Christ and Spirit in the New Testament, Edited by B. Lindars and S. S. Smalley. Cambridge: Cambridge University Press, 1973.

Lightwoot, J. B. Saint Paul's Epistles to Colossians and to Philemon. Grand Rapids: Zondervan, 1959.

Lohse, Eduard. «Colossians and Philemon.» Hermeneia, Philadelphia: Fortress, 1971, 127-130.

Martin, Walter R. The Kingdom of the Cults. Minneapolis: Bethany House, 1997.

Maxwell, Mervyn C. «Appendix G: Joseph Bates and Seventh-Day Adventist Theology,» The Sabbath in Scripture and History, Edited by Kenneth A. Strand Washington, DC: Review and Herald, 1982.

McVay, John. «Colossians 2:16 and the Seventh-day Sabbath: A Taxonomy of Views». <jmcvay@andrews.edu>, 05.02.2006.

Peck, Clay. New Covenant Christians. Berthoud, CO: Grace Place, 1998.

Preez, Ron du. «Adventism's Achilles' Heel? A Scriptural Study of the 'Sabbath' in Colossians 2:16». <faithethics@yahoo.com>, 05.02.2006.

Ratzlaff, Dale. «Dialogue.» Signs of the Times, Jun 2003, 28-30.

_____. Sabbath in Crisis. Applegate, CA: Life Assurance Ministries, 1990.

_____. «The Sabbath: A Shadow of Grace.» Adventist Today, Juli-August 1996, 20-23.

Reitzenstein, Richard. Das Iranische Erlösungsmysterium. Bonn: Marcus und Weber, 1921. citirano u F. F. Bruce. «The Colossian Heresy.» Bibliotheca Sacra 141 (July-September 1984): 195-208.

Riggle, H. M. The Sabbath and the Lord's Day. Guthrie, OK: Faith Publishing, 1980.

Richardson, William Edwin. «A Study of the Historical Background and the Interpretation of Colossians 2:14-17.» M.A. thesis, Andrews University, 1960.

Seventh-day Adventists Believe, 2nd ed. Washington, DC: Ministerial Association, General Conference of Seventh-day Adventists, 2005.

- Schreiner, Thomas R. «The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae, by Clinton E. Arnold.» Trinity Journal 20 (Spring 1999): 102.
- Schweizer, Eduard. «'Die Elemente der Welt' Gal 4:3.9; Col 2:8.20.» Verborum Veritas, O. Bocher and K. Haanacker, Wuppertal: Brockhaus, 1970, 245-299. citirano u F. F. Bruce. «The Colossian Heresy.» Bibliotheca Sacra 141 (July-September 1984, 195-208.
- Taylor, Greg and Paula Taylor. «An Open Letter to Our Friends and Family».
<www.formeradventist.com>, 16.08.2001.
- Torrey, R. A. Ought Christians to Keep the Sabbath? New York: Fleming H. Revell, 1899.
- Veloso, Mario. «The Law of God.» Handbook of Seventh-day Adventist Theology. Edited by Raoul Dederen. Hagerstown, MD: Review and Herald, 2000.
- Vukomanović, Milan. Rano Hrišćanstvo od Isusa do Hrista. Beograd: Čigoja, 2003.
- Wenham, G. J. New Bible Commentary. Downers Grove, IL: Intervarsity Press, 1994.
- Wild, Robert A. «The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae, by Clinton E. Arnold.» The Catholic Biblical Quarterly 60 (1998): 554
- Williford, Donald «The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae, by Clinton E. Arnold,» Biblical Studies 94 (1997): 36.
- Wood, Kenneth H. «The Sabbath Days of Colossians 2:16,17».
<www.bibleresearchinstitute.com>, 05.02.2006.
- Yamauchi, Edwin. Pre-Christian Gnosticism. Grand Rapids: Eerdmans, 1973.
- Yates, Roy. «Colossians and Gnosis.» Journal for the Study of the New Testament 27, 1986, 49-68.
- Murray J. Harris, Colossians and Philemon [Grand Rapids, MI: Eerdmans Publishing Company, 1991], 113).

R. Kent Hughes, Colossians and Philemon: The Supremacy of Christ (Westchester, IL: Good News Publishers, 1989), 67.

D. Edmond Hiebert, An Introduction to the Pauline Epistles (Chicago: Moody Press, 1973), 226.

David E. Garland, Colossians and Philemon The NIV Application Commentary, [Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1998], 85-86).

Wayne House, «The Doctrine of Christ in Colossians,» Bibliotheca Sacra (April-June 1992), 181-183.

House, The Doctrine of Christ in Colossians, 184.

J. B. Lightfoot, Saint Pauls Epistles to the Colossians and to Philemon (Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1976), 146.

R. Kent Hughes, Colossians and Philemon – The Supremacy of Christ (Westchester, IL: Crossway Books, 1995), 29-35.

[Kenneth L. Barker, John R. Kohlenberger, «Colossians,» The Expositors Bible Commentary, Abridged Edition \(Grand Rapids, MI: Zondervan, 1994\), 828-829.](#)

Petr Pokorny, Colossians [Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1991], 137).

H. H. Esser, «Command, Order,» NIDNTT, 1:330-331.

G. Kittel, «Dogma,» TDNT (1964), 2:230).

Andrew T. Lincoln, Ephesians, Word Biblical Commentary ([gde je izdat](#) 1990), 42:142.

R. K. Lukas, Poruke Poslanica Kološanima i Filimonu (Beograd: Alfa i Omega, 2003), 16.

GLAVA IV

William DeLoss Love, “The Sabbath: The Change of Observance from the Seventh to the Lord’s Day [Part I],” Bibliotheca Sacra 38 (April 1880): 368.

Illustrated Dictionary & Concordance of the Bible, Geoffrey Wigoder et al, ed. (New York: Macmillan, 1986), s.v. “Sabbath.”

James Strong, Strong's Exhaustive Concordance of the Bible (Nashville: Abingdon Press, 1986), 1150; Preez, 12.

Robert D. Brinsmead, “Sabbatarianism Re-Examined, Chapter 5: Colossians 2:16,” Verdict 4:4 (Jun 1981), 29.

George Morrish, A Concordance of the Septuagint (Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1981), 219.

Eduard Lohse, "Sábbaton," Theological Dictionary of the New Testament, Gerhard Kittel, and Gerhard Friedrich, ed., Geoffrey W. Bromiley, prevod (Grand Rapids: Eerdmans, 1985), 989.

Merrill F. Unger, "Festivals," New Unger's Bible Dictionary, R. K. Harrison, ed. (Chicago: Moody, 1988), 406-423.

Bacchiocchi, From Sabbath to Sunday: A Historical Investigation of the Rise of Sunday Observance in Early Christianity, 358.

Greg Taylor, "An Open Letter to Our Friends and Family," <<http://www.formeradventist.com/taylor.html>>, (16.08.2001).

Hendrik L. Bosman, "Hag," New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis, Willem A. VanGemeren, ed. (Grand Rapids: Zondervan, 1997), 2:20.

Richard M. Davidson, "Sanctuary Typology," Symposium on Revelation: Introductory and Exegetical Studies, vol. 1, Frank B. Holbrook, ed., Daniel and Revelation Committee Series, vol. 6 (Silver Spring, MD: Biblical Research Institute, General Conference of Seventh-day Adventists, 1992), 120.

Carl Philip Weber, "Hag," Theological Wordbook of the Old Testament, R. Laird Harris, ed. (Chicago: Moody, 1980), 1:262.

¹Preez, 52.

B. Kedar-Kopfstein, "*hag*," Theological Dictionary of the Old Testament, vol. IV, G. Johannes Botterweck, and Helmer Ringgren, eds., trans. David E. Green (Grand Rapids: Eerdmans, 1980), 211.

William Edwin Richardson, "A Study of the Historical Background and the Interpretation of Colossians 2:14-17" (M.A. thesis, Andrews University, 1960), 88

Robert G. Bratcher, Old Testament Quotations in the New Testament, (London: United Bible Societies, 1961), 31-67), citirano u Preez, 32.

¹Za više informacija o Pavlovom načinu citiranja starozavetnih tekstova pogledaj: Preez, 52.

¹New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis, 2:20.

Carl Philip Weber, "Hag," Theological Wordbook of the Old Testament, R. Laird Harris, ed. (Chicago: Moody, 1980), 1:262.

Francis I. Andersen, and David Noel Freedman, «Hosea: A New Translation with Introduction and Commentary,» Anchor Bible (Garden City, NY: Doubleday, 1980), 250.

Ekkehardt Mueller, "Focus on Scripture: The Firstborn (Col 1:15)," Reflections: A BRI Newsletter, (Oktober 2005), 7).

Uriah Smith, Synopsis of the Present Truth: A Brief Exposition of the Views of S. D. Adventists (Battle Creek, MI: Seventh-day Adventist Publishing, 1884), 84;

Kenneth A. Strand, "The Sabbath," Handbook of Seventh-day Adventist Theology, Raoul Dederen, ed. (Hagerstown, MD: Review and Herald, 2000), 506.

Roy Yates, «Colossians 2:14: Metaphor of Forgiveness,» Biblica 71/2 (1990):248-259).

David Merling, «Colossians,» <merling@andrews.edu>, (02.02.2006).

Gudmundur Olafsson, «God's Eternal Covenant and the Sabbath,» JATS 16/1-2 (Spring-Autumn 2005): 155-164.

A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature (Chicago: University of Chicago Press, 1979), 507.

Roy Gane, "The Role of God's Moral Law, Including Sabbath, in the 'New Covenant,'" Andrews University, 2003,
<http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/Gane%20God's%20moral%20law.pdf> (03.02.2005), 33.

Samuele Bacchiocchi, "Sabbath Discussion, Part 21: Paul and the Sabbath,"
<http://www.biblicalperspectives.com> (19.11.1998); Dale Ratzlaff, Sabbath in Crisis (Applegate, CA: Life Assurance Ministries, 1990), 161.

William Edwin Richardson, "A Study of the Historical Background and the Interpretation of Colossians 2:14-17" (M.A. thesis, Andrews University, 1960), 53.

Dale Ratzlaff, "Dialogue," *Signs of the Times*, Jun 2003, 28.

Clinton E. Arnold, The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae (Tubingen: J. C. B Mohr, 1995);

Victor Paul Furnish, "Colossians, Epistle to," Anchor Bible Dictionary, vol. 1, ed. David Noel Freedman (New York: Doubleday, 1992), 1092.

Alister E. McGrath, Christian Theology (Oxford: Blackwell Publishers, 1997), 8.

Mirko Golubić, Istorija Crkve (Beograd: Adventistička Teološka Škola, 1973), 34.

Irenaeus, Epistle to Blastus, de Schismate (ANF, 1:575).

Tertullian Against Marcion 5.19. [ANF, 3:471.472].

Kenneth A. Strand, «Tertullian and the Sabbath,» Andrews University Seminary Studies 9 [1971]:129).

Augustine, Sermons on New Testament Lessons 86.3. (NPNF, 6:515.516).

John Calvin, Commentaries on the Epistles of Paul the Apostle to the Philipians, Colossians, and Thessalonians, prevod Johna Pringlea, 1948, 191.

Dorothy C. Bass, «Rediscovering the Sabbath,» Christianity Today, 1 Septembar 1997, 40.

Samuele Bacchiocchi, «Under Fire: A Look at Recent Controversy over the Sabbath,» Adventist Review, June 1999, 24;

Samuele Bacchiocchi, The Sabbath Under Crossfire (Berrien Springs, MI: Biblical Perspectives, 1998), 248-249;

Samuele Bacchiocchi, God's Festivals in Scripture and History, Part II: The Fall Festivals (Berrien Springs, MI: Biblical Perspectives, 1996), 95-97;

Samuele Bacchiocchi, God's Festivals in Scripture and History, Part I: The Spring Festivals (Berrien Springs, MI: Biblical Perspectives, 1995), 89-92;

Samuele Bacchiocchi, «Answers to Sabbath Questions, » Liberty, September/October 1991, 26;

Samuele Bacchiocchi, The Sabbath in the New Testament (Berrien Springs, MI: Biblical Perspectives, 1985), 131-133.

Jon Paulien, «An Exegetical Overview of Col 2:13-17: With Implications For SDA Understanding» (An Unpublished Paper Written for a Doctoral Seminar, Andrews University, 1983), 2.

Robert Ouro, «Daniel 9:27a: A Key for Understanding the Law's End in the New Testament,» Journal of the Adventist Theological Society 12/2 (Autumn 2001): 195-196;

Mario Veloso, «The Law of God,» Handbook of Seventh-day Adventist Theology, Raoul Dederen, ed. (Hagerstown, MD: Review and Herald, 2000), 484;

Russell Holt, «By the Book,» Signs of the Times, Septembar 1994, 21;

Kevin L. Morgan, «Crucifixion Nails Through the Sabbath? Another Look at a Controversial Passage,» Ministry, Mart 1993, 15-16, 18;

Clifford Goldstein, A Pause for Peace: What God's Gift of the Sabbath Can Mean to You (Boise, ID: Pacific Press, 1992), 107-109;

Seventh-day Adventists Believe: A Biblical Exposition of 27 Fundamental Doctrines (Washington, DC: Ministerial Association, General Conference of Seventh-day Adventists, 1988), 243, 254.

Ron du Preez, «Adventism's Achilles' Heel? A Scriptural Study of the 'Sabbath' in Colossians 2:16», <faithethics@yahoo.com>, 05.02.2006).

William Edwin Richardson, «A Study of the Historical Background and the Interpretation of Colossians 2:14-17» (M.A. thesis, Andrews University, 1960), 74;

William Edwin Richardson, «Sabbath: Nailed to the Cross?» Ministry, May 1997, 15).
Richardson nastavlja sa tvrdnjom da je poštovanje Subote bez Hrista, kao što je to bio slučaj u Kolosi, «prazna Subota».

Edward Lohse, A Commentary on the Epistle to the Colossian and to Philemon, [Philadelphia: Fortress, 1971], 115.

Angel Manuel Rodriguez, «The Biblical Sabbath: The Adventist Perspective», <www.biblicalresearchinstitute.org>, 15.12.2005.

Paul Giem, «Sabbaton in Col 2:16,» Andrews University Seminary Studies 19 (1981):195-210.

Paul Giem, «Sabbaton in Col 2:16,» AUSS 19:3 (1981), 195-210.

Richard W. Coffen, «Colossians 2:14-17,» Ministry 45 (Avgust 1972), 13-15; W. E. Howell, «'Sabbath' in Colossians 2:16,» Ministry 7 (Septembar 1834), 21.

William Edwin Richardson, «A Study of the Historical Background and the Interpretation of Colossians 2:14-17» (M.A. thesis, Andrews University, 1960), 74.

John McVay, «Colossians 2:16 and the Seventh-day Sabbath: A Taxonomy of Views", <jmcvay@andrews.edu>, (05.02.2006), 1.

J. J. Gunther, «St. Opponents and Their Background. A Study of Apocalyptic and Jewish Sectarian Teaching,» Novum Testamentum Supplement (Leiden: Brill, 1973), 3-4.

Victor Paul Furnish, Colossians, The Anchor Bible Dictionary ([gde je izdato i ko ga je izdao](#) 1992), 1:1091-1092.

J.B.Lightfoot, Saint Pauls Epistles to the Colossians and to Philemon (Grand Rapids: Zondervan, 1959), 73-113.

Flavius Josephus, Life of Flavius Josephus xviii [Philadelphia: David McKay], 10).

Ralph Martin, New Testament Foundations vol. 2 (Grand Rapids: Eerdmans, 1978), 209-210.

William Hendriksen, «Exposition of Colossians and Philemon» New Testament Commentary (Grand Rapids: Baker, 1964), 19-20.

H. Wayne House, «Heresies in the Colossian Church,» Bibliotheca Sacra (January-March 1992), 48.

Gershon G. Scholem, Major Trends in Jewish Mysticism (New York: Schocken Books, 1971), 39-78.

Encyclopedia Judaica 11, Merkavah Mysticism, (Jerusalem: 1971), 1386-1389.

Gershon G. Scholem, Jewish Gnosticism, Merkavah Mysticism and Talmudic Tradition (New York: Jewish Theological Seminary of America, 1960), 1.

F. O. Francis, «Humility and Angel Worship in Col 2:18,» Studia Theologica 16 (1963): 109-134.

Bruce, «Jews and Christians in the Lycus Valley,» Bibliotheca Sacra (January-March 1984): 3-15.

Martin Dibelius, «The Isis Initiation in Apuleius and Related Initiatory Rites,» Conflict at Colossae (Missoula, MT: Scholars Press, 1975): 65-121.

F. F. Bruce, The Epistles to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians, New International Commentary for the New Testament (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company: 1984), 20.

John Calvin, The Epistles of Paul the Apostle to the Galatians, Ephesians, Philippians and Colossians (Edinburgh: Oliver and Boyd, 1965), 297-298.

Edwin Yamauchi, Pre-Christian Gnosticism (Grand Rapids: Eerdmans, 1973), 21-27, 36-51; H. Wayne House, «Heresies in the Colossian Church,» Bibliotheca Sacra (January-March 1992), 49.

Gershom G. Sholem, Jewish Gnosticism, Merkabah Mysticism and Talmudic Tradition (New York: Jewish Theological Seminary of America, 1960), 1.

Roy Yates, «Colossians and Gnosis,» Journal for the Study of the New Testament 27 (1986), 49.

Ambrose Mavingire Moyo, «The Colossian Heresy in the Light of Some Gnostic Documents from Nag Hammadi,» Journal of Theology for Southern Africa, 31.

Frank E. Gaebelien, «Colossians,» The Expositors Bible Commentary vol. 2. (Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1978), 167.

DODATAK A

TRADICIONALNO ISTORIJSKO TUMAČENJE

KOLOŠANIMA 2:16

Tumačenje koje je preovladavalo kroz vekove u delima crkvenih otaca, reformatora, a koje je uvršćeno i u izraz vere mnogih hrišćanskih denominacija danas, podrazumeva da je subota, kao deo moralnog zakona, jevrejska ustanova koju je Hristos ukinuo na krstu.¹

Crkveni oci

Patristički period se s punim pravom smatra jednim od «najzbudljivijih i najkreativnijih perioda u razvoju hrišćanske misli.»² Crkva se u prvim vekovima svog postojanja našla pod velikim unutrašnjim i spoljašnjim pritiskom usred kojeg je morala da se bori da što jasnije formuliše i utvrdi granice i prirodu svojih osnovnih verovanja.¹

Tekst u Kološanima 2:16 je, prema tome, u ranom periodu crkvene istorije korišćen od strane uticajnih crkvenih otaca kao apologetsko oružje u borbi protiv raznih judaističkih i paganskih religioznih strujanja koja su se javljala unutar crkvenih redova. Da bi se vernici odvratili od skretanja ka manje bitnim područjima vere, ovaj

¹Za kratak istorijski pregled najbitnijih predstavnika tradicionalnog tumačenja odlomka u Kološanima 2:16, vidi Samuele Bacchiocchi, Od Subote do Nedelje (Zagreb: Znaci Vremena, 1998), 295.

²Alister E. McGrath, Christian Theology (Oxford: Blackwell Publishers, 1997), 8.

tekst je često navođen, ali bez detaljnijeg objašnjenja i detaljne literarne i kontekstualne analize.²

Irinej

U odlomku koji se pripisuje Irineju navodi se tekst iz Kološanima 2:16 s namerom da se hrišćani odvrate od poštovanja «praznika i postova» koji «nisu mili Gospodu.» Irinej oštro reaguje na tendenciju koja je postojala među vernicima da se okrenu «spoljašnosti», odbacujući «bolje stvari,» kao što su ljubav i vera.³

«Mi držimo praznik,» tvrdi Irinej, «ali u kvascu zlobe i poročnosti kidamo na delove Crkvu Božju.» Smatrajući praznike, među kojima su i subote, glavnim uzročnicima unutrašnjih crkvenih šizmi i neslaganja, Irinej izjavljuje da njihovo svetkovanje više nije obavezno za hrišćane.⁴

¹Mirko Golubić, Istorija Crkve (Beograd: Adventistička Teološka Škola, 1973), 34.

²Mirko Golubić, Istorija Crkve (Beograd: Adventistička Teološka Škola, 1973), 34.

³Irenaeus, Epistle to Blastus, de Schismate (ANF, 1:575).

⁴Ibid.

Tertulijan

Tertulijan se, reagujući na široko rasprostranjene jeresi koje je propagirao Marcion, služi tekstem u Kol 2:16 da dokaže kako zakon ne potiče od drugoga Boga, već je on «senka» koja pripada telu, tj. Hristu.¹ On pita Marciona:

Reci mi sada, Marcione, kakvo je tvoje mišljenje o apostolovim rečima, kada kaže: 'Prema tome, neka vas niko ne osuđuje zbog jela i pića, ili zbog godišnjih praznika, ili mladina, ili subota?' Mi sada ne raspravljamo o zakonu, osim što primećujemo da apostol ovde jasno uči kako je on ukinut budući da je senka prešla u stvarnost. Slika (simbol) je postala stvarnost, a to je Hristos.»²

Iako Tertulijan otvoreno kaže da ne namerava da raspravlja o pitanju zakona, on ipak u «usputnoj primedbi» jasno otkriva svoje shvatanje teksta kada kaže: «Apostol ovde (Kol 2:16) jasno uči kako je zakon ukinut».³

Avgustin

Avgustin u svojim spisima primenjuje Kol 2:16 posebno na subotu, kao sedmični dan svetkovanja. On

¹Bacchiocchi, 296.

²Za više detalja o polemici koju Tertulijan vodi protiv određenih aspekata Marcionovog učenja i za bolji uvid u Tertulijanovo shvatanje odnosa između Glave (Hrista) i tela (zakona), koji je ključan za njegovu interpretaciju Kol 2:14-17, vidi *Tertullian Against Marcion* 5.19. [ANF, 3:471.472].

³Bacchiocchi, 296. Za pokušaj preciznijeg rekonstruisanja Tertulijanovog «zagonetnog» stava prema suboti pogledati rezime istorijsko-teološke studije Keneta A. Stranda (Kenneth A. Strand, «Tertullian and the Sabbath,» *Andrews University Seminary Studies* 9 [1971]:129).

smatra da ovaj odlomak ima za svoj cilj da pokaže kako Hristos nije bio kriv kada je prekršio subotu, jer je «uklanjao senku»:¹

Neka vas niko ne osuđuje zbog jela i pića, ili zbog godišnjih praznika, mladina ili subota! To je samo senka stvarnosti koja je trebalo da dođe, a stvarnost je Hristos. Onaj koga su ove stvari najavljivale, sada je došao. Zašto onda da budemo zadovoljni senkama?²

Reformatori

Opšte je poznato da je period reformacije bio praćen snažnim pokretima buđenja ljudskog duha i oslobađanja iz okova «dogmatskog mišljenja». U to vreme počelo se sve više insistirati na potrebi za preispitivanjem tradicije i «nasleđenih religioznih stavova» u svetlosti autoriteta učenja Hrista i Njegovih apostola, iznetog u spisima Svetog Pisma.³

Nažalost, uprkos očekivanjima da će se neko od uticajnijih reformatora detaljnije pozabaviti rešavanjem kompleksnih pitanja koje odlomak Kološanima 2:16 u sebi sadrži, tradicionalni stav se prihvata zdravo za gotovo, odvojeno od prethodne detaljnije lingvističke i kontekstualne provere.⁴

¹Bacchiocchi, 296.

²Augustine, Sermons on New Testament Lessons 86.3. (NPNF, 6:515.516).

³McGrath, 60.

⁴Bacchiocchi, 296.

Martin Luter

Luter, posmatrajući određene biblijske odlomke kroz prizmu opravdanja verom, zaključuje da je «svaki dan za hrišćanina dan slavljenja» i da «oni nisu vezani ni za jedan dan (Gal 4:10.11)».¹

Isto je, po Luterovom shvatanju, još jasnije rečeno u Kološanima 2:16-17 gde je «Pavle ukinuo subotu i nazvao je prošlom senkom jer je došlo telo, tj. sam Hristos.» «Prema tome,» zaključuje Luter, «mi vidimo da je subota ukinuta, te da su ljudi slobodni od nje.»²

Žan Kalvin

Kalvin je takođe smatrao da se u Kol 2:16 kaže da «je Hristos svojom smrću ukinuo poštovanje obreda.» On objašnjava da Bog «oslobađa hrišćane od poštovanja tih obreda zato što su to bile senke u vreme kada je Hristos, na neki način, još bio odsutan.»³ Kalvin zaključuje da je razlika između dana «bila pogodna za Jevreje, jer su mogli striktno slaviti dane koji su im bili dati, pa su se na taj način mogli razlikovati od drugih. Međutim, ova je podela nastala među hrišćanima.»⁴

¹Bacchiocchi, 296.

²Ibid.

³John Calvin, Commentaries on the Epistles of Paul the Apostle to the Philipians, Colossians, and Thessalonians, prevod Johna Pringlea, 1948, 191.

⁴Ibid., 192.

Savremeni teolozi

Paul K. Jewett je jedan od primera istorijske interpretacije koji tvrdi da je Pavle gledao subotu kao deo Starog zaveta koji je prikovan na krst:¹ «Pavlova izjava (Kol 2:16) se približava više nego bilo šta njegovom mišljenju da obraćenici nisu bili obavezni da svetkuju sedmi dan Novog zaveta, tj. subotu.»²

Dale Ratzlaff kategorički tvrdi: «Na svim mestima u (Pavlovim) poslanicama gde je izneto učenje o suboti, to učenje predlaže da Subota podriva hrišćansko stajanje u Hristu, ili ga smatra nebitnim... Za subotu je rečeno da je vid zarobljavanja. Poštovanje subote i starozavetna pozivanja, učinili su da se Pavle boji da nije radio uzalud. Ratzlaff ide tako daleko da čak tvrdi da poštovanje subote od strane hrišćana ozbiljno potkopava Hristovo dovršeno delo.»³

Ovaj popularni pogled je, na veliko iznenađenje svih, bio usvojen 1995. godine od strane Svetske Crkve Božje, koja je decenijama svetkovala Subotu kao dan odmora. Vođe ove hrišćanske denominacije su u iscrpnom dokumentu «Šta Biblija govori o Suboti?» priznali da su godinama bili u zabludi tvrdeći da su hrišćani pod moralnom obavezom da poštuju subotu kao deo Dekaloga.⁴

Ova nagla promena stava je izazvala burne reakcije na koje je trebalo dati biblijski odgovor. Svetska Crkva je zbog toga iznela argumente za novi zvanični stav crkve koje je i objavila u teološkom časopisu «The Plain Truth».

Odlomak u Kološanima 2:16 je bio citiran u dokumentima ne samo kao ključni argument protiv svetkovanja Subote od strane hrišćana, već i kao dokaz da je

¹Dorothy C. Bass, «Rediscovering the Sabbath,» Christianity Today, 1 Septembar 1997, 40.

²Samuele Bacchiocchi, The Sabbath Under Crossfire (Berrien Springs: Biblical Perspectives, 1998), 239.

³Ibid., 240.

⁴Frank B. Holbrook, «A Reply to 'What Do the Scriptures Say About the Sabbath?'», <www.biblicalresearchinstitute.org>, 19.02.2006.

taj dan oduvek namenjen da bude samo «senka», tj. «predslika» spasenja u Hristu.

Gradeći svoje temeljne teološke pretpostavke na jednom jedinom biblijskom tekstu

(Kol 2:16), autori ovog dokumenta su zaključili:

Naša doktrina mora da bude utemeljena na onim delovima Svetog Pisma koji su važeći i za naše vreme... Pod zakonom Mojsijevim, Subota je bila zapovest na osnovu koje je ljudima suđeno. Hristova smrt na krstu je ovo promenila. Sada Subota više nije osnova za sud... Implikacije ovoga su da hrišćani više nisu odgovorni za prestup zapovesti o Suboti, zato što je ona bila «senka» stvari koje će doći.¹

¹Ibid.

DODATAK B

ALTERNATIVNI ADVENTISTIČKI PRISTUPI PITANJU

SUBOTE U KOLOŠANIMA 2:16

Pregled literature uticajnijih adventističkih teologa u poslednjih 20 godina otkriva da unutar adventističkih redova postoje razmimoilaženja u tumačenju *sabbaton*-a u Kološanima 2:16.

Samuel Bakioki

Nekih 20 godina nakon objavljivanja adventističkog biblijskog komentara, Bakioki je izneo stav koji se u mnogim pojedinostima suprotstavljao zvaničnom adventističkom viđenju Kološanima 2:14-17.¹

Izazivajući zvanični stav adventističke crkve,¹ Bakioki tvrdi da se reč «sabbaton» u Kol 2:16 ne može odnositi na bilo koju od godišnjih ceremonijalnih subota,² već isključivo na «sveti sedmi dan», tj. sedmičnu subotu.³

¹Vidi, na primer, Samuele Bacchiocchi, «Under Fire: A Look at Recent Controversy over the Sabbath,» Adventist Review, June 1999, 24; Samuele Bacchiocchi, The Sabbath Under Crossfire (Berrien Springs, MI: Biblical Perspectives, 1998), 248-249; Samuele Bacchiocchi, God's Festivals in Scripture and History, Part II: The Fall Festivals (Berrien Springs, MI: Biblical Perspectives, 1996), 95-97; Samuele Bacchiocchi, God's Festivals in Scripture and History, Part I: The Spring Festivals (Berrien Springs, MI: Biblical Perspectives, 1995), 89-92; Samuele Bacchiocchi, «Answers to Sabbath Questions, » Liberty, September/October 1991, 26; Samuele Bacchiocchi, The Sabbath in the New Testament (Berrien Springs, MI: Biblical Perspectives, 1985), 131-133.

Bakioki nastavlja da govori u prilog poštovanja sedmog dana, smatrajući da ono što apostol osuđuje nije Mojsijevo učenje, već njegova izvitoperena upotreba promovisana od strane lažnih učitelja u Kolosi.⁴

Jon Paulien, «An Exegetical Overview of Col 2:13-17: With Implications For SDA Understanding» (An Unpublished Paper Written for a Doctoral Seminar, Andrews University, 1983), 2.

¹Ron du Prez navodi sledeće izvore i autore kao pobornike tradicionalnog adventističkog tumačenja Kol 2:16: *Seventh-day Adventists Believe*, 2nd ed. (Washington, DC: Ministerial Association, General Conference of Seventh-day Adventists, 2005), 274, 287; Robert Ouro, «Daniel 9:27a: A Key for Understanding the Law's End in the New Testament,» *Journal of the Adventist Theological Society* 12/2 (Autumn 2001): 195-196; Mario Veloso, «The Law of God,» *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*, Raoul Dederen, ed. (Hagerstown, MD: Review and Herald, 2000), 484; Russell Holt, «By the Book,» *Signs of the Times*, Septembar 1994, 21; Kevin L. Morgan, «Crucifixion Nails Through the Sabbath? Another Look at a Controversial Passage,» *Ministry*, Mart 1993, 15-16, 18; Clifford Goldstein, *A Pause for Peace: What God's Gift of the Sabbath Can Mean to You* (Boise, ID: Pacific Press, 1992), 107-109; *Seventh-day Adventists Believe: A Biblical Exposition of 27 Fundamental Doctrines* (Washington, DC: Ministerial Association, General Conference of Seventh-day Adventists, 1988), 243, 254. Adventistički skolarci koji su doprineli i učestvovali u stvaranju zvaničnog iskaza vere: Roy Adams, Roberto Badenas, Gordon Christo, Gerard Damsteegt, Raoul Dederen, Norman Gulley, William Johnsson, Pedrito Maynard-Reid, Jerry Moon, Ekkehardt Mueller, Ralph Neall, Jan Paulsen, George Reid, George Rice, William Shea, Nancy Vyhmeister, i Werner Vyhmeister (Ron du Preez, «Adventism's Achilles' Heel? A Scriptural Study of the 'Sabbath' in Colossians 2:16», <faithethics@yahoo.com>, 05.02.2006).

²Bacchiocchi, *The Sabbath in the New Testament*, 132.

³Bacchiocchi, *God's Festivals in Scripture and History, Part II: The Fall Festivals*, 95.

⁴Bacchiocchi, *Od Subote do Nedelje*, 321.

Ovo izvitoperenje podrazumeva pogrešne motive prilikom držanja jevrejskih običaja, među kojima je i sedmična subota.¹ Naime, svetkovanje subote je bilo povezano sa «elementima kosmosa,» tj. «paganskim astralnim božanstvima», koji su određivali kalendar time što su rukovodili pravcem kretanja zvezda.² Hrišćani su koristili subotu kao «zaštitni sistem» protiv elemenata kosmosa, koji su već bili potpuno nadvladani od Hrista.³

Ključne argumente za svoju tezu Bakioki nalazi u «ispravnom» tumačenju reči *heirografon* iz 14. stiha, i u rekonstruisanju prirode kološanske jeresi:⁴

(1) Bakioki primećuje da je termin – zakon – odsutan iz Kološanima poslanice, i zato će bolja identifikacija za *heirografon*, koji je prikovan na krstu, biti njeno uobičajeno značenje – «dokument o dugovanju», ili «izveštaj o gresima», a ne moralni ili ceremonijalni zakon.⁵

Ovom izazovnom metaforom, Pavle potvrđuje kompletnost božanskog oprostjenja. Kroz Hrista, Bog je «poništi», «uklonio», i «prikovao na krst» pisani «dokument naših grehova» koji je zbog propisa⁶ i raznih odredbi bio protiv nas.⁷ Stih u Kol 2:14, prema tome, predstavlja ponovljeni iskaz o suštini Pavlovog jevanđelja.⁸

¹Vilijam Edvin Ričardson se takođe priklanja ovom Bakiokijevom stavu (William Edwin Richardson, «A Study of the Historical Background and the Interpretation of Colossians 2:14-17» (M.A. thesis, Andrews University, 1960), 74; William Edwin Richardson, «Sabbath: Nailed to the Cross?» *Ministry*, May 1997, 15). Ričardson nastavlja sa tvrdnjom da je poštovanje Subote bez Hrista, kao što je to bio slučaj u Kolosi, «prazna Subota».

²Bakioki prihvata stav koji je još ranije zastupao Edvard Loze (Edward Lohse, *A Commentary on the Epistle to the Colossian and to Philemon*, [Philadelphia: Fortress, 1971], 115.

³Ibid.

⁴Bacchiocchi, *The Sabbath Under Crossfire*, 213.244.

⁵Bacchiocchi, *Od Subote do Nedelje*, 304; Bacchiocchi, *The Sabbath Under Crossfire*, 244.

⁶Ibid.

⁷Bacchiocchi, *Od Subote do Nedelje*, 306.

⁸Paulien, 2; Bacchiocchi, *Od Subote do Nedelje*, 306.

Bakioki će zbog toga tvrditi da «ilo kakvom pokušaju da u tekst «učitamo» aluzije o Zakonu ili Suboti nedostaje kontekstualna i lingvistička potpora.¹

(2) Iz usputnih primedbi koje apostol Pavle daje tokom svog pisma, Bakioki zaključuje da je kološanska jeres, obeležena teološkom i praktičnom zabludom, paganske sinkretističke prirode.

U teološkom smislu kološanska «filozofija»² (2:8) se takmiči sa Hristom za čovekovu naklonost. Da bi stekli istinsku spoznaju i mudrost, hrišćani su pozivani da odaju čast «poglavarstvima i vlastima» (2:10.15) i «prirodnim silama» (2:8.18.20). Bakioki prihvata personifikovano tumačenje «prirodnih sila – *stoicheia*,» poistovećujući ih sa «anđeoskim posrednicima zakona» i sa «paganskim astralnim bogovima» koji su, prema kološanskoj zabludi, posredovali umesto Glave i osiguravali pristup i udeo u božanskoj «punini» (2:9.10).³

Praktični ishod ovih teoloških spekulacija bio je okretanje ka strogom asketizmu i ritualizmu.⁴ Hrišćani su bili uveravani da će, time što će se pokoriti ovim asketskim običajima, primiti dodatnu zaštitu «paganskih astralnih božanstava» i pristup božanskoj punini.⁵

Bakioki tvrdi da je iz svega ovoga jasno da subota u ovom odlomku nije spomenuta u kontekstu rasprave o obaveznosti zakona i pobijanja klasičnog vida jevrejsko-hrišćanskog legalizma, već u kontekstu sinkretističkih astralnih verovanja i običaja,⁶ koji su Subotu vezivali za čitav niz ljudskih «uredbi» i praznoverja.⁷ Pavle

¹Bacchiocchi, Od Subote do Nedelje, 313.314.

²Ibid., 299.

³Bacchiocchi, Od Subote do Nedelje, 300.

⁴Ibid., 301.

⁵Ibid., 313.

⁶Ibid., 317.318.

⁷Ibid., 309.

se u ovom odlomku bavi kritikom zloupotrebe i izopačene upotrebe verskih obreda i praznika, a ne iznošenjem temeljnog stava prema Suboti.¹

¹Ibid., 321.

Paul Giem

Bakiokijev zaključak da fraza u Kol 2:16 («praznici, mladine i subote») označava godišnji, mesečni i sedmični ciklus poljuljao je korene tradicionalnog adventističkog stava. Ovo je dovelo do pojavljivanja novih, alternativnih interpretacija utemeljenih na kontekstu i izučavanju upotrebe trijade iz Kol 2:16.¹

Jedno takvo tumačenje ponudio je Paul Giem, koji je smatrao da se do tada u adventizmu termin «sabbaton» tumačio u «neprirodnom i isforsiranom užem značenju» ceremonijalnih subota, a ne u njegovom prirodnom sedmičnom značenju.²

Giem pokušava da ponudi rešenje novonastalih dilema tvrdeći da se lista iz 16. stiha odnosi na «ritualne aktivnosti» koje su vršene u toku različitih jevrejskih praznika, a ne na same praznike.³

Ovaj predlog je zasnovan na činjenici da u svim slučajevima (osim u Osiji 2:13) gde su praznici, mladine i subote pomenuti zajedno, naglasak je stavljen na žrtve

¹Angel Manuel Rodriguez, «The Biblical Sabbath: The Adventist Perspective», <www.biblicalresearchinstitute.org>, 15.12.2005.

²Roy Gane, «The Role of God's Moral Law, Including Sabbath, in the 'New Covenant,'» Andrews University, 2003, <<http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/Gane%20God's%20moral%20law.pdf>>, (11.09.2005), 35. Roj Gejn se i sam priklonio tumačenju Pol Giema koji govori o prestanku važenja subotnih žrtvenih «rituala», a ne o ukidanju svetkovanja samog sedmog dana.

³Paul Giem, «Sabbaton in Col 2:16,» Andrews University Seminary Studies 19 (1981):195-210.

koje su prinošene u toku tih religioznih praznika, a ne na same dane.¹ Žrtve, a ne sveti dani, funkcionisale su kao tipološke «senke» koje su ukazivale na smrt Mesije.²

Prema tome, Giem smatra da apostol Pavle u Kol 2:16 želi da skrene pažnju pobornicima kološanske jeresi da ne osuđuju ostale vernike zbog prestanka svetkovanja «senki», tj. onih tipoloških aspekta sedmičnih subota, koji su podrazumevali «rituale prinošenja žrtava».³

Vilijam Ričardson

Vilijam Ričardson je bio jedan od predstavnika grupe adventističkih skolara⁴, koji su verovali da u Kol 2:16 apostol Pavle govori o «ljudskim naukama» (2:22) koje su pratile običaj svetkovanja subote, a ne o ukidanju sedmog dana.⁵

Za razliku od Bakiokija, Ričardson, Troj Martin, Robert Brinsmead i Kofen kološansku jeres postavljaju u jevrejske idejne okvire. Kofen, na primer, smatra da se napomene u Kol 2:16 mogu primeniti na «jevrejski halakah,» koji je podrazumevao rigorozno poštovanje jevrejskih tradicija i ritualnog kalendara⁶, dok Robert Brinsmead ide korak dalje u specifikaciji prirode kološanske jeresi, nalazeći njene korene u «esenskim» strujanjima.⁷

¹Jez 45:17; Nem 10:33; 1 Dn 23:31; 2 Dn 2:3; 8:13; 31:3.

²Rodriguez, 8.

³Gane, 21; Paul Giem, «Sabbaton in Col 2:16,» AUSS 19:3 (1981), 195-210.

⁴Richard W. Coffen, «Colossians 2:14-17,» Ministry 45 (Avgust 1972), 13-15; W. E. Howell, «'Sabbath' in Colossians 2:16,» Ministry 7 (Septembar 1834), 21.

⁵William Edwin Richardson, «A Study of the Historical Background and the Interpretation of Colossians 2:14-17» (M.A. thesis, Andrews University, 1960), 74.

⁶Coffen, 15.

⁷Paulien, 2.

Prema tome, tekst u Kol 2:16 se bavi odbacivanjem pokušaja lažnih učitelja da nametnu vernicima svoja «ljudska», judaističkim tendencijama začinjenih, shvatanja o načinu kako treba svetkovati subotu.¹

Ralf P. Martin

Ralf P. Martin je samo jedan od predstavnika tendencije koja se javila i među adventističkim teolozima kada su bili suočeni sa kompleksnošću i nejasnoćama teksta u Kol 2:16.²

Martin tvrdi da su kompleksni i zagonetni termini u Kol 2:16 na takav način izneti od strane apostola Pavla da prosto nije moguće utvrditi detaljnije značenje ovog odlomka. Savremenom tumaču Biblije, prema tome, nije dostupno značenje ovog teksta.³

Pošto se ne može znati, nastavlja Martin, šta apostol Pavle tačno želi da iskaže kroz ove rečenice

¹Rodriquez, 8.

²John McVay, «Colossians 2:16 and the Seventh-day Sabbath: A Taxonomy of Views», <jmcvay@andrews.edu>, (05.02.2006), 1.

³Ibid.

upućene vernicima u Kolosi, ovaj odlomak ne može imati nikakav presudni uticaj u formiranju bilo kakvog doktrinarnog stava o Suboti.¹

Zbunjeni sinkretističkom prirodom kološanske jeresi, koja vuče korene iz mnogobrojnih, često nepoznatih izvora, skolari su odlučivali da ostanu na ovom neodređenom, tj. neutralnom tlu.

¹Giem, 197.

DODATAK C

OSNOVNI POGLEDI NA POREKLO

KOLOŠANSKE JERESI

U poslednjih 140 godina mnogi teolozi su odlučili da ulože napor da na osnovu primarnih istorijskih izvora što preciznije utvrde filozofsko-religiozna kretanja koja su postojala u Kolosi u vreme pisanja poslanice, kao i da jasnije definišu idejne okvire u koje se mogu smestiti različiti aspekti kološanske jeresi.¹ U nastavku će biti analizirani pogledi koji su tokom decenija dominirali u spisima značajnijih biblijskih stručnjaka.²

Legalistički judaizam

Mnogi novozavetni skolari pokazuju tendenciju odbacivanja svakog «spoljašnjeg», tj. «vanbiblijskog» autoriteta i izvora za utvrđivanje porekla kološanske jeresi, tvrdeći da se to kosi s osnovnim protestantskim principima «sola scriptura» i «scriptura sui ipsius interpretes». Po njihovom mišljenju, rekonstrukcija je moguća samo na judaističkim temeljima, kako su izneti u okviru kanona Svetog Pisma.³ Iako se neće svi složiti da korišćenje «dodatnih» istorijskih izvora automatski znači kršenje protestantskih hermeneutičkih načela, mnogi će iz ove grupe

¹J. J. Gunther, «St. Opponents and Their Background. A Study of Apocalyptic and Jewish Sectarian Teaching,» Novum Testamentum Supplement (Leiden: Brill, 1973), 3-4.

²S obzirom da je u radu detaljnije obrađena teorija o sinkretističkom poreklu kološanske jeresi, ova teorija neće biti razložena u dodatku.

³Preez, 40.

novozavetnih stručnjaka krenuti u potragu za rekonstrukcijom kološanskog problema poistovećujući ga s tendencijama «legalističkog judaizma», koji je prisutan i u drugim starozavetnim i novozavetnim knjigama (npr. Jevanđelja, Dela 15, Galatima poslanica).¹

Novorođeno hrišćanstvo je na samim svojim počecima bilo primorano da odgovori na pitanje: koji elementi judaističke religije važe, a koji ne za jednog hrišćanina? Iako je sabor u Jerusalimu 49. godine rešio to pitanje, i dalje su postojale «judaistička» strujanja unutar hrišćanske crkve, koje su propagirale kontinuitet izrailjskih praznika i «ritualnih aspekata» jevrejskog bogoslužbenog sistema.²

Ceremonijalni sistem, koji je imao kao glavnu ulogu da «predskaže» realnost jevanđelja («sjen» u Kol 2:17) je često bio opterećen mnogim rabinističkim nametima i pravilima. Kao takav, on je predstavljao

¹Holbrook, «What Do the Scriptures Say About the Sabbath», 16.

²Holbrook, «Should Christians Observe the Israelite Festivals?», 5.

veliki teret za Jevreje, i usmerio je čitavu religiju u neželjenom pravcu – opravdavanja kroz izvršavanje niza rituala i zakona. Obavljanje niza rituala koji su pratili praznike i ceremonijalni sistem, posmatrani su kao sredstvo spasenja.¹

Zbog toga apostol Pavle, po rečima Holbruka, reaguje na ova «judaistička» iskrivljenja i zabranjuje bilo kome da nameće drugima ono što više ne važi, a deo je tipološkog-ceremonijalnog zakona («jelo», «piće», «praznici», «mladine» i «subote» u Kol 2:16; «pismo uredbe» u 2:14; «obrezanje» u 2:11).²

Iako ovo tumačenje može da služiti kao uverljivo rešenje nekih od «zagonetnih» Pavlovihi napomena (Kol 2:14.16.17), mnogi će se ipak složiti da zagonetna jeres, koju nalazimo u Kološanima poslanici nije toliko idejno «čista» i «jednostavna», kao što se to na prvi pogled čini.³ Naime, izrazi kao što su «pleroma» (1:19; 2:9; 2:10), «gnosis» (1:10; 2:2.3), «misterija» (1:26.27), «služba anđela» (2:18) i spominjanje posrednih bića («poglavarstva i vlasti» u 2:10.15; «prestoli, gospodstva, poglavarstva i vlasti» u 1:16), predstavljaju

¹Holbrook, «Should Christians Observe the Israelite Festivals?», 6.

²Ibid.

³Seventh-day Adventist Bible Commentary, vol 7, 184.

značajne indikatore da kološanska jeres obuhvata i elemente koji prevazilaze idejne okvire «legalističkog judaizma».¹

Apokaliptički esenizam

Grupa autora koja je prepoznala da «jevrejska» pozadina kološanske jeresi podrazumeva nešto mnogo više od samo striktnog «legalističkog judaizma», u Pavlovim napomenama nalazi dodatnu formu misticizma, čiji su zastupnici sebe smatrali posebnom «duhovnom elitom».²

Analize autoritativnih istorijskih izvora potvrđuju činjenicu da su određeni pokreti unutar judaizma u svojim učenjima naglašavali važnost «višeg» znanja. Pristalice ovakvih strujanja nisu ostali imuni na savremene rano-gnostičke i neopitagorejske trendove. Grupa Jevreja koja je tvrdila da poseduje uzvišenije znanje i otkrivenje od Boga, bila je deo esenskog reda.³

Biskup Lajtfut je s velikom proniciljivošću još 1879. godine napisao esej o esenskim elementima kološanskog problema. Već više od 100 godina autori se

¹Victor Paul Furnish, Colossians, The Anchor Bible Dictionary (Garden City, NY: Doubleday, 1992), 1:1091-1092.

²Bruce, «Colossian Heresy,» 195-208.

³Bruce, «The Epistle to the Colossians,» 22.

pozivaju na ovaj «komentar» kao na jedan od najpouzdanijih izvora o Eesenima pre arheološkog otkrića kumranskih rukopisa.¹

U svetlosti kumranskih dokumenata i Lajtfutove studije postaje jasnija priroda «višeg znanja» koje se gajilo unutar ove jevrejske sekte, koja je imala još striktnije i mističnije poglede od samih fariseja. Ovu skupinu, tvrdi Lajtfut, između ostalog karakterisali su «strikno pridržavanje Mojsijevog Zakona i asketizam.»²

Lajtfut ide korak dalje u opisivanju esenske sekte tvrdeći da su se njeni članovi, kao i pobornici gnostičkog dualizma, obavezivali na strogu apstinenciju od braka, mesa, vina (jeli su hleb i povrće), telesne masti i zadovoljavanja fizičkih želja.³

U poređenju s «ortodoksnim» judaizmom, oni su bili «ne-tradicionalni» u svojim pogledima na besmrtnu dušu koja je boravila u «zatvoru» tela, u svom odbijanju da prinose žrtve u Jerusalimu i u učestvovanju u nekim vidovima obožavanja Sunca.⁴

Druga odstupanja uključuju službu anđela, magijska sredstva (upotreba biljaka u vračanju), proročka tumačenja, apokaliptičke tendencije (dolazak Učitelja pravednosti) i «ekskluzivitet višeg znanja»⁵.

Kološanima poslanica, po mišljenju Lajtfuta, reaguje na različite aspekte učenja judaističke sekte začinjenom aromom «gnosticizma». To su: duhovno-intelektualni elitizam (insistiranje na mudrosti i znanju), kosmološke spekulacije

¹J.B.Lightfoot, Saint Pauls Epistles to the Colossians and to Philemon (Grand Rapids: Zondervan, 1959), 73-113.

²Ibid., 85.

³Ibid, 86.

⁴House, 47.

⁵Ovakva slika o karakteristikama esenske sekte podržana je i autoritativnim spisima Josifa Flavija (Flavius Josephus, Life of Flavius Josephus xviii [Philadelphia: David McKay], 10).

(naglasak na anđeoskim posrednicima), pleroma, misticizam «senki», asketizam i kalendarski propisi.¹

Iako postoje neke sličnosti s Pavlovim «napomenama» u Kološanima poslanici, treba se pozabaviti i ključnim pitanjem – da li su eseni ikada boravili ili prolazili kroz Kolosu?

Lajtfut citira Filona, koji je rekao da eseni nisu bili ograničeni na područje u okolini Crnog mora, gde su bili locirani njihovi manastiri, nego su bili rasejani i po Judeji, Palestini i Siriji. Takođe, Josif Flavije tvrdi da su «jevrejski egzorcisti», spomenuti u Efescima slični esenima. Ove dve tvrdnje bile su osnova za Lajftutov zaključak da su esenske grupe stigle i do Male Azije.²

Josif Flavije je pisao o esenima tvrdeći da oni nisu naseljeni samo u jednom gradu, već da su raseljeni u u svakom gradu, uključujući i dolinu reke Like. Po njegovim rečima, 2000 Jevreja je dovedeno u Lidiju i Frigiju iz Vavilona i Mesopotamije u drugom veku p.n.e. od strane Antioha III. U Hijerapolisu (obližnjem gradu), nadgrobni spomenici su često nosili jevrejske natpise.³ Flakus, rimski guverner je 61. god. p.n.e. zabranio frigijskim Jevrejima da šalju zlato u Jerusalem kao hramski porez.⁴

Iako odlomci iz Flavijevih, Filonovih i Plinijevih dela ukazuju na činjenicu da eseni nisu bili vezani samo za usko područje oko Mrtvog mora, još uvek ne postoji dovoljan istorijski dokaz da su oni bili naseljeni i u Kolosi. Težnja za izolacijom zarad dostizanja visokog stepena «čistote», kao i striktna judaistička

¹Colossians, Philemon», Word Biblical Commentary, 44:xxxiv.

²House, 47.

³Flavije, 10.

⁴Ralph Martin, New Testament Foundations vol. 2 (Grand Rapids: Eerdmans, 1978), 209-210.

pravila koja su karakterisala ponašanje njihove zajednice, oštro bi se sukobili ideji boravljenja «usred» paganskog sveta Kolose.¹

Takođe, nedostatak spominjanja «ceremonijalnog čišćenja» i drugih rituala i iskrivljenih običaja koji su igrali ključnu ulogu u životu kumranske zajednice, predstavlja jedan od ključnih argumenata protiv poistovećivanja kološanske jeresi s esenskim učenjem.²

Merkava misticizam

Velika grupa skolara, zajedno s Brusom, tvrdi da korene kološanske jeresi ne treba tražiti u esenskim strujanjima, već prvenstveno u «jevrejskom misticizmu», kao vidu «netradicionalnog judaizma»³.

Ova forma mistične misli, koja je naglo počela prožimati rabinski judaizam prvog veka pre nove ere, naziva se «Merkava misticizam», po Jezekiljevoj proročkoj viziji Božjeg prestola na nebeskim kočijama (merkava)⁴.

Da bi stekla to mistično iskustvo, osoba je morala da striktno drži sve pojedinosti Mojsijevog zakona, a naročito zakone čistote. Pored toga, od pobožnog Jevrejina se očekivao «period asketizma», koji je trajao od 12 do 40 dana. Ako je sva priprema prošla dobro, mukotrпно «uzdizanje» u nebesku realnost bila je moguća samo kroz posredničku ulogu «anđela». Bilo je bitno ne naljutiti zle sile u anđeoskoj realnosti.⁵

¹William Hendriksen, «Exposition of Colossians and Philemon» New Testament Commentary (Grand Rapids: Baker, 1964), 19-20.

²«Colossians, Philemon», Word Biblical Commentary, 44:xxxiv.

³Bruce, «The Colossian Heresy», 195-208.

⁴Jez 1:15-26. H. Wayne House, «Heresies in the Colossian Church,» Bibliotheca Sacra (January-March 1992), 48.

⁵Bruce, 202.

Merkava misticizam , prema rečima Geršoma Šolema, vodećeg autoriteta
dvadesetog veka na ovom polju, je

originalno jevrejska varijacija jedne od glavne preokupacije gnostika drugog i trećeg veka¹. Naime, gnostički um gledao je na spasenje kao na uzdizanje duše sa Zemlje, kroz neprijateljske planetarne sfere, kraj anđela i vladara kosmosa, i njeno stupanje u božansko obitavalište ispunjeno «puninom» Božje svetlosti.²

Prema Šolemovoj definiciji gnosticizma, merkava misticizam može biti opisan i kao «jevrejski gnosticizam.» Mesto Božjeg trona u koje je merkava mistik želeo da uđe isto je što i «pleroma», tj. ono što su sjajne sfere božanstva s eonima, arhonima i vlastima za helenističkog ili ranohrišćanskog gnostičkog mistika.³

Verovatno najraniji opis nebeskog «uzdizanja» u ovoj mističkoj tradiciji se može naći u 1 Enohovoj 14:8-23, koja potiče iz prvog veka pre nove ere. Enohovo nebesko putovanje kroz sedam neba koja su kontrolisana «arhonima», i kroz sedam palata (hekaloth) sa sedam «anđela» koji čuvaju vrata, predstavlja samo daleki eho Jezekiljeve i Danilove vizije (Dan 7).⁴

Brus, F. O. Francis i Bandstra tvrde, iako ne s apsolutnom sigurnošću, da ova forma «netradicionalnog judaizma» može najpotpunije objasniti Pavlove primedbe u 2:18 na: «samovoljnu poniznost» (telon en tapeinofrosine), «anđeosku službu» (treskeia ton angelon), «istraživanje onog što se ne vidi» (ha heoraken) i «ulaženje» (hembateuon) u nebo.⁵ Ova preterana ekstatična iskustva jevrejskih

¹Gershon G. Scholem, Major Trends in Jewish Mysticism (New York: Schocken Books, 1971), 39-78.

²Encyclopedia Judaica 11, Merkavah Mysticism, (Jerusalem: 1971), 1386-1389.

³Gershon G. Scholem, Jewish Gnosticism, Merkavah Mysticism and Talmudic Tradition (New York: Jewish Theological Seminary of America, 1960), 1.

⁴House, 48.

⁵F. O. Francis, «Humility and Angel Worship in Col 2:18,» Studia Theologica 16 (1963): 109-134.

mistika, po mišljenju Brusa, se mogu usporediti s religioznim iskustvima Pavlovih protivnika u Kolosi.¹

Iako ova teorija može da ponudi odgovore na mnoga pitanja koja izvire iz poslanice Kološanima, čak i sam Brus priznaje da se ne može pouzdano istorijski dokazati da je «merkava misticizam» bio praktikovan u tom periodu u hrišćanskim zajednicama u dolini Like.² Takođe, Brus je brz i da prizna da jeres u Kolosi, sa svojim sinkretističkim elementima, prevazilazi idejne okvire «merkava misticizma».³

Paganski mistični kultovi

Temeljna studija Martina Dibelijusa, objavljena 1917. godine, identifikuje mnoge sličnosti kološanske jeresi s izveštajem o ceremoniji «uvođenja» u misterijski

¹Bruce, «The Colossian Heresy», 203.

²Bruce, «Jews and Christians in the Lycus Valley,» Bibliotheca Sacra (January-March 1984): 3-15.

³House, 48.

kult Izisa, koji je sačuvan u delu *Metamorphoses*, napisanog od strane latinskog pisca drugog veka nove ere, Apuleiusa iz Madaure.¹

Na pitanje - u kojoj meri je čin «inicijacije» igrao značajnu ulogu u kološanskoj jeresi – Dibelijus odgovara tekstom u Kol 2:18, gde se ističe da su lažni učitelji stavljali veliki naglasak na «stvari koje je (osoba) videla prilikom njene inicijacije», tj. primanja u kult.²

Dibelijus i Sir Vilijam Ramsej skoro istovremeno zaključuju 1912. god. da se glagol *embateuo* (2:18) javlja na natpisu hrama Apola u Klarosu, nekoliko kilometara severozapadno od Efesa. Ovi natpisi se ne odnose na sam čin ulaska, već na sledeći stepen, na kojem osoba ulazi u sveti prostor sa ciljem da vidi misteriju, koja se podrazumeva pod frazom u 2:18: «stvari koje je videla prilikom inicijacije.» Prema tome, može se zaključiti da je osoba koja je formalno ušla u kult bila svedok tajanstvenih «svetih rituala», i da se sada poziva na to svoje iskustvo «superiornijeg prosvetljenja» da bi poduprla autoritet svog učenja.³

Argal navodi razne rituale vezane za «primanje» osobe u misterijski kult. Na primer, u Homerovoj himni Demetru (6. v. p. n. e) od novih članova kulta se tražilo da čuvaju tajnu «svetih stvari» koje su im pokazane. Ovi rituali su bili široko rasprostranjeni po čitavoj Grčkoj, a praktikovani su i u rimsko vreme.⁴

Uprkos mnoštva analogija koje Dibelijus iznosi, većina autora se ipak ne slaže da je uvođenje u Izis misteriju bila tendencija koja je privukla kološanske

¹Martin Dibelius, «The Isis Initiation in Apuleius and Related Initiatory Rites,» *Conflict at Colossae* (Missoula, MT: Scholars Press, 1975): 65-121.

²F. F. Bruce, *The Epistles to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians*, *New International Commentary for the New Testament* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company: 1984), 20.

³House, 198; *Dictionary of Paul and his Letters* (1993), «Colossians».

⁴*Dictionary of Paul and his Letters*, 50.

vernike. Ove analogije nas samo podsećaju da postoji srodnost s aktivnostima ili tehničkim terminima koji su se koristili da označe različite forme ceremonije «uvođenja» u misterijski kult, bez obzira u koji od mističnih kultova ili tajnih društava osoba ulazi.¹ Ove sličnosti i analogije s kološanskim iskrivljenim učenjem su, po svemu sudeći, puka «terminološka» slučajnost.²

Platonizam

Kalvin je smatrao da je lažno učenje u Kolosi bilo propagirano od strane Jevreja «neoplatonista» koji su «zagovarali način pristupa Bogu kroz anđele», koji je sadržan u knjizi Dionizija o nebeskoj hijerarhiji.³

Pseudo Dionizijeva knjiga «Nebeska hijerarhija», koja potiče iz platonske škole, govori o devet redova anđela čijim posredovanjem je Bog odredio da ljude dovede u bližu zajednicu sa sobom.⁴

Iako ideja o gradaciji posrednika ima svoje mesto u Kološanima poslanici, ono što se često previđa je da ovaj Dionizijev sistem predstavlja shvatanje koje se nije razvilo u prvom veku nove ere, već kasnije.⁵

Iranska mitologija

Ričard Rajčenštajn je 1921. godine poreklo kološanske jeresi počeo tražiti u iranskom «iskupiteljskom mitu». Rajčenštajn se pozvao na različite tekstove iz Kološanima poslanice da ilustruje paralele. Tokom vremena postalo je izrazito

¹Ibid.

²House, 50.

³John Calvin, The Epistles of Paul the Apostle to the Galatians, Ephesians, Philipppians and Colossians (Edinburgh: Oliver and Boyd, 1965), 297-298.

⁴Bruce, «The Colossian Heresy», 197.

⁵Ibid.

očigledno da je iranska «misterija isključenja» više njegova «invencija» nego istorijska «rekonstrukcija».¹

Grčko neopitagorejstvo

U nekim skorašnjim studijama postoji tendencija da se pre vidi pitagorejski nego platonistički uticaj u formiranju kološanskih lažnih učenja. 1970. godine Edvard Švajcer je uočio analogije kološanske jeresi u neopitagorejskom dokumentu prvog veka pre nove ere. U njemu postoji koncentracija skoro svih tema koje pripadaju i kološanskoj jeresi, sem poštovanja Subote.²

Svetkovanje Subote u Kološanima poslanici je, prema Švajceru, jevrejska vrsta neopitagorejstva u kojoj centralno mesto zauzima čišćenje duše od svega zemaljskog i njeno uzdizanje u «gornji etar», tj. boravišno mesto Hrista.³

Ono što ostaje kao pitanje, ako se prihvati ova teorija je: zašto apostol Pavle ne reaguje i na ostala «doktrinarna» i «praktična» iskrivljenja koja su sadržana u neopitagorejskom dokumentu? Zašto seksualna apstinencija i druge devijacije nisu eksplicitno uključene u Kološanima poslanicu?⁴

Rani gnosticizam

Neki od gnostičkih pokreta drugog veka podrazumevaju vrstu «uvođenja», tj. «inicijacije» (u 2:18) i zbog toga je lako okarakterisati kološansku

¹Bruce, «The Epistles to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians», 20.

²Edwin Yamauchi, Pre-Christian Gnosticism (Grand Rapids: Eerdmans, 1973), 21-27, 36-51; H. Wayne House, «Heresies in the Colossian Church,» Bibliotheca Sacra (January-March 1992), 49.

³Bruce, «The Colossian Heresy,» 198.

⁴Ibid.

jes kao oblik «ranog», ili «početnog» gnosticizma prvog veka. S druge strane, teško je povezati s kološanskim

iskrivljenim učenjem bilo koju specifičnu formu gnosticizma o kojoj saznajemo kroz dela Irineja, Hipolita ili iz najnovijih Nag Hamadi izvora.¹

Široko prihvaćenu definiciju «ranog gnosticizma» među skolarima dao je Šolem, tvrdeći da je to «religiozni pokret koji je zastupao mistični ezoterizam u elekciji zasnovanoj na iluminaciji i sticanju višeg znanja nebeskih i božanskih stvari. Ovo «više znanje», tj. «gnosis» je «soteriološko» isto koliko i «ezoterično».²

Kao što je očigledno, ključna ideja ovog pokreta je «gnosis», koja predstavlja posebnu vrstu znanja kojim se postiže spasenje.³ Ovo znanje nije puko intelektualnog karaktera, već ono podrazumeva «mistično iskustvo», kao i «okultno» znanje, kojim preovladavaju astrološka i magijska sujeverja. Ono je i ezoterično, otvoreno za one koji su bili uvedeni u misterije gnostičkog sistema.⁴

Smatra se da Pavlova hristološka upotreba «plerome», jednog od ključnog termina gnosticizma, ima za cilj da neutrališe gnostičke ideje koje su pretile da se infiltriraju u sistem hrišćanske doktrine. Međutim, čak i da je to tako, ovo ne pomaže mnogo u preciznoj rekonstrukciji različitih aspekata gnostičkog učenja.⁵

Mnogi autori ističu da ništa ne bi bilo neobično za prilagodljivu prirodu «ranog gnosticizma» da proširi svoje učenje i na taj način da ostavi dovoljno prostora za inkorporiranje hrišćanskih elemenata. Analogija takvog «proširivanja» očigledna je u odnosu dva Nag Hamadi teksta – «Eugnostos⁶ i Blagosloveni» i «Sophia¹ Isusa

¹Bruce, «The Epistle to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians», 21.

²Gershom G. Sholem, Jewish Gnosticism, Merkabah Mysticism and Talmudic Tradition (New York: Jewish Theological Seminary of America, 1960), 1.

³Roy Yates, «Colossians and Gnosis,» Journal for the Study of the New Testament 27 (1986), 49.

⁴House, 51.

⁵Bruce, «The Colossian Heresy», 199.

⁶Eugnostos – je didaktičko pismo upućeno učenicima od strane učitelja (Ibid).

Hrista». Dok Eugnostos ne sadrži eksplicitno hrišćanske elemente, njegova suština je inkorporirana u reči Sophia i hristijanizovana posredstvom «proširivanja» i prilagođavanja novoj situaciji.²

Neke od karakteristika ranog gnosticizma koji će dostići svoj zenit u drugom veku, a koje Kološanima poslanica tretira su: anđelolatrija (služba anđela; 2:18), asketske tendencije («ne dohvati se, ne okusi»; 2:21), ekskluzivnost («prosvetljena elita»), verovanje u zlu materiju («sjen»; 2:17), spasenje kroz znanje (1:10).³

Ono što je bitno napomenuti je izuzetno veliki naglasak gnosticizma na učenju o seriji «eona» i emanacija kojim Bog stupa u kontakt s grešnim svetom. Naime, ova posredna bića («poglavarstva i vlasti» u 2:10.15; «prestoli, gospodstva, poglavarstva i vlasti» u 1:16; «služba anđela» u 2:18), nastanjuju zvezde i vladaju čovekovom sudbinom. Zbog toga, ove medijatore treba slaviti i udovoljavati njihovim željama.⁴

U ovom učenju, Hristova priroda i uloga u istoriji čovečanstva je devalvirana, jer je On samo jedan od mnogih posrednika između Boga i grešne materije.⁵

Verovanje u zlu materiju rezultovalo je iskrivljenim shvatanjem hrišćanskog života. Neki gnostici su se okretali liberalizmu udoljavajući telesnim

¹Sophia - reči otkrivenja koje je vaskrsli Isus uputio učenicima (Ibid).

²Ambrose Mavingire Moyo, «The Colossian Heresy in the Light of Some Gnostic Documents from Nag Hammadi,» Journal of Theology for Southern Africa, 31.

³Frank E. Gaebelin, «Colossians,» The Expositors Bible Commentary vol. 2. (Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1978), 167.

⁴Gaebelin, 167.

⁵Ibid.

željama, a drugi - ekstremnom asketizmu, kažnjavajući svoje telo. Obe ove tendencije se mogu naći u Kološanima poslanici u 2:20 i u 3:5.¹

Iako je gnosticizam, kako u ranoj tako i u zrelijoj fazi, pokazao odliku visokog stepena prilagođavanja ostalim religioznim sistemima, ne postoji nikakav pouzdan istorijski izvor koji potvrđuje da je

jevrejski običaj «obrezivanja» (2:11), kao i poštovanja praznika i svetih dana

jevrejskog kalendara (2:16), bio raširen u paganskom idejnom svetu.²

¹Ibid.

²Gaebelein, 166.

DODATAK D

ŠABBAT U STAROM ZAVETU

2 Mojsijeva

Stih	“Čuvati”	Određeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
16:23				X			
16:25		X	X				
16:26		X	X				X
16:29		X	X				X
20:8		X	X	X			
20:10			X				X
20:11		X	X	X			X
31:13	X			X	X		Stih 12
31:14	X	X		X			
31:15		X	X	X			X
31:15		X	X				
31:16	X	X					X Stih 17
31:16		X					X Stih 17
35:2		X	X	X			X
35:3		X	X				

3 Mojsijeva

Stih	“Čuvati”	Određeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
19:3	X				X		X
19:30	X				X		X
23:3		X	X				X
23:3		X	X				X

23:11		X					Izdvaja Pedesetnicu
23:15		X					Izdvaja Pedesetnicu
23:16		X					Izdvaja Pedesetnicu
23:38		X			X		Sačinjava lanac
24:8		X	X				
24:8		X	X				
26:2	X				X		X

4 Mojsijeva

Stih	“Čuvati”	Određeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
15:32		X	X				
28:9		X	X				
28:10						X	X
28:10						X	X

5 Mojsijeva

Stih	“Čuvati”	Određeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
5:12	X	X	X	X			
5:14			X				X
5:15		X	X				

2 Carevima

Stih	“Čuvati”	Određeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
4:23		X	X				
11:5		X					Subotnje dužnosti
11:7		X					Subotnje dužnosti
11:9		X					Subotnje dužnosti
11:9		X					Subotnje dužnosti
16:18		X					Subotnja streha

1 Dnevnika

Stih	“Čuvati”	Određeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
9:32						X	Hleb za subotu
9:32						X	Hleb za subotu
23:31		X					Subotnje žrtve

2 Dnevnika

Stih	“Čuvati”	Određeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
2:4		X					Subotnje žrtve
8:13		X					Subotnje žrtve
23:4		X					Subotnje dužnosti
23:8		X					Subotnje dužnosti
23:8		X					Subotnje dužnosti
31:3		X					Subotnje žrtve

Nemija

Stih	“Čuvati”	Određeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
9:14				X	X		X
10:31		X	X				
10:31		X	X	X			
10:33		X					Subotnje žrtve
13:15		X					X
13:15		X	X				
13:16		X					X Stih 15
13:17		X	X				
13:18		X					X Stih 19
13:19		X	X				
13:19		X	X				
13:19		X	X				
13:21		X					X Stih 22
13:22		X	X	X			

Psalmi

XXXVII

Stih	“Čuvati”	Odredeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
92 naslov		X	X				

Isaija

Stih	“Čuvati”	Odredeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Cyclic	+ Kontekst
56:2	X						X Stih 1
56:4	X				X		X
56:6	X						X
58:13		X	X	X	X		X
58:13		X		X			X
66:23						X	X
66:23						X	X

Jeremija

Stih	“Čuvati”	Odredeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
17:21		X	X				
17:22		X	X				
17:22		X	X	X			
17:24		X	X				X
17:24		X	X	X			
17:27		X	X	X			
17:27		X	X				

Plač Jeremijin

Stih	“Čuvati”	Odredeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
2:6					X		“Njegovi praznici” = Njegove subote

Jezekilja

Stih	“Čuvati”	Odredeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
20:12					X		X

XXXVIII

20:13					X		X Stih 12
20:16					X		X Stih 12
20:20				X	X		X
20:21					X		X Stih 20
20:24					X		X Stih 26
22:8					X		X Stih 12
22:26					X		X Stih 23
23:38		X	X		X		X Stih 36
44:24				X	X		X Stih 27
45:17		X					Subotnje žrtve
46:1		X	X				
46:3		X					X
46:4		X	X				
46:12		X	X				

Amos

Stih	“Čuvati”	Određeni član	“Dan”	“Svet”	“Moje”	Ciklus	+ Kontekst
8:5		X					Subotnje naredbe

DODATAK E

TABELARNI PREGLED STAROZAVETNIH STIHOVA
GDE SE ŠABBAT NE INTERPRETIRA
KAO SEDMIČNA SUBOTA

<i>Stih</i>	« <i>Mučite</i> »	« <i>Sedmice</i> »	« <i>Zemljine</i> »	« <i>Njene</i> », » <i>Svoje</i> »	<i>Vaše</i>	+ <i>Kontekst</i>
<i>3 Mojsijeva</i> <i>16:31</i>	X					ceremonijalna subota: Dan očišćenja
<i>23:15</i>		X				grč. = ἑπτὰ ἑβδομάδας sedam nedelja = “Pedesetnica”
<i>23:32</i>	X					Ceremonijalna subota: Dan očišćenja
<i>23:32</i>					X	ceremonijalna subota: Dan očišćenja
<i>25:2</i>			X			<i>subotnja</i> godina
<i>25:4</i>			X			<i>subotnja</i> godina
<i>25:4</i>			X			<i>subotnja</i> godina
<i>25:6</i>			X			<i>subotnja</i> godina
<i>25:8</i>		X				ἀναπαύσεις grč. = “odmor” sedam <i>nedelja</i> <i>godišnje:</i> 49. godina

25:8		X				ἑβδομάδες Grč. = nedelje Sedam <i>nedelja</i> <i>godišnje: 49 godina</i>
26:34			X	X		subotnja godina
26:34			X	X		subotnja godina
26:35					X	subotnja godina
26:43			X	X		subotnja godina
2 Dnevnika 36:21			X	X		subotnja godina
<i>Isaija 1:13</i>					X	ceremonijalne subote: Isa 1:14: “vaše” mô‘ēd = paralelizam
<i>Osija 2:11</i>				X		ceremonijalne subote: Praznik truba i Dan očišćenja

DODATAK F

PREVOĐENJE JEVREJSKOG IZRAZA ŠABBAT ŠABBATON

U SEPTUAGINTI

stih	Jevrejski (<i>Masoretski tekst</i>)	Grčki (<i>Septuaginta</i>)
2 Moj 16:23	hw"hyl; vd,qo- tB;v; !AtB'v; za/ka Jahvi / svet / subota / subotnja (odmor)	σάββατα ανάπαυσις ἁγία τῷ κυρίῳ subota odmor sveti ka/za Gospoda
31:15	hw"hyl; vd,qo !AtB'v; tBv; za/ka Jahvi sveti odmor (subotnja) subota	σάββατα ανάπαυσις ἁγία τῷ κυρίῳ subota odmor sveti ka Gospodu
35:2	hw"hyl !AtB'v; tB;v ; vd,qo za/ka Jahvi subotnja (odmor) subota sveti	ἅγιον σάββατα ανάπαυσις κυρίῳ sveta subota odmor Gospodu
3 Moj 16:31	~k,l' ayhi !AtB'v; tB;v za/ka vama subotnja subota	σάββατα σαββάτων ἀνάπαυσις αὕτη ἔσται ὑμῖν subota subotnja odmor ovo će biti vama
23:3	hw"hyl vd,qo-ar'q.m AtB'v; tB;v; i ka Gospodu sveti / skup (sabor) subotnja subota	σάββατα ἀνάπαυσις κλητὴ ἁγία τῷ κυρίῳ subota odmor sabor sveti Gospodu
23:32	~k,l' aWh !AtB'v; tB;v za/ka vama to subotnja subota	σάββατα σαββάτων ἔσται ὑμῖν subota subotnja biće vama

25:4	<p>#r,a'l' hy<h.yI !AtB'v; tB;v;</p> <p>ka zemlji biće subotnja subota</p>	<p>σάββατα ἀνάπαυσις ἔσται τῆ γῆ</p> <p>subota odmor biće ka zemlji</p>
------	---	---

DODATAK G

SABBATA U NOVOM ZAVETU

Stih	Množina (sabbata)			Jednina (sabbaton)			prevod	
	sabbasin dat.	sabbata akuz.	sabbatwn gen.	sabbatou gen.	sabbatw dat.	sabbaton akuz.	Nedelja/ Sedmica	Subota/ Subote
Matej								
12:1	X							X
12:2					X			X
12:5	X							X
12:5						X		X
12:8				X				X
12:10	X							X
12:11	X							X
12:12	X							X
24:20					X			X
28:1			X					X
28:1			X				X	
Marko								
1:21	X							X
2:23	X							X
2:24	X							X
2:27						X		X
2:27								X
2:28				X				X
3:2	X							X
3:4	X							X
6:2				X				X
15:42								X
16:1				X				X
16:2			X				X	
16:9				X			X	
Luka								
4:16			X					X
4:31	X							X

XLIII

6:1					X			X
6:2	X							X
6:5				X				X
6:6					X			X
6:7					X			X
6:9					X			X
13:10	X							X
13:14				X				X
13:14					X			X
13:15					X			X
13:16				X				X
14:1					X			X
14:3					X			X
14:5				X				X
18:12				X			X	
23:54						X		X
23:56						X		X
24:1			X				X	
Jovan 5:9						X		X
5:10						X		X
5:16					X			X
5:18								X
7:22					X			X
7:23					X			X
7:23								X
9:14								X
9:16						X		X
19:31					X			X
19:31				X				X
20:1			X				X	
20:19			X				X	
Dela 1:12				X				X
13:14			X					X
13:27						X		X
13:42						X		X
13:44					X			X
15:21								X
16:13			X			X		X
17:2		X						X

XLIV

18:4						X		X
20:7			X				X	
1 Kor 16:2				X			X	
Kol 2:16			X				?	?
Ukupno 69x	13	1	11	13	16	14	9 (3x -jednina; 6x - množina)	60 (40x - jednina; 19x - množina)

DODATAK H

TABELARNI PRIKAZ STAROZAVETNE

UPOTREBE TRIJADE

STIH	DNEVNI	SEDMIČNI	MESEČNI	GODIŠNJI
4 Moj 28:1-29:40. <i>Septuaginta</i>	«uveče» i «ujutro» 4 Moj 28:4.8. «svaki dan», «bez prestanka» 4 Moj 28:3.	«svake subote» 4 Moj 28:10. σαββάτοις	«u početak meseca svojih» 4 Moj 28:11. νεομηνίας	«na praznike svoje» 4 Moj 29:39; 28:2. «Praznik senica» u 4 Moj 29:12. i Praznik beskvasnih hlebova u 4 Moj 28:17. ἑορταίς
1 Dn 23:29-31. <i>Septuaginta</i>	«uveče» i «ujutro» 1 Dn 23:30.	«u subote» σαββάτοις	«na mladine» νεομηνίας	«i praznike» ἑορταίς
2 Dn 2:4 <i>Septuaginta</i>	«jutrom» i «večerom»	«i u subote» σαββάτοις	«i na mladine» νουμηνίας	«i na praznike» ἑορταίς
2 Dn 8:12-13 <i>Septuaginta</i>	«dan na dan»	«u subote» σαββάτοις	«i na mladine» μηνῶν	«i na praznike» (3 x godišnje) ἑορταίς
2 Dn 31:3 <i>Septuaginta</i>	«jutrom i večerom»	«u subote» σάββατα	«na mladine» νουμηνίας	«i na praznike» ἑορτάς
Nem 10:33 <i>Septuaginta</i>	«svagdašnji»	«za subote» σαββάτων	«za mladine» νουμηνίων	«i za praznike» ἑορτάς

Jez 45:13-17

DNEVNI	«Hodočasnički»	MESEČNI	SEDMIČNI	GODIŠNJI
dnevni prinos od pšenice i ulja u 45:13.14. (4 Moj 28:5.6)	na hodočasničke praznike (Praznik beskvasnih hlebova, Praznik senica i Pedesetnica) έορταίς	«na mladine» νομηνιαίς	«i u subote» σαββάτοις	«o svim svetkovinama» έορταίς

Jez 46:1-15

<i>sedm.</i>	<i>mesečni</i>	<i>sedmični</i>	<i>mesečni</i>	<i>sedm.</i>	<i>mesečni</i>	<i>god.</i>	<i>Hodočas-nički</i>	<i>god.</i>	<i>dnevni</i>
subote stih 1	mladine stih 1	subote stih 3 σαββάτοις	mladine stih 3 νομηνιαίς	subotom stih 4	mladine stih 6	praz. stih 9 έορταίς	Praznici stih 11 έορταίς	svetkovine stih 11 πανηγύ- ρεσιν	Svag- dašnja stih 15

DODATAK I

TABELARNI PRIKAZ NOVOZAVETNE

UPOTREBE REČI *HEORTE*

Stih	Fraza	Kontekst	Značenje
Mat 26:5	τῆ ἑορτῆ	Mat 26:17 = «Praznik presnih hlebova» i «Pasha, » izričito spomenuti	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
27:15	ἑορτῆν	Bez člana; ali vidi Lk 23:17: Paralelni odlomci pokazuju da se τὴν javlja u ranim izvorima. Vidi komentar Mat 26:5	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
Mk 14:2	τῆ ἑορτῆ	Mark 14:1 = «Pasha» i «Praznik presnih hlebova» izričito spomenuti	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
15:6	ἑορτῆν	Bez člana; ali vidi Lk 23:17: Paralelni odlomci pokazuju da se τὴν javlja u ranim izvorima Vidi komentar Mk 14:2	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
Lk 2:41	τῆ ἑορτῆ	dosl. «Praznik Pashe»	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
2:42	τῆς ἑορτῆς	Lk 2:41 specifikizira «Pasha»	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
22:1	ἡ ἑορτῆς	dosl. «Praznik presnih hlebova»	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
23:17	ἑορτῆν	Bez člana; ali zapazi: Rana dela spominju: τὴν ἑορτῆν Koptski; 3. i 4. vek Euzebije (339 g.n.e) Vidi komentar na Lk 22:1	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
Jn 2:23	τῆ ἑορτῆ	dosl. «na Pashu, tokom praznika»	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
4:45	τῆ ἑορτῆ	Vidi Jn 2:23-25	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
4:45	τὴν ἑορτῆν	Vidi Jn 2:23-25	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
5:1	ἑορτῆ [ἡ] ἑορτῆ	Bez člana. Ali zapazi: Viz: [ἡ] ἑορτῆ (Sinaitikus: 4. vek) (Origen (254. g.n.e)	Praznik pedesetnice

6:4	ἡ ἑορτῆ	doslovno «Pasha, praznik»	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
------------	---------	---------------------------	---

XLVIII

7:2	ἡ ἑορτὴ	doslovno «Praznik jevrejski, Praznik sjenica»	Praznik sjenica
7:8	τὴν ἑορτὴν	Vidi komentar na Jn 7:2	Praznik sjenica
7:8	τὴν ἑορτὴν	Vidi komentar na Jn 7:2	Praznik sjenica
7:10	τὴν ἑορτὴν	Vidi komentar na Jn 7:2	Praznik sjenica
7:11	τὴ ἑορτὴ	Vidi komentar na Jn 7:2	Praznik sjenica
7:14	τῆς ἑορτῆς	Vidi komentar na Jn 7:2	Praznik sjenica
7:37	τῆς ἑορτῆς	Vidi komentar na Jn 7:2	Praznik sjenica
11:56	τὴν ἑορτὴν	Jn 11:55 spominje «Pashu»	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
12:12	τὴν ἑορτὴν	Jn 12:1 spominje direktno «Pashu»	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
12:20	τὴ ἑορτὴ	Jn 12:1 spominje direktno «Pashu»	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
13:1	τῆς ἑορτῆς	dosl. «Praznik Pashe»	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
13:29	τὴν ἑορτὴν	Vidi Jn 13:1	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>
Dela 18:21	τὴν ἑορτὴν	τὴν ἑορτὴν Pavle govori. On je želeo da dospe do Jerusalima za sezonu praznika pre nego što je more postalo nepreplovljivo u zimu. Prema tome, ovo se najverovatnije odnosi na «Pashu»	<i>Pasha/Praznik beskvasnih hlebova</i>

DODATAK J

PRIMERI OBRNUTOG PARALELIZMA U OSIJI

I KOLOŠANIMA POSLANICI

Postoje različiti primeri «obnutog paralelizma» u Osijinoj knjizi i u Kološanima poslanici. Prvi primer se može naći u Osiji 2:18:

- A. «i tada ću ja učiniti zavet sa njima» = opšta (zavetna) izjava
- B. «sa zverima poljskim» = aluzija na šesti dan stvaranja
- C. «sa pticama nebeskim» = aluzija na peti dan stvaranja
- B'. «i sa bubinama zamaljskim» = aluzija na šesti dan stvaranja
- A'. «...i ja ću učiniti da leže bez straha» = opšta izjava (obećanja)

Obrnuti paralelizam je očigledan i u Osiji 12:13:

- A. «i prorokom izvede Gospod»
- B. «Izrailja iz Misira»
- A'. «i prorokom čuva ga»

Novozavetni skolar, Ekhardt Muler, u svojoj skorašnjoj studiji pokušava da prikaže lepotu i jednostavnost literarne strukture hristološke himne u Kološanima

1:15-20 (ova struktura je oblikovana na osnovu semitske stilske figure «obrnutog paralelizma»):¹

<p>A On je { obličje nevidljivog Boga, { prvorodjeni pre svakog stvorenja</p> <p><i>Jer u Njemu je sve sazdano . . . sve stvari su stvorene kroz Njega i za Njega.</i></p> <hr/> <p>B <u>I On je</u> pre svega, C i u Njemu je sve B' <u>I On je</u> glava telu crkve;</p> <hr/> <p>A' On je { početak { prvorodjeni iz mrtvih . . .</p> <p><i>Jer u Njemu je Očeva volja bila da boravi sv punina, i kroz Njega pomiri sve sa sobom . . .</i></p>
--

Literarna struktura je «ključ» za pravilno razumevanje termina – protokos.

Jasno je da se on ne odnosi na doslovno rođenje Isusa od strane Marije, niti da ukazuje da je On Božja «niža emanacija» ili stvorenje. Protokos ukazuje na Hristovu uzvišenu poziciju Cara i vrhovnog Vladara kosmosa.²

Literarna struktura može, prema tome, pomoći da se tačnije odredi značenje nekog termina. Kao što je forma ovog odlomka bila neizbežna u boljem razumevanju sadržaja teksta u Kol 1, tako je sasvim prirodno zaključiti da će literarna struktura u Kol 2:16 biti ključ za razumevanje nejasnih termina.

¹Ekkehardt Mueller, "Focus on Scripture: The Firstborn (Col 1:15)," Reflections: A BRI Newsletter, (Oktobar 2005), 7.

²Mueller, 7.

Ono što je značajno primetiti je da peti stih nakon Kol 2:16, sadrži jednostavan i kratak primer obrnutog paralelizma (Kol 2:21):

A	«ne dohvati se»
B	«ne okusi»
A	«ne opipaj»

Ovaj obrnuti paralelizam se kreće od čula dodira, preko čula ukusa, ponovo do čula dodira.³

Svi ovi primeri «obrnuto paralelizma» u Osiji i Kološanima poslanici pokazuju da postoji velika mogućnost da je apostol Pavle koristio istu semitsku stilsku figuru u organizaciji redosleda različitih elemenata trijade u Kol 2:16.

³O'Brien, 150.